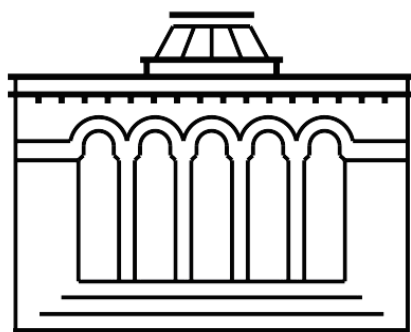

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՀՀ ԳԱԱ 2013Թ. ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ԳԻՏԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

ՖԻԶԻԿԱՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մաթեմատիկա. Ստեղծվել է փաթեթի ոչ սինգուլյար հավասարումների լայն դասերի մոտավոր լուծման մեթոդ (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ն.Ենգիբարյան):

Մեխանիկա. Պիեզոէլեկտրիկ նյութից գլանային պանելի երկրաչափական ոչ գծային հարկադրական տատանումների ուսումնասիրությամբ ցույց է տրվել, որ ոչ գծայնությունը կարող է հանգեցնել պարամետրական տատանումների առաջացմանը, երբ արտաքին ազդեցության հաճախությունն էապես տարբեր է սեփական տատանման հաճախությունից (դեկ.՝ տ.գ.դ. Լ.Մովսիսյան):

Ինֆորմատիկա և ավտոմատացման պրոբլեմներ. Պարզ հիպերգրաֆների աստիճանային հաջորդականությունների նկարագրման խնդրի հետ կապված գտնվել են նվազագույն r_{min} և առավելագույն r_{max} կշիռներն այնպես, որ r_{min} -ից փոքր և r_{max} -ից մեծ կշիռ ունեցող հաջորդականությունները հիպերգրաֆիկ չեն (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Լ.Ասլանյան):

Աստղաֆիզիկա. Պարուրաձև գալակտիկաների ($M \leq -20^m.6$ և $M \geq -20^m.6$) դինամիկ հատկությունների համեմատությունը ցույց է տվել, որ $M \geq -20^m.6$ օբյեկտների համար գոյություն ունի մութ նյութի ծավալի վիճակագրորեն նշանակալի գերազնահատում (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Քալլոլյան):

Ցույց է տրվել, որ գալակտիկաների cD կույտերը, չնայած տարածված կարծիքին, չեն կարող համարվել հավասարակշիռ վիճակում գտնվող համակարգեր: Առաջ է քաշվել տեսակետ, որ փոքր մասշտաբներում նյութի՝ տիեզերական լայնացմանը չմասնակցելու պնդումն արվում է ապրիորի՝ առանց որևէ ապացույցի և պարզ հետևանք է ընդունված այն պարադիգմի, որ տիեզերական մարմիններն ու դրանց համակարգերն առաջացել են ավելի նոսր նյութի խտացման հետևանքով: Այդ իսկ պատճառով, նման պնդումն առանց դիտողական ապացույցների չի կարող փաստարկ համարվել հակառակ տեսակետի դեմ (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Հ.Հարությունյան):

Գնահատվել են մոլեկուլյար միջաստղային ամպերով տարբեր սպեկտրալ դասի աստղերի անցման հաճախականությունները և արագությունները: Ցույց է տրվել, որ այդ աստղերով պայմանավորված ճառագայթային դաշտը բավարար է բարդ քիմիական նյութերի առաջացման համար: Տեսականորեն ցույց է տրվել սառը թզուկ աստղերով պայմանավորված աստղոլորտների շառավիղների կախվածությունն աստղերը բնութագրող պարամետրերից՝ աստղի զանգվածից, շառավղից և պտտման անկյունային արագությունից (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Եղիկյան):

Առաջին անգամ ճառագայթման տեղափոխման տեսության մեջ մտցվել է սկզբունքորեն նոր՝ խնդիրների նկարագրման մատրից-օպերատորային եղանակը, որն ունի բացառիկ մեծ արդյունավետություն բարդ իրատեսական խնդիրների լուծման հարցում: Կառուցվել է միանգամայն նոր տեսություն, որը հնարավորություն է ընձեռում տեսականորեն մեկնաբանել տիեզերական տարբեր բարդ երևույթների հետ կապված դիտողական տվյալները (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Նիկողոսյան):

Շեր B մոլեկուլյար ամպի աստղային բնակչության ԲԱ-ի 2.6 մ դիտակով կատարված սպեկտրալ դիտումներով այդ տիրույթում բացահայտվել է H α առաքում ունեցող 149 երիտասարդ աստղ: Ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ այդ աստղային օբյեկտների ենթակարմիր ավելցուկի և H α առաքման ինտենսիվության միջև կա շատ լավ արտահայտված համապատասխանություն: Ավելի մեծ ենթակարմիր ավելցուկ և H α առաքման ինտենսի-

վություն ունեցող աստղերն (միջինում) ավելի երիտասարդ օբյեկտներ են: Տիրույթի կենտրոնում գտնվող 0/1 էվոլյուցիոն դաս և 10^4 - 10^5 տարիք ունեցող մի խումբ երիտասարդ աստղեր, ըստ երևույթին, աստղառաջացման նոր օջախ են (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ե.Նիկողոսյան):

Ֆիզիկա. Առաջարկվել և հետազոտվել է OFDM ռադարային ազդանշանների մշակման նոր եղանակ, որը հիմնված է ազդանշանային ցանցի աղավաղումների վերականգնման վրա (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Հախումյան):

Առաջարկվել է LFM-CW ռադարների համար տեղային օբյեկտներից անդրադարձած ազդանշանի ճնշման նոր ալգորիթ: Ցույց է տրվել, որ ըստ անսամբլի՝ միջինացումը թույլ է տալիս էականորեն պարզեցնել շարժվող թիրախների հայտնաբերումը (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Տ.Ջաքարյան):

Տեսականորեն ուսումնասիրվել են թերմալէկտրականության առանձնահատկությունները ծակոտկեն կիսահաղորդիչներում, ինչպես նաև բյուրեղային ցանցի ջերմահաղորդականության հսկայական անկումն անհամասեռ նանո-միկրոչափերով խոռոչներ ունեցող կառուցվածքներում: Այդ երևույթները հանգեցնում են ԹԷ էֆեկտիվության զգալի բարձրացմանը (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ռ.Թարխանյան):

Առաջարկվել է նանոլարային արեգակնային տարրի նոր կառուցվածք, որում լույսի տարածման և անհավասարակշիռ լիցքակիրների բաժանման ուղղություններն իրար փոխուղղահայաց են, ինչը հնարավորություն է տալիս ապահովել լույսի լրիվ կլանումը և առանց ռեկոմբինացիոն կորուստների լիցքակիրների հավաքումն ու բաժանումը շառավղային p-n-անցումների օգնությամբ:

Տեսականորեն ուսումնասիրվել են նոր տեսակի նանոչափային երկփականային ՄՕԿ տիպի դաշտային տրանզիստորներ (ԴՏ), որտեղ էլքային և մուտքային կոնտակտներն ունեն նույն հաղորդականությունը և կոնցենտրացիան, ինչ ուղետարը (դեկ.՝ թղթ. անդ. Ս.Պետրոսյան, ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Կելչյան):

Կիրառելով Լանդաուի բախումների ինտեգրալով Ֆոկեր-Պլանկի գծայնացված կինետիկ հավասարման մոտավոր լուծումները՝ լրիվ իոնիզացված և իոնների լիցքի կամայական արժեքներով պլազմայի դիէլեկտրիկ թափանցելիության համար առաջարկվել է լայնադիապազոն մոդել, որը կիրառելի է և՛ երկարալիք, և՛ բարձրհաճախային խոտորումների տիրույթներում (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Հ.Ներսիսյան):

Ուսումնասիրվել և հաշվարկվել է դիֆուզիվ ռեժիմում Ֆարադեյի պոտման անկյունը՝ եռաչափ չկարգավորված շերտի համար: Ցույց է տրվել, որ այն օսցիլացվող ֆունկցիա է մագնիսական դաշտից ու միջավայրի ներքին պարամետրերից և համեմատական է ֆոտոնի ոչ առաձգական և առաձգական ազատ վազքի միջին երկարությունների հարաբերությանը: Պոտման մաքսիմալ անկյունը ստացվում է այն հաճախությունների համար, որոնց առաձգական ազատ վազքի միջին հեռավորությունը մինիմալ է (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ժ.Գևորգյան):

Մշակվել և պատրաստվել է պլազմային տեխնոլոգիաներում կիրառվող ինդուկտիվ կապված պլազմայում փոփոխական մագնիսական դաշտի լարվածության երկչափանի արտապատկերման համակարգ (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Տ.Ջաքարյան, Ն.Պողոսյան):

Լազերային փոշեցրման եղանակով աճեցված p-InSb- n-CdTe հետերանցման և n-InSb-Sb Շոտկիի դիոդի հիման վրա ինֆրակարմիր ֆոտոդնդունիչների պարամետրերի բարելավման համար մշակվել են օպտիմալ տեխնոլոգիական ռեժիմներ: Ցույց է տրվել, որ նմանատիպ ֆոտոդնդունիչներն ունեն մեծ ֆոտոզգայնություն 3-5 մկմ ալիքի երկարության տիրույթում և կարող են գտնել կարևոր նոր կիրառություններ տարբեր զրանցող համակարգերում (դեկ.՝ Լ.Մաթևոսյան):

Մշակվել է պեռլիտային ապակե-բյուրեղական տակդիրի վրա մետաղական մոլիբդենային կոնտակտային շերտի մագնետրոնային նստեցման տեխնոլոգիան, որը հնարավորու-

թյուն է տվել ստեղծելու փոքր տեսակարար դիմադրությամբ ($2 \cdot 10^{-4}$ օհմ.սմ), մինչև 1 մկմ հաստությամբ թաղանթներ (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Մուսաեյան):

Առաջին անգամ Cs-ի ատոմային D₂ գծի Λ -համակարգում դիտվել է N-տիպի ռեզոնանս: N-տիպի պրոցեսի ձևավորման համար օգտագործվել են ցեզիումի ատոմական գոլորշիներ և 20 Տորր ճնշմամբ նեոն բուֆերային գազ պարունակող L=1 սմ երկարությամբ բջիջ և 852 նմ ալիքի երկարությամբ երկու անընդհատ նեղշերտ դիոդային լազերների ճառագայթում: Դիտվել է N-տիպի ռեզոնանսի գծի 1.5 ՄՀց լայնություն, որը մի քանի անգամ նեղ է, քան 6S-6P անցման գծի բնական լայնությունը (5 ՄՀց) (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Դ.Մարգարյան):

Լուծվել է դիսպերսիվ միջավայրում միաֆոտոն իմպուլսի տարածման հիմնարար խնդիրը: Ցույց է տրվել, որ լազերային դաշտով դեկավարվող եռամակարդակ սառը ատոմների միջավայրում գերկարճ միաֆոտոն իմպուլսը տարածվում է առանց էներգիայի կորստի՝ ձևափոխվելով զրո մակերեսով իմպուլսի, որն ունի ժամանակային տատանումներ: Լազերային իմպուլսների շղթայի կիրառմամբ այս էֆեկտը թույլ է տալիս միաֆոտոն իմպուլսը գրանցել միջավայրում ու ըստ պահանջի վերականգնել առանձնացված ժամանակային մոդերում, այդպիսով ստեղծել մեկ ֆոտոնի՝ ըստ ժամանակի խճճված վիճակներ: Դրանք անհրաժեշտ են կայուն հեռահար քվանտային հաղորդակցության համար և թույլ են տալիս քվանտային տեղեկատվությունը միաժամանակ հասանելի դարձնել մեկից ավել օգտագործողների (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Յու.Մալաքյան):

Սցինտիլյացիոն բյուրեղների ճառագայթային մեծ կայունությունը բարձր էներգիաների ֆիզիկայում կիրառվող դետեկտորներում դրանց օգտագործման անհրաժեշտ պայմաններից մեկն է: LuAG-Ce սցինտիլյացիոն բյուրեղների ճառագայթային վնասման մեխանիզմների որոշման և կոշտ ճառագայթման նկատմամբ կայունության բարձրացման եղանակների մշակման նպատակով ստացվել և հետազոտվել են լրացուցիչ խառնուրդներով բյուրեղների շարքեր: Ի հայտ է բերվել, որ Ca^{2+} իոնների ներմուծումը նվազեցնում է իտերբիումի մնացորդային քանակով պայմանավորված անցանկալի Yb^{2+} կենտրոնների առաջացման հավանականությունը (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Պետրոսյան):

Առաջին անգամ արտաքին ակուստիկ դաշտի առկայության ու բացակայության պայմաններում փորձնական ճանապարհով ցույց է տրվել թիրախներում 20ՄԷՎ էներգիայով էլեկտրոնների կոհերենտ արգելակային ճառագայթման երևույթը, ու գրանցվել է սպեկտրալ բաշխվածության փոփոխություն: Միաժամանակ, օգտվելով ռենտգենյան ճառագայթների՝ տարածության մեջ ըստ ժամանակի լրիվ տեղափոխման ու կլանման գործակցի զրոյացման (թափանցելիության էֆեկտ) երևույթներից, հնարավոր է դառնում ստեղծել կառավարելի բնութագրիչներով կարճալիք ռենտգենյան ճառագայթման աղբյուրներ (ղեկ.՝ ակ. Ա.Մկրտչյան, ֆ.-մ.գ.թ. Վ.Քոչարյան):

Առաջին անգամ արտաքին ակուստիկ դաշտերի առկայության ու բացակայության պայմաններում հետազոտվել են կվարցի միաբյուրեղում 20ՄԷՎ էներգիայով կանալացված էլեկտրոնների ճառագայթման երևույթները: Դիտվել են ճառագայթման տարածաժամանակային բնութագրերի էական փոփոխություններ՝ առանձին գծերի ինտենսիվության էական աճ, ճնշում ու նոր էներգիական ելքերի առաջացում: Տրվել են ստացված փորձարարական արդյունքների տեսական բացատրությունները (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Մկրտչյան, ֆ.-մ.գ.թ. Վ.Քոչարյան):

Մշակվել են տարբեր տիպի ակուստապլազմային մագնիսական դիոդներ և կատարվել են դրանց առավելությունների ուսումնասիրությունները՝ հատուկ պայմաններում ու նպատակներով կիրառելու համար (ղեկ.՝ ակ. Ա.Մկրտչյան, ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Աբրահամյան):

Առաջին անգամ արտաքին ակուստիկ դաշտերի առկայությամբ դիտվել է ռեզոնանսային համակարգերում իոնների արագացման երևույթն ու գրանցվել է իոնների էներգիայի մոտ երեք կարգով աճ (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Մկրտչյան, ֆ.-մ.գ.թ. Վ.Նալբանդյան):

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կենսաբանություն. Ավարտվել է Հարավային Անդրկովկասի Թելուկազգիների (Chenopodiaceae) ընտանիքի ներկայացուցիչների կենսամորֆոլոգիական ուսումնասիրությունը: Հետազոտվել են նրանց կենսաձևերը և անթելոլոգիական առանձնահատկությունները, մշակվել է կենսաձևերի դասակարգումը. դրանք ներկայացված են 4 տիպով և 12 խմբով: Պարզվել է, որ Թելուկազգիների ընտանիքի տեսակային կազմի մեծ մասը թերոֆիտներ (59 տեսակ), քամեֆիտներ (25), հեմիկրիպտոֆիտներ (5) և ֆաներոֆիտներ (1) են: Միաժամանակ հաստատվել է, որ Հարավային Անդրկովկասում Chenopodiaceae ընտանիքը ներկայացված է 90 տեսակով և ենթատեսակով, 36 ցեղով և 8 ենթաընտանիքով: Ցեղային և տեսակային կազմով ամենաներկայացուցչականը Salsoloideae և Chenopodioiceae ենթաընտանիքներն են: Ճշտվել են բոլոր տեսակների էկոտոպերը, ֆենոլոգիան և տարածումը: Կազմվել է Հարավային Անդրկովկասում Chenopodiaceae ընտանիքի կոնսպեկտը, ցեղերի ու տեսակների որոշման նոր բանալիներ: Կոնսպեկտում ընդգրկված է 22 տեսակ, որոնք նախկինում չեն ընդգրկվել «Հայաստանի ֆլորայում» (1956թ.), իսկ 7-ը հիշատակվում են առաջին անգամ:

Շարունակվել են բուսաբանական այգիներում տարբեր դենդրոհավաքածուներ ներկայացնող ծառաբույսերի ներմուծման և կլիմայավարժեցման հետազոտությունները: Ներմուծված ծառաբույսերի (ավելի քան 1200 տաքսոնոմիական անվանմամբ) տարբեր խմբերի ներկայացուցիչների հարմարողականության արդյունքների հիման վրա գնահատվել է առանձին բուսաաշխարհագրական տարածաշրջանների դենդրոֆլորաների հեռանկարայնությունը՝ որպես Հայաստան արժեքավոր բուսատեսակների ներմուծման աղբյուր: Առավել հարուստ ներկայացուցչությամբ և էկոլոգիական բարձր հարմարողականությամբ աչքի են ընկնում Ատլանտյան-Հյուսիս-Ամերիկյան (Ապալլաչի պրովինցիա) և Ժայռոտ լեռների մարգերի ծառաբույսերը, համեմատաբար հարուստ՝ ցիրկումբորեալ (Կանադական պրովինցիա) և մադրեանյան մարգերի ներկայացուցիչները (դեկ.՝ թղթ. անդ. Ժ.Վարդանյան):

Բացահայտվել է, որ սնդիկը ակտուալ աղտոտիչ է հանրապետության հանքալեռնային շրջաններում և խոշոր քաղաքակենտրոնացված տարածքներում (դեկ.՝ աշխ.գ.թ. Լ.Սահակյան):

Կատարվել է Արմավիրի մարզի կենդանական աշխարհի բազմազանության, անթրոպոգեն գործոնների ազդեցության ուսումնասիրում ու գնահատում: Արձանագրվել է մարզի հողերի ինտենսիվ յուրացում, գյուղատնտեսական ցանքատարածքների ընդլայնում, ինչի պատճառով գրանցվել է մի շարք տեսակների թվաքանակի և տարածման փոփոխություն. սա հիմք կհանդիսանա ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքի լրամշակման համար (դեկ.՝ կ.գ.թ. Մ.Ղասաբյան):

Արարատյան հարթավայրից նկարագրվել է ոսկերգեզների ընտանիքի Sphenoptera ցեղի՝ գիտության համար նոր 1 տեսակ: Եվրոպական մի շարք հավաքածուների նյութերից նկարագրվել է ոսկերգեզների (Coleoptera, Buprestidae) Endelus և Aphanisticus ցեղերին պատկանող Օրիենտալ կենդանաշխարհագրական մարգերից գիտության համար նոր 8 տեսակ (դեկ.՝ կ.գ.թ. Մ.Քալաշյան):

Նկարագրվել են բզեզների 4 տեսակի՝ նախկինում անհայտ կարիոտիպեր (դեկ.՝ կ.գ.թ. Գ.Կարապյան):

Առաջին անգամ Հայաստանի կենդանական աշխարհի համար հայտնաբերվել է գյուղատնտեսական վնասատուների դեմ կենսաբանական պայքարի հեռանկարային գործոն հանդիսացող գիշատիչ տիգ Amblyseius andersoni (դեկ.՝ կ.գ.դ. Կ.Դիլբարյան):

Արմավիրի մարզում ուսումնասիրվել է մակաբույծների տեսակային կազմը և նրանցով տարբեր տեսակի կենդանիների և բույսերի վարակվածությունը, արոտային էկոհամակար-

գերում բիոհեղինությունների շրջանառությունը: Կենդանիների մոտ հայտնաբերվել է 37 մակաբույծ տեսակ՝ 26 տեսակի հելմինթներ, 7 տեսակի իքսոդային տիզեր, 3 տեսակի նախակենդանիներ և 1 տեսակի միջատ: Որոշվել է բաց գրունտում բանջարանոցային մշակաբույսերի 5 ընտանիքի, 6 սեռի պատկանող ֆիտոհեղինությունների 12 տեսակ և փակ գրունտում (ջերմոցներում)՝ 16 ընտանիքի 14 սեռի պատկանող 39 վնասակար մակաբույծ և 23 ոչ մակաբույծ տեսակ (ղեկ.՝ ակ. Ս.Մովսեսյան):

Սևանա լճի ավազանում ԿՀԷԳԿ Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինստիտուտի իրականացրած հետազոտությունների արդյունքում բացահայտվել է, որ Սևանի լիմնոհամակարգը գտնվում է անկայուն վիճակում, լճում շարունակվում են սուկցեսիոն գործընթացները:

Սևանա լճի ֆլորան էապես տարբերվում է ջրով ծածկված նոր տարածքների ֆլորայից: Հետևաբար, հնարավոր է նշված տարածքներից նոր բուսատեսակների մուտքը Սևանա լիճ:

Սևանա լճի ձկնաշխարհի հետազոտությունների արդյունքում գրանցվել է սիգ ձկնատեսակի բեղուն սերնդի առկայություն, որը, սակայն, ինտենսիվ արդյունահանման պատճառով չի կարող իրականացնել բնական վերարտադրություն և ապահովել պոպուլյացիայի համալրումը:

Սևանա լճի ձվադրավայր հանդիսացող գետերում էնդեմիկ ձկնատեսակների բնական վերարտադրության հիմնական խոչընդոտներն են գետերի ջրաբանական ռեժիմի խախտումները, ձկնաբանական նորմերին չհամապատասխանող հիդրոտեխնիկական կառույցների առկայությունը, գետերի հունների կամայական փոփոխությունները և կենցաղային աղբով աղտոտումը (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Բ.Գաբրիելյան):

Սևանա լճի ավազանի խեցգետնաբուծական տնտեսություններում խեցգետինների՝ մակաբույծներով վարակվածության արդյունքում գրանցվել է կենդանիների մեծաքանակ մահացություն (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Է.Ղուկասյան):

Առաջին անգամ սինթեզվել են β-հետերոցիկլիկ տեղակալված օպտիկապես ակտիվ 4 նոր (S)-α-ամինաթթուներ և տրիագլային օդակ պարունակող 2 նոր ոչ սպիտակուցային α-տեղակալված α-ամինաթթուներ, որոնք սերտիֆիկացվել են ըստ միջազգային չափորոշիչների և ենթակա են առևտրայնացման (ղեկ.՝ ք.գ.թ. Ս.Դադայան):

Սինթեզվել են տարբեր բնույթի նոր քիրալային կատալիզատորներ, մշակվել են պոտենցիալ կենսաբանորեն ակտիվ էնանտիոմերապես մաքուր չհագեցած α-ամինաթթուների ասիմետրիկ կատալիտիկ սինթեզի մեթոդներ (ղեկ.՝ ք.գ.թ. Կ.Հակոբյան):

Սինթեզվել են ոչ սպիտակուցային ամինոպրոպիոնաթթուներ պարունակող 4 նոր տրիպեպտիդներ, որոնք պրոլոնգացված ազդեցությամբ բարձրարդյունավետ դեղամիջոցների պոտենցիալ բաղադրամասեր են (ղեկ.՝ ք.գ.թ. Յու.Դանդայան):

Մշակվել է նոր սինթեզված ոչ սպիտակուցային ամինաթթուներ պարունակող պեպտիդների և հակամանրէային կենսապատրաստուկներում պեպտիդային բնույթի միացությունների անալիզի մեթոդ՝ «Waters separations module 2695» սարքի կիրառմամբ (ղեկ.՝ Ա.Ծատուրյան):

Ուսումնասիրվել են «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ում սինթեզված 30-ից ավելի ոչ սպիտակուցային նոր ամինաթթուներ, որոնցից ընտրվել են L-հիստիդինի՝ նախկինում չնկարագրված նմանակներ: Առաջին անգամ ցույց է տրվել սելեկցիոն նպատակներով դրանց օգտագործման արդյունավետությունը՝ L-հիստիդինի շտամ-արտադրիչների ակտիվությունը բարձրացնելու համար (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ա.Չախալյան):

Ստացվել են նմանը չունեցող նոր L-ալանինի բարձրակտիվ շտամ-արտադրիչներ, որոնք կարող են առաջարկվել առևտրայնացման համար (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Գ.Ավետիսովա):

Իրականացվել է *Bacillus subtilis*-ի հետերոլոգ առանցքային *argA* գենի մոլեկուլային կլոնավորումը *E. coli*-ի բջիջներում, ստացվել է ռեկոմբինանտ շտամ, որը մշակված պայ-

մաններում սինթեզում է մինչև 16գ/լ L-արգինին և արգինինի բարձրակտիվ շտամ-արտադրիչ ստանալու հիմք է հանդիսանալու (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ա.Հովսեփյան):

Ստացվել են *E.aroideae*-ի PAT1, PAT2 արոմատիկ և PAT3 ասպարտատ տրանսամինազների սիլոքրոմ C-80 խեժի վրա իմոբիլիզացված ֆերմենտային պրեպարատներ, որոնք կարելի է օգտագործել արոմատիկ ամինաթթուների (մասնավորապես L-ֆենիլալանինի) և դրանց ածանցյալների, ինչպես նաև ծծումբ պարունակող ամինաթթուների և դրանց ածանցյալների կենսատրանսֆորմացիոն սինթեզի նպատակով (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ա.Համբարձումյան):

Փորձաարտադրական պայմաններում մշակվել է միկրոկենսաբանական եղանակով DL-տրիպտոֆանից D- տրիպտոֆանի ստացման տեխնոլոգիա, որը թույլ է տալիս բացառել կենսաքայքայման պրոցեսի թանկարժեք, բարդ և աշխատատար մի շարք տեխնոլոգիական փուլեր: Արդյունքում, 40%-ով բարձրացել են D-տրիպտոֆանի կոնցենտրացիան և պրոցեսի արտադրողականությունը, զգալի կրճատվել է ուղեկցող արգասիքների քանակը (ղեկ.՝ տ.գ.թ. Ա.Վարդանյան):

Բացահայտվել է աղասեր շտամ-արտադրիչի ցիկլոդեքստրինգլիկոզիլտրանսֆերազ ֆերմենտի տրանսֆերազային ակտիվությունը, դրա կիրառմամբ մշակվել է բնական քաղցրացուցիչ՝ ստեիոզիդի ֆերմենտային մոդիֆիկացման եղանակ՝ որպես դոնոր օգտագործելով կարտոֆիլի օսլա (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Վ.Ղուչիկյան):

Ուսումնասիրվել է տարբեր տաքսոնոմիական խմբերին պատկանող միկրոօրգանիզմներից (*Chlamidomonas*, *Chlorella*, *Chlorococcum*, *Dunaliella*, *Pandorina*, *Scenedesmus*) անջատված լիպիդների ճարպաթթվային կազմը: Հայտնաբերվել են պոլիչիագեցած ճարպաթթուների՝ պալմիտոլեաթթվի, օլեինաթթվի, լինոլեաթթվի, α -լինոլեաթթվի, γ -լինոլեաթթվի, տետրաենային դիհոմո- γ -լինոլեաթթվի, էյկոզապենտենաթթվի, դոկոզահեքսանաթթվի, ներվոնաթթվի բարձր արտադրողականությամբ օժտված շտամ-արտադրիչներ (ղեկ.՝ ան.գ.թ. Վ.Գոգիյան):

Հետազոտությունների արդյունքում բացահայտվել է, որ *Azotobacter chroococcum*-ի և *Paenibacillus polymyxa*-ի շտամները թիթեոնածաղկավոր բույսերի արմատային էքստրակտների և էքսուդատների նկատմամբ դրսևորում են բարձր քեմոտաքսիկ ակտիվություն, ինչպես նաև արմատների մակերեսին ադիզվելու նշանակալի ունակություն: 6-8°C պայմաններում երկարատև պահպանման ընթացքում, ազոտֆիքսող մանրէների համակեցությունների ժամանակ նկատվել են մի շարք փոփոխություններ, որոնք պայմանավորված են նրանց կազմով և պահպանման տևողությամբ (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Վ.Հակոբյան):

Ընդհանրացվել են Մանրէների ավանդադրման կենտրոնում (ՄԱԿ) պահպանվող մանրէների կուլտուրաների բնութագրական տվյալները, որոնք համապատասխանում են մանրէների տարբեր խմբերի քարտարանային ձևերին: Ապահովվել են պահպանվող շտամների վերարտադրողական հատկությունները՝ օգտագործելով երկարատև պահպանման մեթոդները:

ՄԱԿ-ում մանրէաբանական աշխատանքների արդյունքում մեկուսացվել և դասակարգվել են միջատասպան բացիլներ՝ օժտված մորեխների նկատմամբ ինսեկտիցիդային ակտիվությամբ:

ԲԻՈՆ ծրագրի շրջանակներում (ՌԴ ԳԱ բժշկականասպանական պրոբլեմների ինստիտուտ, ИМБИ) Միջազգային տիեզերական կայանում (МКС) մեկ ամսվա ընթացքում փորձարկվել են ՄԱԿ-ի շտամները: *Bacillus thuringiensis* տեսակի մոտ հաստատվել է ինսեկտիցիդային պեպտիդների կենսասինթեզի պահպանումը, իսկ *B. mycoides* տեսակի բակտերիաների մոտ՝ խախտումներ, որոնք հանգեցնում են բազմացման ֆունկցիայի խանգարմանը:

ՄԳՏԿ A-1957 նախագծի շրջանակներում մեկուսացվել են 280 կաթնաթթվային բակտերիաների և 70 շաքարասնկերի շտամներ: Հաստատվել է այդ խմբերի կուլտուրաների

մոտ ինուլինազա ֆերմենտի ակտիվության լայն տարածումը (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Հ.Զարգարյան, ակ. Է.Աֆրիկյան):

Օրգանական հիդրոպոնիկայում ցողաջրաշիթային եղանակով 1-ին անգամ կատարված հետազոտությունները ցույց են տվել, որ փորձարկված լցանյութերից (հրաբխային խարամ, գլաքար+հրաբխային խարամ) զանգուր հազարի (*Lactuca sativa* L. var. *crispa*) տերևների բարձր բերքատվության համար առավել բարենպաստ պայմաններ է ապահովել հրաբխային խարամը, որի դեպքում միջին բերքատվությունը գերազանցել է մյուս լցանյութին մինչև 3 անգամ:

Հրաբխային խարամին խառնված օրգանական պարարտանյութերից առավել արդյունավետ է եղել գոմաղբի կիրառումը, որի չափաքանակի եռակի ավելացման դեպքում դիտվել է բույսերի առավելագույն բերքատվություն: Նույնատիպ արդյունք է գրանցվել նաև գոմաղբի, թոչնաղբի և կենսահումուսի կրկնակի քանակներով բույսերը սնուցելիս: Այս պայմաններում հազարի տերևների բերքը կազմել է 3740գ/մ² կամ, ավանդական երկրագործության համեմատ, շուրջ 2 անգամ ավելի:

Էլեկտրաֆիզիոլոգիական եղանակով բացահայտվել է հիդրոպոնիկ գորշ մարիամախոտի (*Teucrium polium* L.) նյարդապաշտպան, հակասթրեսային և հակաօքսիդանտային ակտիվությունը: Կատարվել են թվային ցուցանիշների և դեղաչափերի ստանդարտացման աշխատանքներ:

Առաջին անգամ հիդրոպոնիկ մշակույթ ներմուծված հոտավետ ուրցադաղձը (*Ziziphora clinopodioides* Lam.) եթերայուղի պարունակությամբ գերազանցել է (1,1-1,6 անգամ) Հայաստանի և Արցախի ֆլորայում վայրի աճող բույսերին, մինչդեռ էքստրակտիվ նյութերի պարունակությամբ նույնքան անգամ զիջել է Արցախում աճող վայրի բույսերին:

Հետազոտվել է ԱՄՆ-ից ներմուծված դեղատու ծնեբեկի՝ *Asparagus officinalis* Mary Washington, կալուսային կուլտուրայի ստացման, ռեգեներացիայի, միկրոընձյուղների ստացման և կլոնալ միկրոբազմացման հնարավորությունը *in vitro* պայմաններում: Մերմեթից ստացված միկրոբուսակներով բազմացման դեպքում դիտվել է 3 % ընձյուղների արմատակալում՝ ՄՄ սննդամիջավայրում 0,1մգ/լ ԻԿԹ խթանիչի առկայության պայմաններում: Ստացված էքսպլանտների տնկարկումից 15 օր հետո նկատվել է կալուսառաջացում ԲԱՊ – 1,0մգ/լ, 2,4 D – 2մգ/լ, ինչպես նաև ԲԱՊ – 1,0մգ/լ, 2,4D – 0,5մգ/լ, ՆՔԹ – 0,5մգ/լ պարունակող ՄՄ սննդամիջավայրում: Կալուսային հյուսվածքների առաջին վերատնկում կատարվել է 3,5 ամիս հետո, հաջորդ վերատնկումները՝ յուրաքանչյուր ամիսը մեկ, նույն սննդամիջավայրում: Երկու աուքսիններով (ՆՔԹ 0,5մգ/լ և 2,4D 0,5մգ/լ) համակցված սննդամիջավայրում նկատվել է օրգանոգենեզ (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Ս.Մայրապետյան):

Բժշկական կենսաբանություն. Շարունակվել են խոզի սրտի նախասրտային և ականջային մասերից սիրտ-անոթային համակարգի ֆունկցիոնալ ակտիվության զանազան ասպեկտների նկատմամբ խիստ բարձր սպեցիֆիկությամբ օժտված մի շարք պեպտիդային միացությունների անջատման, մաքրման և իդենտիֆիկացման աշխատանքները: Մսապեպտոնային արզանակի վրա աճեցված բակտերիաներից անջատվել են *Bacillus anthracis*-ի վիրուլենտ E7 և ոչ վիրուլենտ S55 ձևերի քրոմոսոմային և պլազմիդային ԴՆԹ-ները և ուսումնասիրվել է դրանցում *pagA*, *capA* և 16S RNA գեների առկայությունը: *B. anthracis* E7 էպիզոդիկ շտամում առկա են քննարկվող բոլոր երեք գեները, ինչը հաստատում է այդ շտամի վիրուլենտությունը: Ստացված արդյունքները կարելի է օգտագործել ինչպես PRP-ի և նրա ածանցյալների՝ սիբիրախտի վարակի վրա ազդեցության մեխանիզմների վերլուծության, այնպես էլ ցանկացած այլ վարակի զգայուն ախտորոշման համար (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Ս.Չախյան):

Իմունաֆերմենտային անալիզի մեթոդի օգտագործմամբ և գալարմինի դեմ հակաշիճուկի կիրառմամբ որոշվել է գալարմինի քանակությունն առողջ և հիվանդ մարդկանց արյան շիճուկում (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Ս.Աբրահամյան):

Առաջին անգամ բացահայտվել են աղիքային ցուպիկի *in vivo* ազդեցության ներ-բջջային մեխանիզմները, որոնք ներգրավում են L-արգինինի այլընտրանքային նյութա-փոխանակության ուղիները (ներկայացված արգինազի և NOS-ի իզոմերներով), կրեատին-ֆոսֆոկրեատին-կրեատինկինազ համակարգը և օքսիդատիվ սթրեսի պրոցեսները՝ աղե-ստամոքսային ուղի-արյուն-գլխուղեղ առանցքում էրլիխի ասցիտային կարցինոմայի ժա-մանակ: Ստացված տվյալները կարևորում են *E. coli*-ի լրացուցիչ օգտագործումը հակաու-ռուցքային բուժման ժամանակ (ղեկ՝ կ.գ.թ. Ն.Մովսիսյան):

Ուռուցքների ֆոտոդինամիկ թերապիայի ընթացքում քաղցկեղային բջիջների ոչնչա-ցումը տեղի է ունենում նեկրոզի և ապոպտոզի ճանապարհով: Քաղցկեղային բջիջներում կատարվել է ապոպտոզ ինդուկցող արդյունավետ կատիոնային պորֆիրինների ընտրու-թյուն: Պարզվել է, որ բացի կատիոնային ֆոտոսենսիբիլիզատոր քլորին e6 –ից, ապոպտոզն ավելի արդյունավետ ինդուկցում են Zn-պարունակող կատիոնային պորֆիրինները (ղեկ՝ կ.գ.թ. Գ.Գյուլխանյան):

Բացահայտվել են հեմորֆինների մի շարք նոր թիրախներ առողջ մկների և շաքարախ-տով հիվանդ առնետների ուղեղում, որոնց թվում՝ միտոքոնդրիալ շնչառական կոմպլեքս I համակարգի NADH դեհիդրոգենազը (ուբիքինոն), FS 23 կԴա ենթամիավոր 8-ը և նույն ֆեր-մենտի 30 կԴա ենթամիավոր 3-ը, ինչպես նաև դինամին I-ը, որոնց էքսպրեսիան ուղեղում կարգավորվում է հեմորֆինների *in vivo* ազդեցությամբ (ղեկ՝ կ.գ.դ. Ն.Բարխուդարյան):

Հետազոտվել են հետերոցիկլիկ տեղակալված ոչ սպիտակուցային ամինաթթուների և պեպտիդների մուտագեն/հակամուտագեն հատկությունները և ընտրվել են մուտագեն հատկություններով օժտված մի շարք միացություններ, որոնք կարող են օգտագործվել որ-պես հակաուռուցքային դեղերի բաղադրամաս (ղեկ՝ կ.գ.թ. Ն.Հովհաննիսյան):

Մշակվել է համակցված եղանակ, որի կիրառմամբ կարելի է սպիտակուցային հումքի թափոններից, քիչ էներգիայի և քիմիական նյութերի ծախսով ու քիչ քանակի թափոնների առաջացմամբ, ստանալ հարաբերականորեն չեզոք, հիմնային և թթվային ամինաթթուների խառնուրդ և բնական ջրալուծելի մելանին, որոնք կարող են օգտագործվել գյուղատնտե-սության, սննդի ու բժշկության բնագավառներում (ղեկ՝ ք.գ.դ. Ա.Աղաջանյան):

Առաջին անգամ ցույց է տրվել կաթնաթթվային բակտերիաների բակտերիոցինների ճնշող ազդեցությունը հատուկ վտանգավոր հիվանդությունների հարուցիչների (խոլերա, ժանտախտ, սիբիրախտ) աճի վրա (ղեկ՝ կ.գ.թ. Ֆ.Տխրունի):

Առաջարկվել են նոր կաթնաթթվային բակտերիաների մեկուսացման մոտեցումներ: Դրանք օժտված կլինեն գյուղատնտեսության մեջ լայնորեն օգտագործվող թունաքիմիկատ-ների և հակաբիոտիկների նկատմամբ կայունությամբ, կցուցաբերեն աղեստամոքսային հա-մակարգում լորձաթաղանթին ամրանալու, ախտածին միկրոօրգանիզմների աճը ճնշելու և դիսբակտերիոզը կարգավորելու հատկություններով: Մշակված մեթոդով անջատվել են նոր ացիդոֆիլային պրոբիոտիկ կաթնաթթվային բակտերիաներ, որոնք օժտված են բարձր ադիզելիվ և հակաբակտերիալ հատկություններով (ղեկ՝ կ.գ.դ. Լ.Հակոբյան):

Բացահայտվել է, որ շիզոֆրենիայի, հետտրավմատիկ սթրեսային խանգարման և իշեմիկ կաթվածի ժամանակ ճանաչողական ֆունկցիաների անկումը պայմանավորված է իմունային համակարգի, բջջի ծրագրավորված մահվան և սինապտիկ պլաստիկության միջնորդանյութեր ու կարգավորիչներ կոդավորող գեների մուտացիաներով՝ յուրատիպ տվյալ հիվանդության համար: Գենոտիպավորման միջոցով հայտնաբերվել է ինը գենի տասը մուտացիա շիզոֆրենիայի, չորս գենի հինգ մուտացիա հետտրավմատիկ սթրեսային խանգարման և երեք գենի երեք մուտացիա իշեմիկ կաթվածի դեպքերում (ղեկ՝ կ.գ.դ. Ա.Բոյաջյան):

Ուսումնասիրվել է հայկական պոպուլյացիայի մայրական գենոֆոնդի կառուցվածքը: Միտոքոնդրիումային ԴՆԹ-ի գենոտիպավորման տվյալների վերլուծությունը բացահայտել

է սերտ գենետիկական ցեղակցություն հայերի և միջերկրածովյան ժողովուրդների միջև, ինչը վկայում է հայերի՝ մայրագծային գենոֆոնդի բնիկ լինելու մասին: Y քրոմոսոմի G հապլոխմբի աշխարհագրական տեղաբաշխման ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ տվյալ տոհմագիծը ծագել է Հայկական լեռնաշխարհի տարածքում (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Լ.Եպիսկոպոսյան):

Մշակվել և փորձարկվել է հակավիրուսային ակտիվությամբ օժտված, ինտերֆերոնի արտադրությունը խթանող նոր պոլիօքսիմետալատ (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Զ.Կարալյան):

Մշակվել է նոր «CyKEGGParser Cytoscape» համակարգչային փաթեթ, որը թույլ է տալիս կենսաբանական ուղիների խմբագրում՝ ըստ հյուսվածքների և սպիտակուցների միջև փոխազդեցությունների յուրատիպության (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ա.Առաքելյան):

Վերականգնողական բժշկության կարիքների համար մշակվել և փորձարկվել են նոր կենսահամատեղելի NiZr համաձուլվածքներ, որոնց մակերեսը պատված է ոսկրային հյուսվածքի մեջ լիարժեք ներմուծումն ապահովող կենսաակտիվ նյութերով (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ն.Բաբայան):

Համակարգչային մոդելավորման եղանակների կիրառմամբ կառուցվել են մորֆինի μ -, δ - և κ -ռեցեպտորների մոդելներ՝ մորֆինի ու մորֆինանման միացությունների փոխազդեցությունը համապատասխան ռեցեպտորների հետ ուսումնասիրելու համար: Այս մոդելները կարող են կիրառվել դեղագործության մեջ՝ նոր անալգետիկների դիզայնի համար (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Կ.Նազարյան):

Անոթային տոնուսի կարգավորման ենթատեսաթմբային մեխանիզմների ուսումնասիրման համար առնետների վրա կատարված քրոնիկ փորձերում ուսումնասիրվել է առաջակողմյան ենթատեսաթմբի մասնակցությունը նյարդածին սթրեսով առաջացած զարկերակային գերճնշման զարգացման գործում: Ստուգիչ (ինտակտ) առնետների մոտ չորսշաբաթյա ամենօրյա նյարդային սթրեսն առաջացնում է զարկերակային ճնշման կայուն և վառ արտահայտված բարձրացում: Պարզվել է, որ այդ նույն փորձարարական պայմաններում առաջակողմյան ենթատեսաթմբի երկկողմանի էլեկտրոլիտիկ քայքայումը խոչընդոտում է սթրեսով պայմանավորված նյարդածին զարկերակային գերճնշման զարգացումը: Ստացված տվյալները կարևոր են սիրտ-անոթային ֆունկցիաների կարգավորման մեխանիզմների պարզաբանման համար և կարող են օգտագործվել կլինիկայում՝ լիմֆական համակարգի ենթատեսաթմբային շրջանի դիսֆունկցիայից առաջացած կենտրոնական ծագում ունեցող անոթաշարժ խանգարումների ախտորոշման համար (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Լ.Ներսեսյան):

Ուսումնասիրվել է ֆոսֆոլիպիդային և պրոտեոլիպիդային երկշերտ հսկա միալամել վեզիկուլների մոդիֆիկացիան այսպես կոչված K49, S49 և VL-PLA2 տոքսինների (անջատված *Macrospira lebetina obtusa*, *Bothrops jararacussu* և *Vipera ursinii renardi* օձերի թույներից) ազդեցության արդյունքում՝ ֆլուորեսցենտային մանրադիտման և լուսաչափման եղանակներով, ԱՆՍ, ՊՌՈՂԱՆ և ԼԱՌԻՐՂԱՆ ֆլուորեսցենտային զոնդերի օգնությամբ (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ն.Այվազյան):

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԵՎ ԵՐԿՐԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Քիմիա. Առաջին անգամ բացահայտվել է կենսաբանական հակաօքսիդիչ ասկարբինաթթվի հակառադիկալային ազդեցության քիմիական մեխանիզմը Լյուիսի հիմքի առկայությամբ (ղեկ.՝ թղթ.անդ. Լ.Թավադյան):

Միկրոալիքային ճառագայթման պայմաններում սինթեզվել են վոլֆրամի և մոլիբդենի կարբիդներ (MoC , WC և W_2C), որոնք բնութագրվում են զարգացած տեսակարար մակերեսով և կիրառվել են որպես հիդրազինի քայքայման ռեակցիայի կատալիզատոր՝ ջրածին (վառելիքային մարտկոցների համար) կամ բարձր էներգետիկությամբ օժտված վառելիք

(հրթիռների փոքր շարժիչների համար) ստանալու նպատակով (ղեկ.՝ ք.գ.թ. Ռ. Մնացականյան):

Ցույց է տրվել, որ Co-պորֆիրինների տրանս պիրիդինային լիգանդ պարունակող թթվածնային կոմպլեքսները՝ $(Py)Co(Por)(O_2)$, ազոտի օքսիդի հետ փոխազդելու արդյունքում հանգեցնում են ոչ միայն նիտրատային կոմպլեքսի $(Py)Co(Por)(\eta^1-ONO_2)$ առաջացման ազոտի օքսիդի դիօքսիդենացման (UO_2) ռեակցիայի միջոցով, այլև 6-կոորդինացված նիտրո-զիլային $(Py)Co(Por)(NO)$ և նիտրո $(Py)Co(Por)(NO_2)$ կոմպլեքսների առաջացման, ինչը հետևանք է թույլ կապված թթվածնով NO-ի մասնակի օքսիդացման: NO-ի օքսիդացված արգասիքների առկայությունը հնարավորություն է տվել լրացուցիչ տեղեկատվություն ստանալ UO_2 ռեակցիայի մեխանիզմի վերաբերյալ: Ռեակցիայի ընթացքում NO-ի տարբեր իզոտոպների կիրառման շնորհիվ միանշանակորեն հնարավոր է եղել ցույց տալ, որ կոորդինացված պերօքսինիտրիտի պերօքսիդային կապի խզումը հանգեցնում է վանդակում NO_2 և $\leftrightarrow (Py)(Por)Co-O$: ռադիկալային գույզի առաջացմանը (ղեկ.՝ ք.գ.դ. Տ. Կուրտիկյան):

Մշակվել են ալյումալանթանբորատային ֆտոր պարունակող համակարգերի ապակիների սինթեզի և բյուրեղացման երկաստիճանային ջերմամշակման տեխնոլոգիական պայմանները: $BaLa_3Al_2B_6(O_{10}F_{15})$ բաղադրության ապակու հիմքով սինթեզվել է $425 \pm 5^\circ C$ ֆազային անցման ցածր ջերմաստիճանով ապակեբյուրեղային սեգնետոէլեկտրիկ ($\epsilon \sim 10000$) (ղեկ.՝ տ.գ.դ. Ն. Կնյազյան):

Մշակվել է ապակու օպտիմալ բաղադրություն, որը կարող է առաջարկվել որպես մանրաթել ստանալու հումք: Հաստատվել է անընդհատ մանրաթելերի ստացման համար պեռլիտի օգտագործման տեխնիկական հնարավորությունը: Ստացվել են ապակիներ պեռլիտի հիման վրա և ուսումնասիրվել են դրանց տեխնոլոգիական հատկությունները (բյուրեղացման ունակություն, մածուցիկություն): Որոշվել է ապակիների քիմիական կայունությունը $NaOH$ և H_2SO_4 լուծույթներում (ղեկ.՝ ք.գ.թ. Գ. Պետրոսյան):

Երկրի մասին գիտություններ. Շարունակվել է մոնիթորինգային ցանցերի զարգացումը՝ նորագույն սարքավորումներով ծրագրային ապահովմամբ: ՀՀ տարածքում տեղադրվել են լայնաշերտ սեյսմիկ GURALP-6TD տիպի 10 կայան և Trimble NetR9 տիպի տեղորոշիչ (GPS) 6 սարք (ղեկ.՝ ե.-հ.գ.դ. Ա. Կարախանյան, ե.գ.թ. Բ. Դուրգարյան):

ԳԱԱ ԵԳԻ և Ֆրանսիայի Մոնպելյե 2 համալսարանի համատեղ ջանքերով սեյսմիկ ցանցից ստացված տեղեկատվությունն ամփոփվել է երկրաշարժերի կատալոգում (ղեկ.՝ ե.-հ.գ.դ. Ա. Կարախանյան):

Բացահայտվել է պլիոցեն-չորրորդական հասակի Ջավախքի հրաբխային լեռնաշղթայի հրաբխային սերիաների ձևավորման պետրոգենետիկ մոդելը՝ արտահայտված դոլերիտային բազալտների առաջացմամբ հարստացված լիթոսֆերային մանտիական աղբյուրի հալման միջին աստիճանի ($\sim 3-4\%$) արդյունքում, իսկ կոների և լեռնաշղթայի սերիաները բազալտների դիֆերենցացիայի շարունակական շարք են, առկա է նաև խորքային և կեղևային մագմաների խառնման մեխանիզմի ազդեցությունը (ղեկ.՝ ե.գ.թ. Խ. Մելիքսեյան):

Հայաստանի տարածքի երկրակեղևի կառուցվածքադինամիկ առանձնահատկությունները ցույց են տվել, որ բյուրեղային հիմքից հետո առաջին կայուն սեյսմիկ հորիզոնը գտնվում է մոտ 11 կմ միջին խորությունում: Ենթադրվում է, որ նշված հորիզոնը համընկնում է «դիորիտային» շերտի առաստաղի, այսինքն՝ գրանիտային կազմի ապարներից բազալտայինի անցման սահմանի հետ, ընդ որում, ուժեղ երկրաշարժերի օջախները գտնվում են «դիորիտային» շերտում, իսկ թույլերինը տեղաբաշխված են գրանիտային շերտում (ղեկ.՝ ե.գ.թ. Հ. Գասպարյան):

Բացահայտվել է, որ տարակազմ միջավայրի ռենտգենառադիոչափական ($\Omega\Omega U$) անալիզի ժամանակ պարփակող ապարների արդյունավետ ատոմական համարի մեծացման հետ մեծանում է $\Omega\Omega U$ -ի անոմալիան, իսկ միակազմ միջավայրի անալիզի ժամանակ, ընդ-

հակառակը, փոքրանում է: Հիմնականում այս փաստն է որոշում միակազմ և տարակազմ միջավայրերի սկզբունքային տարբերությունը ՌՌՄ-ի կիրառման ժամանակ (ղեկ.՝ Ե.գ.դ. Ա.Թամրազյան):

ՀՀ տարածքի սեյսմիկ ռիսկի նվազեցման համալիր ծրագրի շրջանակում որոշակի խմբերի շինությունների համար մշակվել են սեյսմիկ խոցելիության գնահատման մեթոդական մոտեցումներ՝ օգտագործելով Սպիտակի երկրաշարժի հետազոտությունների արդյունքները (ղեկ.՝ Ֆ.-մ.գ.թ. Վ.Գրիգորյան):

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Պատմագիտություն. «Պետականության զարգացման փուլերը Հայաստանում (հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.)» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Ա.Մելքոնյան) հայեցակարգային մակարդակով ուսումնասիրվել է Հայկական հարցի վերաբացման պատմությունը (1912 թ. հոկտեմբեր-1914 թ. օգոստոս), քննության են ենթարկվել Հայկական հարցի վերաբացման և զարգացման դժվարին ընթացքը, մեծ տերությունների դիվանագիտական պայքարը և այլ խնդիրներ:

Հետազոտվել են հայագիտության, մասնավորապես հայոց պատմության, ինչպես և հայ հասարակության առջև ծառացած համազգային մի շարք խնդիրներ (Արևմտյան Հայաստան, Արցախ, Ջավախք, պետականության, հայոց լեզվի, ժողովրդագրության հարցեր և այլն): Հատուկ ուշադրության են արժանացել Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման ու հատուցման թեմայի շրջանակներում թուրք-ադրբեջանական պատմագրության կողմից հայոց պատմության հարցերի խեղաթյուրման դեմ հայ պատմաբանների խնդիրները:

Մշակվել են Մարաշի Տեր-Ղևոնդ քահանայի հուշերը, որոնք ընդգրկում են XIX դ. II կեսն ու XX դ. I քառորդը: Տեր Ղևոնդն անդրադարձել է իր տոհմի մի քանի սերունդների պատմությանը, Կիլիկիայի հայաթափմանը: Մանրամասն շարադրվում են 1895-1896 թթ. դեպքերը՝ համիդյան ջարդերը, հեղինակի բանտարկությունը, ապա պարտադրյալ դեգերումները Կիպրոսում, Սիրիայում, Լիբանանում, Եգիպտոսում, այցելությունները Կ.Պոլիս, Զմյուռնիա, Աթենք, Քիոս կղզի և այլն: Անդրադարձ կա նաև 1909-ի կոտորածներին, 1915-ի տարագրությանն ու 1918-1920-ի իրադարձություններին, արժեքավոր տեղեկություններ ոչ միայն Մարաշի, այլև Կիլիկիայի բազմաթիվ բնակավայրերի, մարաշցիների լեզվի, կրոնի, աղանդների, սովորությունների ու կրթության վիճակի մասին:

«Հայաստանը և հայությունը նորագույն շրջանում: Հայկական հարց» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Կ.Խաչատրյան) առավել հիմնական կողմերով ամփոփվել է Եվրոպայի և Ամերիկայի հայկական գաղութների դարավոր պատմությունը՝ սկզբնավորումից մինչև 1920-ական թվականները:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա.Շահնազարյան) ուսումնասիրվել է XIX դ. և XX դարասկզբի հայ պատմագիտությունը: Հասարակական-քաղաքական կյանքի կացության հենքի վրա լուսաբանվել են հայ նոր պատմագիտության սկզբնավորման նախադրյալները, ընթացքն ու զարգացումը: Հանրագումարի են բերվել XIX դ. և XX դ. սկզբի պատմագիտության նվաճումները, վերլուծվել են տարբեր հայացքներ դավանող հասարակական-քաղաքական երևելի գործիչների, պատմագիտության երախտավորների գիտական հայեցակետերը:

Շրջադարձային երևույթների և համազգային նշանակության հիմնախնդիրների քննությունը կատարվել է պատմականության դիրքերից՝ մերժելով և՛ մտքի հետահայաց գաղափարաբանությունը, և՛ հարմարվողական պատեհապաշտությունը:

Հնագույն և Հին Հայաստանի պատմության և մշակույթի ուսումնասիրության աղբյուրագիտական հենքը համալրվել է կարևորագույն նոր տվյալներով ու նյութերով: Ակնաշենի նեոլիթյան բնակատեղիի ուսումնասիրությամբ բացահայտվել է մշակութային նոր հորիզոն, որը հասակագրվում է մ.թ.ա. VII հազարամյակի սահմաններում: Մինչ այս, Արաքսից հյուսիս ընկած տարածքներում փաստագրվել են մ.թ.ա. VI հազարամյակի շրջանակներում թվագրվող շերտեր: Հայտնաբերված նյութերը բացառիկ տվյալներ են հրամցում Առաջավոր Ասիայում վաղ երկրագործական հասարակությունների ձևավորման պատմության հետազոտության համար՝ վկայելով, որ քաղաքակրթության կայացման ելակետային փուլում Արարատյան դաշտում բնակվել է սոցիալական բարդ կազմ ունեցող, զարգացած տնտեսությամբ ու մշակույթով հասարակություն (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Ռ. Բադալյան):

Կարևորագույն արդյունքներ են գրանցվել Հայկական լեռնաշխարհի մոնումենտալ քանդակագործության վաղագույն նմուշների՝ «վիշապ» քարակոթողների ուսումնասիրության ոլորտում: Առ այսօր հայտնի քարակոթողների մեծ մասը տեղահանված է, ինչը դրանց ժամանակագրության և բնույթի ուսումնասիրության հարցը դարձրել է անլուծելի: Շարունակվել է 2012 թ. իրենց նախնական տեղում հայտնաբերված 20 նոր քարակոթողների ուսումնասիրությունը: Պարզվել է, որ դրանք «ծխական լանդշաֆտի» բաղադրատարրեր են և տարատեսակ կառույցների և դամբարանների հետ մեկ ամբողջական միջավայր են ձևավորում, ժամանակագրվում են ոչ ուշ, քան մ.թ.ա. XVI-XV դարերը (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա. Բորոխյան):

Արտաշատի պեղումների ժամանակ հայտնաբերվել են տաճարական արխիվի մասին վկայող 800-ից ավելի կնքադրոշմներ, որոնք բացառիկ տվյալներ են հաղորդում Հայաստանի III-V դարերի պատմության ու առևտրամշակութային կապերի մասին (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ժ. Խաչատրյան):

Հրատարակվել է «Հայաստանի հարակից երկրների պատմություն» քառահատորյակի առաջին հատորը (պատ. խմբ.՝ պ.գ.դ. Ա.Քոսյան), որն իր բովանդակությամբ, հարցերի և ուսումնասիրությունների ընդգրկմամբ (Հայաստանի հարակից երկրների պատմությունը հնագույն և հին շրջանից մինչև 3-րդ դար) նախատիպը չունի Հայաստանում: Հեղինակների ուշադրության կենտրոնում են եղել Հին Միջագետքի, Փոքր Ասիայի, Իրանի և Հարավային Կովկասի տարածքների վրա գոյություն ունեցած պետությունների բազմադարյա հարուստ պատմության հիմնական էջերը, նրանց փախհարաբերությունները Հայաստանի և հայ ժողովրդի հետ:

«Թուրքիայի, Իրանի, Կովկասի և Մաշրիքի արաբական երկրների քաղաքական, սոցիալական, մշակութային և էթնիկական պատմության հիմնախնդիրները և Հայաստանը» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Ռ.Սաֆրաստյան) լույս է տեսել Ռ.Սաֆրաստյանի «Les Programmes de Génocide dans l'empire Ottoman, 2ème revue et corrigé» մենագրությունը, որտեղ հետազոտման առարկան Օսմանյան կայսրությունում ցեղասպանության ծրագրի ծագումնաբանության գործընթացն է: Հետազոտության կարևոր գիտական նորույթներից են նաև Օսմանյան կայսրության օրինակով նախացեղասպանության հայեցակարգի առաջադաշումը և հիմնավորումը: Օտտավայում (Կանադա) հրատարակվել է պ.գ.դ. Վ.Բայբորդյանի «The Kurds, the Armenian Question, and the History of Armenian-Kurdish Relations» մենագրությունը, որտեղ վերլուծվել են հայ-քրդական դարավոր հարաբերությունները և Հայկական հարցում քրդական գործոնի խաղացած դերը: Թեմայի շրջանակներում Ռազմավարական հետազոտությունների ռուսաստանյան ինստիտուտի հետ համատեղ հրատարակվել է «Состояние и тенденции развития ситуации на Ближнем Востоке» և «Ժամանակակից Եվրասիա. Մերձավոր Արևելք» ժողովածուները, որոնցում տրվել է Մերձավոր Արևելքի վերջին տարիների քաղաքական փոխակերպումների պատմությունը:

«Միջազգային հարաբերությունները Մերձավոր և Միջին Արևելքում, Արևելյան Ասիայում, Հարավային Կովկասում և Հայաստանի Հանրապետությունը» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Ն.Հովհաննիսյան) հրատարակվել է պ.գ.թ. Ք.Մելքոնյանի «ԽՍՀՄ-Թուրքիա հարաբերությունները. Հայկական հարցը, սևծովյան նեղուցների խնդիրը և դաշնակից պետությունները (1945-1947 թթ.)» մենագրությունը, որում քննարկվում է 1945-47 թթ. խորհրդաթուրքական հարաբերություններում ծագած ճգնաժամը, լուսաբանվում են Հայկական հարցի և սևծովյան նեղուցների խնդրի շուրջ ծավալված գործընթացները, դրանցում ԱՄՆ-ի ու Մեծ Բրիտանիայի որդեգրած քաղաքականությունը: Մանրամասն ներկայացվում են Հայկական հարցի լուծման ուղղությամբ հայոց եկեղեցու և սփյուռքի ծավալած գործողությունները:

«Հին, միջնադարյան և նոր շրջանի արևելյան աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Պ.Զոբանյան) կատարված գիտական հետազոտություններից են պ.գ.թ. Հ.Խորիկյանի «Աքեմենյան Պարսկաստանի կլիկյան սատրապության տարածքը և սահմանները մ.թ.ա. VI-IV դարերում» և «Աքեմենյան Պարսկաստանի III սատրապության վարչական բաժանումը» աշխատությունները, որոնցում հին պարսկական, հունական սկզբնաղբյուրների հիման վրա տրվում է Հին աշխարհի կարևորագույն տեղություններից մեկի՝ Աքեմենյան Իրանի վարչական բաժանումների պատկերը, վերլուծվում են այդ սատրապությունների էթնիկական պատկերը և աշխարհագրական սահմանները:

«Շիրակի հնագիտական և պատմագագազրական ուսումնասիրություններ» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ բ.գ.դ. Ս.Հայրապետյան) Շիրակի մարզում հայտնաբերվել են նոր հնավայրեր՝ ուշերկաթիդարյան դամբարանադաշտ Գյումրիի տարածքում, վաղ միջնադարի բնակավայր Ղազանչի համայնքի տարածքում, վաղբրոնզիդարյան բնակավայր և դամբարանադաշտ Եղնաջուր համայնքի տարածքում, վաղերկաթիդարյան դամբարանադաշտեր Ջրածորում:

Լույս է տեսել կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» հոդվածների ժողովածուի 15-րդ հատորը: Հրատարակվել է «Տայքի վարչաժողովրդագրական պատկերը XVI-XIX դդ.» մենագրությունը:

Կենտրոնը կազմակերպել է «Պատմամշակութային ժառանգություն և արդիականություն» միջազգային գիտաժողովը (մասնակցել են ԱՊՀ 7 երկրների 42, արտերկրի 8 և ՀՀ 80 գիտնականներ), անց է կացրել «Ավանդական երաժշտության և աշուղական արվեստի» միջազգային փառատոն (մասնակցել են 5 երկրների կատարող երաժիշտ-վարպետներ և աշուղներ), «Հացի տոն» ազգագրական փառատոնը (Գյումրիում):

«Հայոց ցեղասպանության պատմության և պատմագրության ուսումնասիրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Հ.Դեմոյան) Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտը կազմակերպել է Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված «Հայոց ցեղասպանություն. մարտահրավերներ հարյուրամյակի նախաշեմին» միջազգային գիտաժողովը:

Թանգարան-ինստիտուտը և ՀՀ ազգային գրադարանը կազմակերպել են ցուցադրություն՝ նվիրված Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա լեռան քառասուն օրը» վեպի I հրատարակության 80-ամյակին: Ցուցադրվել է պատմավեպի տարբեր տարիներին և տարբեր լեզուներով լույս տեսած ավելի քան 50 հրատարակություն, որոնք Ազգային գրադարանի և թանգարան-ինստիտուտի հավաքածուների մասն են կազմում:

Հեղինակավոր հրեա ցեղասպանագետ, Ցեղասպանության հանրագիտարանի գլխավոր խմբագիր Իսրայել Չարնին իր անձնական գրադարանը նվիրաբերել է թանգարան-ինստիտուտին: Գրադարանը ներառում է շուրջ 700 հատոր ցեղասպանագիտական գրակա-

նություն, այդ թվում՝ տեսական գրականություն, հրեաների ողջակիզման և Հայոց ցեղասպանության թեմաներին առնչվող միավորներ:

ԵՊՀ և թանգարան-ինստիտուտի նախաձեռնությամբ իրականացվել է «Ցեղասպանագիտություն» մագիստրոսական ծրագիրը:

Թանգարան-ինստիտուտի և ռուսաստանյան «Հոլոքոստ» կենտրոնի միջև ստորագրվել է համագործակցության հուշագիր:

Կանադայի Վիննիպեգ քաղաքում Կանադայի մարդու իրավունքների թանգարանի և թանգարան-ինստիտուտի միջև ստորագրվել է փոխըմբռնման հուշագիր, որին գործուն մասնակցություն է ունեցել Ջորջան ինստիտուտը: Կողմերը պայմանավորվել են համագործակցել Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրման, գրահրատարակչության, կրթության, համատեղ ցուցադրությունների կազմակերպման, տեղեկատվության, խորհրդատվության փոխանակման և այլ ոլորտներում:

Բանասիրություն. Որոշվել են արդի փուլում հայերենի զարգացման մի շարք հիմնական միտումներ, գործառության հիմնական առանձնահատկություններ, կատարվել է բառապաշարի առանձին շերտերի, տերմինային համակարգի զարգացման, տարբեր գիտակարգերի տերմինահամակարգերի կառուցվածքախմաստային վերլուծություն, արևելահայ խոսակցական տարբերակի, ժողովրդախոսակցական լեզվի՝ մեր օրերին բնորոշ որոշ յուրահատկությունների վերհանում և ուսումնասիրում, խոսակցական հայերենի և գրական լեզվի փոխազդեցությունների դիտարկում, կազմվել են ժամանակակից հայերենի ուղղագրության, բառագործածության և տերմինային համակարգի կանոնավորմանը նպաստող բառարաններ, գրական լեզվում սխալ և անհարկի ձևերի ու միավորների գործառությունը բացառելուն միտված ուղեցույցներ: Կատարվել է ժամանակակից հայերենի բառաբարդման և ածանցական կաղապարների ձևային նկարագրություն, ներկայացվել են համադրական և ածանցական կաղապարները, տրվել դրանց ձևային նկարագրությունը՝ հիմքերի քերականական ու հնչյունական ձևավորմամբ:

Աշխատանքներ են ծավալվել արևմտահայերենի համակողմանի և համակարգային ուսումնասիրության ուղղությամբ: Կատարվել է նորագույն շրջանի արևմտահայերենի բաղաձայնական համակարգի, բառապաշարի, քերականական մի շարք իրողությունների ուսումնասիրություն, Պոլսի գրական լեզվի հանրալեզվական քննություն, պոլսահայ մամուլի լեզվական յուրահատկությունների դիտարկում, սիրիահայերի լեզվական առանձնահատկությունների քննություն:

Ստուգաբանական բառարանների ընձեռած նյութի շրջանակներում կատարվել են բառաքննական և ստուգաբանական մի շարք ճշգրտումներ ու լրացումներ, 5-րդ դարի հայ մատենագրության մեջ տեղ գտած օտար բառերի, հատուկ անունների քննություն, մի շարք պատմիչների երկերի բառապաշարի բառակազմական յուրահատկությունների և ձևախմաստային խմբերի ուսումնասիրում: Վեր է հանվել XIII-XV դդ. գրաբար դավանաբանական գրականության լեզվական վիճակը: Պարզաբանվել են հայերենի տերմինաբանության զարգացմանը, միջնադարի հոմանիշների ձեռագիր բառարաններին, բժշկարանների, հայերեն ձեռագրերի հիշատակարանների բառապաշարին ու լեզվական առանձնահատկություններին վերաբերող մի շարք հարցեր: Ներկայացվել է հնդեվրոպական բայի կերպաժամանակային հիմքերի դրսևորումը հայերենում:

Ամբողջացվել են հայերենի բարբառներում դերանունների, բայի եղանակաժամանակային կազմությունների, արևելյան տարածքի բարբառներում բայի երկրորդական բաղադրյալ ժամանակաձևերի քննությունն ու նկարագրությունը: Ձգալի աշխատանք է կատարվել բարբառային բառապաշարի, դրա թեմատիկ խմբերի, բարբառային իրողությունների առանձնակի և համեմատական ուսումնասիրության, բարբառագիտական տեսական հարցերի արծարծման, բառացանկերի կազմման ուղղություններով:

«Հայ գրականության պատմություն և տեսություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ Բ.Գ.Պ. Ա.Բասահյան) տպագրության է պատրաստվել «Հայ գրականության պատմության» ակադեմիական վեցհատորյակի III հատորը, որն ընդգրկում է հայ նոր գրականության պատմությունը XVIII դարից մինչև Բաֆֆի ընկած շրջանը:

Ուշադրություն է դարձվել հայ գրատպության 500-ամյակի շրջանակում հայ տպագիր գրքի անցած ճանապարհի ուսումնասիրմանը և այն հարցին, թե ինչ տեսակարար կշիռ է գրավել հայ գեղարվեստական գրականությունը հայ հնատիպ (մինչև 1801թ. լույս տեսած) գրքերի շարքում: Կազմակերպված քննարկումների և հետազոտությունների արդյունքներն ամփոփվել են «Հայ գիրքը և հայ գրականությունը» ժողովածուում:

Շարունակվել են հայ գրականության տեսական հիմնախնդիրներին նվիրված աշխատանքները, տպագրվել է Բ.Գ.Պ. Զ.Ավետիսյանի «Ե դարի հայ պատմագրության տիպաբանությունը» ուսումնասիրությունը:

«Հայ դասականների գիտական հրատարակություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ Բ.Գ.Պ. Ա.Բասահյան) ընդլայնվել են հայ դասականների երկերի ակադեմիական հրատարակությունները, ի հայտ են բերվել նորանոր հրապարակումներ: Հրատարակության է պատրաստվել Ավ.Բասահյանի երկերի V հատորը (արձակ բանաստեղծություններ, հեքիաթներ, առակներ, լեզենդներ և զրույցներ): Լույս է տեսել Լ.Շանթի երկերի ակադեմիական հրատարակության VII հատորը՝ «Ակնարկ մը հայ բանահյուսության վրա»:

Տնտեսագիտություն. «Հարկման և հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Վ.Հարությունյան) հիմնավորվել են հարկային ներուժի բացահայտման մեխանիզմներին վերաբերող գիտական արդյունքները՝ հիմք ընդունելով հարկ վճարողների կողմից հարկերի վճարումից խուսափելուն ու դրանց նվազմանը նպաստող միջոցառումները սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական, իրավական գործոնների և դրանց ռիսկերի փոխադարձ գնահատման արդյունքում:

Հ.Ավագյանի «ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը» աշխատությունում, քննարկելով հանքավայրերում օգտակար տարրերի կորզումների և շրջակա միջավայր թափվող ծանր մետաղների հետ կապված հիմնախնդիրները, տրվել են կորստի մատնվող տարրերի ֆինանսական գնահատականներ և արվել բնական միջավայրը մաքրելու, լեռնահանքային ձեռնարկությունների գործունեության արդյունավետությունը բարձրացնելու առաջարկներ:

Ռ.Սարինյանի «Հայ տնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները» հետազոտության մեջ XIX դ. 70-90-ական թվականների հայ տնտեսագիտական միտքը դիտվել է ռուսական և եվրոպական տնտեսագիտական մտքի զուգահեռներում:

Յու.Սուվարյանի, Վ.Հարությունյանի, Վ.Սարգսյանի և Վ.Խաչատրյանի «Գիտակրթական համակարգի կառավարման ռազմավարությունը» գրքում ներկայացվել են գիտակրթական համակարգի և արտադրության ինտեգրման հայեցակարգային հիմնախնդիրները: Գիտակրթական համակարգի կառավարման ռազմավարական արդի հիմնախնդիրների ուսումնասիրության արդյունքում մշակվել և առաջարկվել է կրթության և գիտության կառավարման նոր հայեցակարգ՝ հիմնավորելով գիտության և տեխնոլոգիաների նախարարության ստեղծման անհրաժեշտությունը, կարևորվել է գիտակրթական համակարգում և տնտեսության կառավարման մեջ նրա ֆունկցիոնալ նշանակությունը:

Դ.Հարությունյանի «Վճարային հաշվեկշռի պետական կարգավորման հիմնախնդիրների և դրանց լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում» աշխատությունում վճարային հաշվեկշռի կառավարման միջազգային փորձի համապարփակ ուսումնասիրության ու վերլուծության արդյունքում ներկայացվել են վճարային հաշվեկշռի կառավարման համակարգի արդյունավետության մեթոդաբանական հիմքերը և կառավարման արդյունավետության գնահատման նոր մոտեցումներ, երկրի վճարային հաշվեկշռի փոփոխություն-

ների կարևորագույն պատճառ-հետևանքային կապերը, բացահայտվել են երկրի վճարային հաշվեկշռի կարգավորման հնարավորությունները ճգնաժամի պայմաններում:

Փիլիսոփայություն, սոցիոլոգիա, իրավագիտություն. «Հայ իրականության պատմափիլիսոփայական, սոցիալ-քաղաքական և իրավագիտական ուսումնասիրություններ» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Գ.Պողոսյան) ժամանակակից գիտության լեզվով և հասկացության համակարգով ուսումնասիրվել է տեսական փիլիսոփայության ու գիտության մեթոդաբանության հանգուցային հարցերից մեկը՝ գիտական գիտելիքների փոխընկալումն ու աղեկվատ մեկնաբանությունը: Բնագիտության, մաթեմատիկայի ու տրամաբանության մեջ գիտական գիտելիքների փոխընկալման աղեկվատ մեկնաբանության ու ժառանգորդման խնդիրը գտել է համոզիչ լուծում: Պրանց համար ընդհանուր են կշռադատության, հիմնավորման ու փաստարկման եղանակներն ապացուցման մեջ: Այլ է վիճակը հումանիտար գիտությունների դեպքում: Կատարված տեսական վերլուծությունը թույլ է տալիս պնդել, որ այստեղ առաջնային է դառնում դիտարկվող երևույթի եզակի ու անկրկնելի լինելը: Եվ, բնականաբար, այլ են նաև ապացուցման մեջ կշռադատության, հիմնավորման ու փաստարկման եղանակները: Այս հիմնախնդիրների վերլուծությանն է նվիրված ակ. Հ.Գևորգյանի սկզբնադրած «Գիտության և մշակույթի փիլիսոփայության և մեթոդաբանության հարցեր» մատենաշարի առաջին՝ «Հումանիտար գիտակարգեր» պրակը:

Սոցիոլոգիական հետազոտություններ են իրականացվել Հայաստանում Ազգային ժողովի և նախագահական ընտրությունների ժամանակամիջոցում հանրային տրամադրությունների, կողմնորոշումների ու միգրացիոն մտադրությունների ուղղությամբ: Մանրամասն ուսումնասիրվել է քաղաքական գործընթացների ազդեցությունը ժամանակակից հայ հասարակության տարբեր հատվածների, այդ թվում՝ երիտասարդության միգրացիոն մտադրությունների վրա: Հանրաձանաչ Gallup ինստիտուտի լիտվական մասնաճյուղի հետ համատեղ կատարված սոցիոլոգիական հետազոտությունների արդյունքները տեսական վերլուծության են ենթարկվել թղթ. անդ. Գ.Պողոսյանի հոդվածներում:

Արվեստագիտություն. Հայ կերպարվեստի ամբողջական պատմության շարադրման շրջանակներում լուսաբանվել է հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմական ուղին: Ուսումնասիրության մեջ առանձնացվել են ճարտարապետական քանդակազարդումը, վաղ միջնադարյան կոթողները, խաչքարերը, որմնանկարչությունը, մանրանկարչությունը, դեկորատիվ-կիրառական արվեստը և սրբապատկերը՝ զարդային և ֆիգուրատիվ արվեստը: Հետազոտության արդյունքները հրատարակվել են Վ.Ղազարյանի և Հ.Հակոբյանի «Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմություն» գրքում:

ԳԱԱ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՅՈՒՐՈ

Կազմակերպության տնօրեն Ա.Զավադյանը Միջազգային իրավաբանական III ֆորումում (Սանկտ-Պետերբուրգ) հանդես է եկել փորձագիտական-քրեագիտական տվյալների բազաների և տեղեկատվական ապահովման հարցերի վերաբերյալ զեկույցով:

2011թ. լինելով Դատափորձագիտական ինստիտուտների եվրոպական ցանցի (ENFSI) լիիրավ անդամ՝ Փորձաքննությունների ազգային բյուրոն ակտիվորեն մասնակցել է նրա աշխատանքներին: Մասնավորապես, Դ.Մելքումյանը մասնակցել է Եվրոպական դատափորձագիտական կառույցների ցանցի (ENFSI) 25-րդ տարեկան գիտաժողովին, ինչը կարելի էր անել ինչպես կազմակերպության միջազգային կապերի ամրապնդման և զարգացման, այնպես էլ դատական փորձագիտության բնագավառի նորագույն փորձը կազմակերպությունում ներդնելու առումով:

Իրենց հերթին կազմակերպության փորձագիտական ստորաբաժանումները շարունակել են աշխատանքները միջազգային պրակտիկայում ընդունված փորձագիտական մեթոդների և մեթոդիկաների ձեռքբերման և դրանց ներդրման ուղղությամբ՝ նպաստելով փորձաքննությունների որակի շարունակական բարելավմանը և արժանահավատության բարձրացմանը:

Ս.Հակոբյանը մասնակցել և զեկույցով հանդես է եկել Կիևի դատական փորձաքննությունների գիտահետազոտական ինստիտուտի (Ուկրաինա) 100-ամյակին նվիրված հոբելյանական միջազգային գիտաժողովին և պարգևատրվել է մեդալով:

Տպագրվել է «ԶԼՄ-ների դերը հասարակության գիտակցության ձևավորման հարցում» ձեռնարկը: Նշված հետազոտության հիմնական արդյունքները ներկայացվել են Մոսկվայում, ՌԴ ՆԳՆ Համառուսաստանյան գիտահետազոտական ինստիտուտի կազմակերպած «Հանցավորության պատճառները Ռուսաստանում» թեմայով միջազգային գիտագործնական գիտաժողովին, որը նվիրված էր ՌԴ գիտության վաստակավոր գործիչ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Յու.Անտոնյանի ծննդյան 80-ամյակին:

Տեղի է ունեցել Մ.Պետրոսյանի, Ա.Ջավադյանի և Դ.Ամիրյանի «Անձը և պաշտոնը» գիտագործնական ձեռնարկի շնորհանդեսը: Ձեռնարկում մեկնաբանվում է մասնագիտական հոգեբանության ոլորտը, մասնավորապես, երկրում կադրային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման, կադրերի ընտրության գործընթացի հոգեբանական ասպեկտների, պաշտոնների պրոֆեսիոգրամների և հավակնորդների փսիխոգրամների ճշգրիտ նախապատրաստման և համադրելիության հարցերը:

ԳԱԱ երիտասարդ գիտնականների խորհրդի և Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամի աջակցությամբ կազմակերպվել է «Փորձաքննությունների ազգային բյուրոյում կազմավորված փորձագիտական տվյալների բազաների կազմակերպչական և գիտագործնական փորձի ուսումնասիրությունը, դրանց համադրումը հանրապետությունում առկա դատափորձագիտական բազաների հետ: Հանրապետությունում առկա դատափորձագիտական տվյալների բազաների՝ եվրոպական դատափորձագիտական տվյալների բազաներում ինտեգրման նախադրյալները» գիտաժողովը՝ նվիրված ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին:

Ավարտվել են «Անշարժ գույքի շուկայական արժեքի որոշման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության հավաքագրման, մշակման և վերլուծության նոր մոտեցումների մշակում», «Կարճափող հրազենից կատարված կրակոցի տարածության որոշման դեպքի վայրի զննության, փորձաքննության նշանակման և կատարման առանձնահատկությունները», «Հանցագործությունների կանխարգելման ոլորտում պատժի համակարգի արդյունավետության հիմնախնդիրները» և «Հանցավորության վիկտիմոլոգիական գործոնները Հայաստանի Հանրապետությունում» թեմաներով գիտամեթոդական և գիտահետազոտական աշխատանքները:

Կազմակերպությանը կից գործող Քրեաբանության կիրառական հիմնախնդիրների գիտահետազոտական կենտրոնը հրատարակել է «Հանցավորության վիկտիմոլոգիական գործոնները Հայաստանի Հանրապետությունում» և «ԶԼՄ-ների դերը հասարակական գիտակցության ձևավորման հարցում» ձեռնարկները:

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի աջակցությամբ նախապատրաստվել և հրատարակվել է «Հատուկ տեխնիկա և տեղեկատվական անվտանգություն» դասագիրքը (հեղինակ՝ Ս.Բադալով):

Կազմակերպության փորձագետներն ու մասնագետ-գիտնականները վերապատրաստել են փորձաքննությունների համար ելակետային տվյալներ ձեռք բերելու պարտականություններ և փորձաքննություններ նշանակելու լիազորություն ունեցող իրավասու մարմինների 360 աշխատակցի:

«Ստանդարտների ազգային ինստիտուտ»-ի առողիտ խումբը վերահաստատել է կազմակերպության մատուցած ծառայությունների նկատմամբ ներդրված որակի կառավարման համակարգերի համապատասխանելիությունը ԻՍՕ 9001:2008 «Որակի կառավարման համակարգեր. պահանջներ» միջազգային ստանդարտի պահանջներին:

Փորձաքննությունների պետական պատվերի շրջանակում իրականացվել է 8596 դատական փորձաքննություն: Աճել է իրականացվող փորձաքննությունների տեսականին. 28 փորձագիտական տեսակների շրջանակներում կատարվել են փորձաքննություններ շուրջ 110 փորձագիտական ենթատեսակներով և տեխնոլոգիական ուղղություններով՝ նախորդ տարվա 105-ի դիմաց:

ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

ՖԻԶԻԿԱՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՄԵԽԱՆԻԿԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Օգտագործելով կայունացած սողքի պայմաններում փորձականորեն հաստատված ջրակոլլոիդալ հարակցման և մածուցիկության գործակիցների միջև եղած առնչությունը՝ լուծվել է ուռչող կավային գետնահող զանգվածեղ շերտի լանջով տեղաշարժման արագության խնդիրը՝ հաշվի առնելով գետնահողի ուռչումը:

Ստացվել է, որ ուռչման ճնշումից փոքր բնական լարումների դեպքում շերտի շարժման արագությունը, ըստ բարձրության, փոխվում է գծային օրենքով (ղեկ.՝ Ե.գ.թ. Ս.Հայրոյան):

ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ԱՎՏՈՄԱՏԱՑՄԱՆ ՊՐՈԲԼԵՄՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Կատարվել են բազմապրոցետրային համակարգերի լրիվ ինֆորմացիոն փոխանակում իրականացնող ցանցային օպտիմալ սխեմաների նախագծման և նրանց գլխավոր բնութագրիչների (կապուղիների քանակ, կանչերի քանակ, իրականացման ժամանակ) մինիմալ արժեքների բանաձևերի անալիտիկ դուրս բերման հետազոտություններ: Համակարգերի վթարակայունությունը տրված մակարդակով ապահովելու համար ապացուցվել են որոշ թեորեմներ: Մասնավորապես, կտրուկ լավացվել են նախկինում ստացված սխեմաների մինիմալ զանգերի քանակի վերին գնահատականները (ղեկ.՝ ակ. Յու.Շուքուրյան):

«ՀԻՂՐՈՄԵԽԱՆԻԿԱՅԻ ԵՎ ՎԻԲՐՈՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԲԱԺԻՆ» ՓԲԸ

Մշակվել են ճնշման և ծախսի տատանումների երկֆազ միջավայրերի համար ցածր հաճախականային սկզբունքորեն նոր կայունացուցիչներ և որոշվել են տեխնիկայի և արդյունաբերության այն բնագավառները, որտեղ դրանք կկիրառվեն՝ էներգետիկական կայաններ (ՋԵԿ-եր, ԱԵԿ-ներ, ՀԵԿ-եր և այլն), ջերմափոխանակիչ սարքեր, նավթամուղներ, նավթամթերքամուղներ և գազամուղներ, մելորացիայի խողովակաշարեր, մեքենաշինություն, ավտոմատիկա, էլեկտրոնային և էլեկտրատեխնիկական արդյունաբերություն, սառնարանային և կրիոգեն տեխնիկա, քաղաքային տնտեսություն (ջրամատակարարում և ջերմամատակարարում), տրանսպորտային միջոցներ (ղեկ.՝ տ.գ.թ. Գ.Ավետիսյան):

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Փորձականորեն հետազոտվել են Nd:YVO₄ և MgOPPLN բյուրեղների հիման վրա ստեղծված միկրոչիպ լազերները: Հայտնաբերվել են միկրոչիպի ջերմաստիճանից կախված լազերի ելքային հզորության պարբերական տատանումները, որոնք բացատրվել են ոչ գծային բյուրեղում երկրորդ հարմոնիկի ճառագայթների բազմալիքային ինտերֆերենցով: Հետազոտվել է միկրոչիպ լազերի տարրերի օպտիկական հպակի միջերեսից մնացորդային անդրադարձման չափման մեթոդ՝ հիմնված ջերմաստիճանով ծրվող եռահայելի Ֆաբրի-Պերո ինտերֆերոմետրի անդրադարձման վրա: Կատարվել են չափումներ սուբմիլիմետրանոց ապերտուրով միկրոչիպերի համար, որոշվել են 0.1-0.2% մնացորդային անդրադարձումները (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Ռ.Կոստանյան):

Ջերմամեկուսիչ ծածկույթներում կիրառման համար հեռանկարային հեքսաալյումի-

նատների հատկությունների գնահատման համար պինդ փուլային սինթեզի մեթոդով ստացվել են նոր բաղադրությամբ $RE_{1-x-y}M_xM'_yMgAl_{11}O_{19}$ ($RE = La, Sm; M, M' = Gd, Yb, Lu, Y, Sc; x, y = 0; 0.15; 0.3$) նմուշներ: Որոշվել են փուլային կազմերը, տարրական բջջի պարամետրերը, ստացված միացությունների միկրոկառուցվածքը և գնահատվել են դրանց ջերմահաղորդականության գործակիցները (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Պետրոսյան):

Առաջարկվել և արտոնագրվել է բարակ թաղանթների լազերային փոշենստեցման սարք, որն ապահովում է թիրախի ծավալի լիովին օգտագործումը և փոշենստեցման սարքավորման պարզեցումը: Գյուտը վերաբերվում է նյութագիտության բնագավառին և կարող է կիրառվել օպտիկական սարքաշինության մեջ, միկրոէլեկտրոնիկայում և բարձր տեխնոլոգիաների ուրիշ ոլորտներում՝ լազերային փոշենստեցման եղանակով բարակ թաղանթների ստացման համար (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Կուզանյան):

Դինամիկ էներգաանկախ հիշողության էլեմենտներում (DRAM) օգտագործվող $ZnO:Li/La_2O_3/LaB_6$ մետաղ-օքսիդ-կիսահաղորդիչ կառուցվածքի ստացման նպատակով լանթանի հեքսաֆորիդի (LaB_6) թաղանթի թրծման միջոցով ստացվել են բարելավված սեգնետոէլեկտրիկական հատկություններով լանթանի օքսիդի (La_2O_3/LaB_6) թաղանթներ: Ուսումնասիրվել են La_2O_3 -ի կառուցվածքային, էլեկտրական և օպտիկական հատկությունները, ներառյալ՝ La_2O_3/LaB_6 -ում էմիսիայի հոսանքը: Հաղորդականության մեխանիզմի հիմքում տարածական լիցքով սահմանափակված հոսանքն է (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ե.Կաֆադարյան):

Մշակվել է 2.5-3 ԳՀց միկրոալիքային տեխնիկայի վրա հիմնված նոր ենթաձայնային սենսոր՝ առանց ցածր հաճախության շեմի սահմանափակման: Համաձայն տեսական գնահատականի՝ սենսորի զգայունությունը բավարարում է 10^{-10} սմ տեղաշարժի գրանցման համար: Նախնական բարոմետրիկ փորձարկումները ցույց են տվել սենսորի բարձր ջերմաստիճանային կայունությունն ու զգայունությունը (դեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ռ.Մանուչարյան):

ՖԻԶԻԿԱՅԻ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՊՐՈՔԼԵՄՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Ակուստիկ ալիքների առկայության պայմաններում կոհերենտ արգելակային ճառագայթման հիման վրա, հաշվի առնելով տարածության մեջ լրիվ տեղափոխման և զրոյի ձգտող թափանցելիության երևույթները, մշակվել է կարճալիք ռենտգենյան ճառագայթման մոնոքրոմատիկ աղբյուր, որի բնութագրիչները կառավարելի են տարածության և ժամանակի մեջ:

Ակուստամոնոքրոմատորի հիման վրա մշակվել և ստեղծվել է նոր սերնդի մեծ լուծողականությամբ նոր ռենտգենյան դիֆրակտոմետր, որի առավելություններն են՝ մոնոքրոմատիկության մեծ աստիճանը, դիֆրակցված ալիքների մեծ լուսատույն, հարմոնիկների և ֆոնի բացակայությունը:

Մշակվել են ակուստապլազմային տարբեր տիպի դիոդներ ու կատարվում են նրանց առավելությունների ուսումնասիրությունները հատուկ նպատակների համար:

Համաձայն ՀԲ-10 (Հայաստան-Բելառուս) պայմանագրի օրացուցային պլանի՝ ստեղծվել են համապատասխան ակուստապլազմային պարպման նոր սերնդի սնուցման աղբյուրներ, կատարվել են ակուստիկ դաշտերի բնութագրիչներից կախված ուսումնասիրություններ ակուստապլազմային վիճակի վերաբերյալ: Մշակվել են տարբեր տիպի ակուստապլազմային մագնիսական դիոդներ և կատարվել են դրանց առավելությունների ուսումնասիրությունները՝ հատուկ պայմաններում և նպատակներով կիրառելու համար (դեկ.՝ ակ. Ա.Մկրտչյան):

Մշակվել է ծրագրային փաթեթ՝ հաշվելու կամայական ինտենսիվության բաշխվածությամբ ռենտգենյան ճառագայթների կոհերենտ ցրումը ակուստիկական գերցանցի առկայության պայմաններում:

Մշակվել և պատրաստվել է 1Հց-ի ճշտությամբ 1կՀց-ից մինչև 40ՄՀց տիրույթն ընդգրկող սինտոսիդալ՝ ազդանշանների գեներատոր մեծ կայունությամբ ռենտգենակուս-տիկական մոնոքրոմատորի պարամետրերի կառավարման համար (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Վ. Քոչարյան):

Երկրակեղևում տարածվող բնածին և արհեստական տատանումների գրանցման նպատակով կատարվել են հետազոտություններ տարբեր տրամաչափի գլանային կերամի-կական և ցածր հաճախային սեյսմիկ գրանցիչների մշակման ու ստեղծման բնագավառում:

Սինթեզված ոչկարգավորված ու կարգավորված կոմպոզիցիոն միջավայրերի հիման վրա մշակվել ու ստեղծվել են նեյտրոնների, էլեկտրոնների, ալֆա ու գամմա մասնիկների, ռենտգենյան ճառագայթների գերարագագործ էներգետիկ բարձր լուծողականության գրանցիչ-փոխակերպիչ համակարգեր (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Մկրտչյան):

Պատրաստվել են նոր բյուրեղարարներ՝ տարբեր ամինաթթուների խառնուրդային քանակությունների առկայությամբ լիթիումի յոդատի միաբյուրեղներ աճեցնելու համար (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Աթանեսյան):

Մշակվել և պատրաստվել է համակարգչային դիֆրակցիոն սպեկտրոգրաֆ տեսանելի տիրույթի համար (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Աբրահամյան):

Մշակվել են բակտերիցիդային ճառագայթիչի նոր տիպի, բարձր արդյունավետության լուսարձակներ: Պատրաստվել են փորձնական նմուշներ, կատարվել են տեխնիկական մի շարք պարամետրերի վարքի ուսումնասիրություններ: Մշակվել է մանրէագերծման ճառա-գայթիչ (ղեկ.՝ Վ. Եղոյան):

ՌԱԴԻՈՖԻԶԻԿԱՅԻ ԵՎ ԷԼԵԿՏՐՈՆԻԿԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Մշակվել և պատրաստվել է պլազմային տեխնոլոգիաներում կիրառվող ինդուկտիվ կապված պլազմայում փոփոխական մագնիսական դաշտի լարվածության երկչափանի արտապատկերման համակարգ: Այն B-dot տիպի տվիչների երկրաչափական համախումբ է և իրականացվել է տպասալիկի վրա: Յուրաքանչյուր տվիչում առաջացած ազդանշանը մշակվում է թվային գտման բլոկում, այնուհետև արտապատկերվում է: Համակարգի աշխա-տանքային հաճախությունների տիրույթը 2ՄՀց-1ԳՀց է, զգայունությունը, ըստ մագնիսա-կան դաշտի լարվածության՝ 10^{-2} S (13 ՄՀց հաճախության դեպքում): Չափվող ազդանշան-ների դինամիկ տիրույթը կազմում է 30db: Տվիչների և փոխակերպիչների անհամասեռությ-յան նվազեցման նպատակով համակարգում օգտագործվում է համափուլ դետեկտման եղա-նակը, ինչը թույլ է տալիս նվազեցնել տարածական ինստրումենտալ անհամասեռությունը մինչև առավելագույնը՝ 3% (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Տ.Զաքարյան, Ն.Պողոսյան):

Մշակվել և հետազոտվել է կոմպլեքս դիմադրությունների չափման և համաձայնեցման բարձրհաճախային բազմաճյուղային համակարգ, որն ապահովում է հոսանքի և լարման միջև եղած փուլային շեղման չափման բարձր ճշտություն: Կատարվում են փուլային շեղման երկու տարբեր գնահատականներ, որոնք, լինելով ֆիզիկապես համարժեք, միաժամանակ ապահովում են տարբեր չափման ճշտություններ: Կոմպլեքս իմպեդանսների մեծության չափման դինամիկ տիրույթը կազմում է 30 ± 1 dB, իսկ փուլային շեղումներինը՝ $-45^{\circ} - +45^{\circ}$ ($\pm 1^{\circ}$) (ղեկ.՝ Ն.Պողոսյան):

Կատարվել են հսկման և ահագանգման ավտոմատ համակարգի դաշտային փորձար-կումներ: Որոշվել են տարաբնույթ սեյսմիկ ցնցումներից ձևավորվող ազդանշանների հաճա-խային սպեկտրները, օպտիմալացվել է սեյսմիկ ընդունիչի հաճախությունների թողարկման շերտը, մշակվել մարդու քայլերից ձևավորվող ազդանշանի ընդունման և միաժամանակ այլ ծագման սեյսմիկ ցնցումներից ձևավորվող ազդանշանների ճնշման ծրագրային ապահո-վումը (ղեկ.՝ տ.գ.դ. Հ.Փիլոսյան):

Լազերային փոշեցրման եղանակով աճեցված p-InSb- n-CdTe հետերանցման և n-InSb-Sb Շոտկիի դիոդի հիման վրա ինֆրակարմիր ֆոտոընդունիչների պարամետրերի բարելավման համար մշակվել են օպտիմալ տեխնոլոգիական ռեժիմներ: Ստեղծվել են էլեկտրոդների քառաբևեռային դասավորությամբ ֆոտոընդունիչներ, որոնք ցուցաբերում են երկկոորդինատային մեծ զգայնություն: Ցույց է տրվել, որ նմանատիպ ֆոտոընդունիչներն ունեն մեծ ֆոտոզգայնություն 3-5 մկմ ալիքի երկարության տիրույթում, կարող են գտնել կարևոր նոր կիրառություններ տարբեր գրանցող համակարգերում (ղեկ.՝ թղթ.անդ. Ս.Պետրոսյան, Լ.Մաթևոսյան):

Մշակվել է պեռլիտային ապակե-բյուրեղային տակդիրի վրա մետաղական մոլիբդենային կոնտակտային շերտի մագնետրոնային նստեցման տեխնոլոգիան, որը հնարավորություն է տվել ստեղծելու փոքր տեսակարար դիմադրությամբ ($2 \cdot 10^{-4}$ օհմ.սմ), մինչև 1 մկմ հաստությամբ թաղանթներ: Ցույց է տրվել, որ 3-5 % նատրիում պարունակող պեռլիտային ապակե-բյուրեղային տակդիրների վրա ստեղծված Mo/CuInGaSe₂/CdS/ZnO արեգակնային մարտկոցները կարող են ցուցաբերել ավելի քան 10% ՕԳԳ (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Ս.Պետրոսյան, ֆ.-մ.գ.թ. Ա.Մուսաեյան):

Կարկտաբեր ամպերի նույնականացման նպատակով մշակվել է X-տիրույթի ցածրարժեք ռադիոմետրիկ համակարգ, որի ցածրհաճախային բաղադրիչն իրականացվել է լրիվ թվային եղանակով, Texas Instruments միկրոպրոցեսորի միջոցով: Ավանդական ցածրհաճախային գոյիչը փոխարինվել է էքսպոնենցիալ միջինացման ալգորիթմով, ինչը զգալիորեն պարզեցնում և արագացնում է համակարգի աշխատանքը: Մշակված համակարգի ֆլուկտուացիոն զգայնությունը կազմում է 0,08K, ազդանշանների դինամիկ տիրույթը՝ 60dB (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.դ. Ա.Առաքելյան, ֆ.-մ.գ.թ. Տ.Զաքարյան):

Մշակվել և պատրաստվել են ահագանգման ավտոմատ համակարգում օգտագործվող սնման մարտկոցներից բեռին տրվող լիցքերի քանակի, նրանց ներքին դիմադրության և ինքնալիցքաթափման հոսանքի բարձր ճշտությամբ ($\leq 2\%$) չափիչներ՝ պարամետրերի չափման հետևյալ տիրույթներում՝ լիցքաթափման լիցքերի քանակը՝ 600մԱԺ–200Ա.Ժ, սնման աղբյուրի ներքին դիմադրությունը՝ 10^{-5} Օմ– 10^{-2} Օմ, ինքնալիցքաթափման հոսանքը՝ 10^{-6} Ա– $5 \cdot 10^{-3}$ Ա (ղեկ.՝ Ռ.Սիմոնյան):

Ուսումնասիրվել է լազերային ֆոտոլիզի մեթոդով արծաթի իոններով և նանոմասնիկներով հարստացված լուծույթների ազդեցությունը մանրէային շտամների վրա: Կախված արծաթի իոնների խտությունից՝ փոփոխվում է այդպիսի լուծույթների կենսաբանական ակտիվությունը: Մանրէների վրա նրանց ազդեցության ժամանակը երկարում է արծաթի իոնների փոքր խտությունների դեպքում: Ընդհանուր առմամբ, 0,0001 մգ/լ և ավել խտությունների դեպքում օրգանիզմի համար վտանգավոր մանրէները լիովին ոչնչանում են: Կատարվել են լուսազգայուն էմուլսիաները նանոչափերի արծաթի իոններով հարստացման փորձեր (ղեկ.՝ ֆ.-մ.գ.թ. Ռ.Խաչատրյան):

«ԳԱԼԱԿՏԻԿԱ» ՓԲԸ

ԳԱԱ Նախագահության որոշմամբ օպտիկական սարքաշինության, աստղադիտակների հայելիների արտադրության գործում եզակի «Գալակտիկա» ՓԲԸ-ն ստանձնել է Բյուրականի աստղադիտարանի աստղադիտակների վերանորոգման և ադիականացման աշխատանքները:

Այդ նպատակով կատարվել են հետևյալ աշխատանքները՝ լիովին վերականգնվել և շահագործման է հանձնվել 16տ բեռնատարողությամբ վերելակը, տեղակայվել է ամբողջովին նոր հիմնական արգելակման համակարգ (մեխանիզմի ատեստավորումն իրականացրել է Արտակարգ իրավիճակների նախարարությունը), վերականգնվել է 2.6 մ աստղադի-

տակի հիդրավլիկ ամբարձիչը, ստեղծվել է աստղադիտակի գմբեթի հավասարաչափ ընթացքը և ճշգրիտ դիրքն ապահովող կառավարման համակարգ:

Հայելու այլումինապատման համար վերականգնվել են 16տ բեռնափոխադրման ունակությամբ ամբարձիչ կոունկը և ֆորվակուումային ու դիֆուզիոն պոմպերը, ջրով հովացման համակարգը, ստեղծվել և տեղադրվել է 3 մ տրամագծով վակուումային սարքում այլումինի գոլորշիացման նոր համակարգ: Վերջին փուլի աշխատանքները կատարվել են Ղրիմի աստղադիտարանի հետ համատեղ:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԷԿՈԼՈԳԱՆՈՍՖԵՐԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

Իրականացվել են հետազոտություններ՝ ուղղված Երևան քաղաքում վաճառվող կաթի և կաթնամթերքների՝ սողայով, ջրածնի պերօքսիդով և չոր կաթով կեղծումների բացահայտմանը: Փորձամուշների գերակշռող մասում հայտնաբերվել է սողա և կաթի փոշի, ընդ որում, այդ արտադրանքներն իրացվել են առանց համապատասխան մակնշման, ինչը օրենսդրության պահանջի կոպիտ խախտում է:

Իրականացվել է Երևան քաղաքի մի շարք շուկաներում իրացվող բուսական ծագման մթերքներում միկոտոքսինների և գենետիկորեն ձևափոխված օրգանիզմների (ԳՁՕ) ուսումնասիրում: Փորձարկումների արդյունքում հետազոտված նմուշներում հաստատվել է ԳՁՕ առկայությունը, իսկ համեմունքի, կակաոյի, սուրճի և թեյի նմուշներում միկոտոքսինների առկա քանակները գերազանցել են սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաները:

Իրականացվել է կենդանական ծագման մթերքների, մասնավորապես պաստերիզացված կաթի, կարագի և պաղպաղակի անվտանգության գնահատում: Հետազոտված նմուշների մեծ մասը, ըստ հիգիենիկ ցուցանիշների, չեն համապատասխանել տեխնիկական կանոնակարգով սահմանված անվտանգության պահանջներին (դեկ.՝ ան. գ.թ. Դ.Պիպոյան):

Հաստատվել է ՀՍ 355-2013 «Համակցված կերեր ձկների համար. ընդհանուր տեխնիկական պայմաններ» ազգային ստանդարտը (դեկ.՝ է.-հ.գ.դ. Ա.Սաղաթեյան):

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԻԴՐՈԷԿՈԼՈԳԻԱՅԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍԵՏՏՈՒՏ

Ռուս-հայկական Համատեղ գիտափորձարարական կենտրոնում (ՌՀ ՀԳՓԿ) ուսումնասիրվել է ճագարների և հիբրիդային ոչխարների (ընտանի ոչխար X մուֆլոն) մակաբույծներով վարակվածությունը՝ կենդանիների տարբեր պահվածքների պայմաններում: Բացահայտվել է, որ ալբենոլով երկնվազ գարնանային ճիճվաթափությունը գերծ չի պահում ոչխարներին հեղմիթներով կրկնակի վարակումներից ամառ-աշուն ժամանակահատվածում: Պարզվել է, որ հատակային պայմաններում ճագարների վարքը նպատակահարմար չէ, քանի որ 2 ամիս անց կտրուկ բարձրանում է էյմերիաներով և պասալարներով նրանց վարակվածությունը, իսկ մատղաշների մոտ արձանագրվում են:

Ուսումնասիրվել են բանջարանոցային 7 մշակաբույսերի՝ լոլիկի, տաքդեղի, վարունգի, կաղամբի, բադրիջանի, սոխի և սխտորի, ինչպես նաև կարտոֆիլի և խաղողի վազի մակաբույծ նեմատոդները: Ընդհանուր առմամբ հայտնաբերվել է 12 տեսակ, որոշվել են առավել վտանգավորները և դրանց հասցրած վնասի չափը: Սոխի և սխտորի բույսերին մեծ վնաս է հասցրել էնդոպարազիտ *Ditylenchus dipsaci* ցողունային նեմատոդը (բերքի կորուստը կազմել է 50-80%), իսկ վաղահաս կարտոֆիլի բերքը քանակապես և որակապես տուժել է *Ditylenchus destructor* նեմատոդից: Բանջարանոցային մշակաբույսերի արմատամերձ հո-

դում հայտնաբերվել են *Macroposthonia xenoplax*, *Helicotylenchus digonicus*, *H. pseudorobustus*, *Aphelenchoides ritzemabosi*, *A. limberi*, *Rotylenchus robustus* էկտոպարազիտ նեմատոդները: Բաց գրունտում պղպեղի և վարունգի բույսերի հողում հայտնաբերվել է 8 տեսակի նեմատոդ: Խաղողի վազի արմատամերձ հողում հայտնաբերվել են *X. brevicollum*, *X. index*, *X. vuittenezi* տեսակները, որոնք վտանգավոր են, քանի որ վիրուսակիր նեմատոդներ են: Մեծ քանակություն են կազմել *Helicotylenchus* (*H. digonicus*, *H. dihystra*, *H. pseudorobustus*) և *Macroposthonia* (*M. xenoplax*) սեռերի տեսակները: Ջերմատնային տնտեսություններում հայտնաբերվել և որոշվել է 39 վնասակար մակաբույծ տեսակ (ղեկ.՝ ալ. Ս.Մովսեսյան):

Կենսաբանական պայքարի նպատակով իրականացվում են *Phytoseilus persimilis* գիշատիչ տիգի լաբորատոր պոպուլյացիայի պահպանման աշխատանքներ: Ստեղծվել է բարձր ցրտադիմացկունությամբ գիծ (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Կ.Դիլբարյան):

Մոլախոտերի դեմ կենսաբանական պայքարի նպատակով աշխատանքներ են տարվում պոտենցիալ հերբիֆագներ *Cecidomyiidae* (*Diptera*) ընտանիքից հայտնաբերելու նեղ մասնագիտացված գալագոյացնող միջատներ: Բացահայտվել են *Dasineura*, *Jaapiella* ցեղերին պատկանող տեսակներ, որոնք վնասում են Արարատյան հարթավայրի բանջարաբուստային ցանքատարածքներում աճող մոլախոտերը (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Լ.Միրումյան):

ՀԻՂՈՒԿՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԶԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀՀ բնապահպանության նախարարություն են ներկայացվել Սևանա լճի ջրհավաք ավազանի գետերում էնդեմիկ ձկնատեսակների բնական ձվադրավայրերի վիճակի ուսումնասիրության արդյունքները (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Բ.Գաբրիելյան):

Հետազոտվել է Սևանի ավազանում գտնվող խեցգետնային տնտեսությունների վիճակը, բացահայտվել են խեցգետնի զանգվածային մահացության պատճառները, տնտեսվարողներին տրվել է աշխատանքները ճիշտ կազմակերպելու խորհրդատվություն (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Է.Ղուկասյան):

Գնահատվել են Սևանա լճի ձկնային և խեցգետնային պաշարները, ներկայացվել են դրանց վերականգնման առաջարկներ (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Բ.Գաբրիելյան, կ.գ.թ. Է.Ղուկասյան):

Հ.ԲՈՒՆԻԱԹՅԱՆԻ ԱՆՎ. ԿԵՆՍԱՔԻՄԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Խոզի սրտի նախասրտային և ականջային մասերից անջատվել և մաքրվել են սիրտ-անոթային համակարգի ֆունկցիոնալ ակտիվության զանազան ասպեկտների նկատմամբ խիստ բարձր սպեցիֆիկությամբ օժտված մի շարք պեպտիդային միացություններ: Էդմանյան դեգրադացիայի և ՄՄՌ-անալիզի միջոցով որոշվել է ատրիոպեպտիդներից մեկի կառուցվածքը, որն անվանվել է AP-7 (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Ս.Չախյան):

Ռևմատոիդ- և օստեո-արթրիտներով հիվանդների սինովիալ հեղուկում ուսումնասիրվել են ադենոզինդեամինազի, ԴՊՊ II և IV ակտիվությունները: Ադենոզինդեամինազի ակտիվությունը կարելի է օգտագործել որպես արագ, զգայուն, սպեցիֆիկ և ցածրարժեք թեստ՝ արթրիտների տարբերակման համար (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Ս.Մարդանյան):

Հետազոտվել են քսանտին օքսիդազի, դիհիդրոպիրիմիդին դեհիդրոգենազի ակտիվությունները բջջային կուլտուրայի և ինսուլտի մոդելների վրա: Փորձարկվել է դրանց արգելակիչների ազդեցությունը, մշակվել են թիրախային արգելակիչների փոխադրման եղանակները (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ք.Դանիելյան):

Նանոմասնիկների իմոբիլիզացիան իրականացվել է մի շարք իմունաանալիզների ժամանակ տարբեր սպիտակուցների հետ նրանց արդյունավետությունը գնահատելու, մասնավորապես, դոտ-արծաթ համակարգի իմունաանալիզն իրականացնելու համար: Շարունակ-

վել են ոսկու նանոմասնիկների միջոցով աթերոսկլերոզի ախտորոշման աշխատանքները (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Վ.Գասպարյան):

«ՀԱՅԿԵՆՍԱՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ» ԳԻՏԱԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԿԵՆՍԱՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Կատարվել է β -դիրքում տրիագլային օդակ պարունակող ոչ սպիտակուցային α -ամինաթթուների պրեպարատիվ արտադրության տեխնոլոգիական պարամետրերի օպտիմալացում (T_{ռեակ.}, օպտիմալ հիմք և միջավայր, ռեակցիայի տևողություն, ռեագենտների կոնցենտրացիա և այլն): Արդյունքում՝ մշակվել են կիրառական տեսանկյունից առավել հեռանկարային համարվող 6 նոր ոչ սպիտակուցային ամինաթթուների պրեպարատիվ արտադրության տեխնոլոգիաները, ստացվել են դրանց արտադրական նմուշներն ու համաձայն արդի չափորոշիչներին՝ սերտիֆիկացվել և ենթակա են առևտրայնացման (ղեկ.՝ ալ. Ա.Սադյան):

Կենտրոնի փորձարարական կայանում, «ՄԻՍ-95» ՍՊԸ-ի հետ համատեղ, շարունակվել է «Ազոցեովիտ-1» էկոլոգիապես անվնաս կենսապարարտանյութի արտադրությունը: Արտադրանքն իրացվում է ՀՀ պետական և մասնավոր գյուղատնտեսություններում (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Գ.Ավետիսով):

ՄԱՆԲԵՆԵՐԻ ԱՎԱՆԴԱԴՐՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Առկա են կաթնաթթվային բակտերիաների և շաքարասնկերի հեռանկարային շտամներ՝ սննդային և կերային մթերքների միկրոբիոլոգիական արտադրության, ինչպես նաև բժշկության, շրջակա միջավայրի պահպանության ապահովման համար:

Այդ տեսակետից պետք է առանձնացնել «Նարինե» կաթնաթթվային մթերքը, որի պաշտոնական միակ պահուստարանը ՄԱԿ-ն է, և մերանի ու «Նարինե» մթերքի արտադրության համար այդ կազմակերպությունից շտամի ստանալը պարտադիր է:

Միջատների էպիզոտիաների շրջաններից հավաքվել են գյուղատնտեսության համար խիստ վնասատու մորեխի սատկած նմուշներ, որոնցից մեկուսացվել են բարձր ինսեկտիցիդային ակտիվությամբ էնտոմոպաթոգեն բացիլներ:

Ուսումնասիրված նոր կաթնաթթվային բակտերիաներից և շաքարասնկերից ընտրվել է բարձր ինուլինազային ակտիվությամբ (1500-2000 միավ/գ) օժտված երկու շտամ: Այդ շտամները կարող են առաջարկվել գետնախնձորի պալարների մշակման ժամանակ՝ բիոէթանոլ ստանալու նպատակով («Գետնախնձոր» ծրագիր):

ՄԻԿՐՈԲԻՈԼՈԳԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

L.delbrueckii subsp. lactis MN10, *Lactobacillus* spp. GH127 շտամները և նրանց հակաբիոտիկների հանդեպ կայուն մուտանտները կարող են առաջարկվել որպես բիոկոնսերվանտներ՝ սառեցված սննդամթերքների պահպանման համար (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Հ.Հովհաննիսյան):

Աշխատանքի արդյունքում մշակվել է թիթեռնածաղկավոր բույսերի բերքատվությունը բարձրացնող սիմբիոտիկ և ազատ ապրող ազոտֆիքսող մանրէներից բաղկացած “Rhizomix” պայմանական անունով նոր պարարտանյութ, որը հնարավորություն է տալիս ստանալ բարձր ելքով էկոլոգիապես մաքուր, արժեքավոր բերք (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Վ.Հակոբյան):

Գ.ԴԱՎԹՅԱՆԻ ԱՆՎ. ՀԻՂՈՊՈՆԻԿԱՅԻ ՊՐՈԲԼԵՄՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀՀ վարչապետ Տ.Սարգսյանի հանձնարարականով ԿԳՆ Գիտության պետական կոմիտե է ներկայացվել տեղեկանք ինստիտուտի կարևորագույն մշակումների և ներդրման հա-

մար պատրաստ ինովացիոն առաջարկների մասին.

ա) ինստիտուտում մշակված հիդրոպոնիկ նոր ցողաջրաշիթային տեխնոլոգիաներով (ՀՀ գյուտի արտոնագրեր 1849 A2, 1946 A2, 1988 A2, 1989 A2) մոդուլների կառուցում ինստիտուտում առկա հողատարածքի վրա, որը նախատեսված է հիդրոպոնիկ նոր տեխնոլոգիաներով մոդուլների կառուցման և գիտաարտադրական փորձարկումների համար,

բ) Էջմիածնի գիտաարդյունաբերական հիդրոպոնիկական բազա-տնկարանում կազմակերպել տարբեր ծառաթփատեսակների տնկիների (սոսի, բրգաձև թույա, կաղնի, կենսածառ, տոսախ, սրնգենի, կովկասյան խուրմա և այլն) և մի շարք արժեքավոր դեղատու, եթերայուղատու, համեմունքային բույսերի (դադձ, կալանխոե, պատրինջ, եղեսպակ, երիցուկ, ծիծեռնախոտ, սրոհունդ, ռեհան և այլն) մեծաքանակ անհող արտադրություն (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Խ.Մայրապետյան):

Դեկորատիվ ծառաթփատեսակների (բրգաձև թույա, սոսի, կաղնի, կենսածառ, տոսախ, սրնգենի, ձիակասկ, կովկասյան խուրմա և այլն) տնկիների հիդրոպոնիկ եղանակով աճեցման կենսատեխնոլոգիայի մշակման գիտափորձերի արդյունքում ստացված արմատակալների (շուրջ 3000 հատ) իրացման համար առաջարկներ են ուղարկվել Երևանի քաղաքապետարան և այլ կազմակերպություններ՝ տնտեսական պայմանագրեր կնքելու նպատակով (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ա.Հովսեփյան):

«Մեդրախոտի (*Stevia rebaudiana* Bertoni) աճեցման եղանակ» գյուտի հայտը (№ AM2013009, 29.08.2013) ներկայացվել է ՀՀ մտավոր սեփականության գործակալություն՝ փորձագիտական քննարկման համար (ղեկ.՝ գյուղ.գ.դ. Մ.Բաբախանյան):

ՄՈԼԵԿՈՒԼԱՅԻՆ ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Մշակվել և փորձարկվել է հակավիրուսային ակտիվությամբ օժտված, ինտերֆերոնի արտադրությունը խթանող նոր պոլիօքսիմետալատ (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Զ.Կարալյան):

Մշակվել է նոր «CyKEGGParser Cytoscape» համակարգչային փաթեթ, որը թույլ է տալիս խմբագրել կենսաբանական ուղիներն՝ ըստ հյուսվածքային և սպիտակուցների միջև փոխազդեցությունների յուրատիպության (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ա.Առաքելյան):

Վերականգնողական բժշկության կարիքների համար մշակվել և փորձարկվել են նոր կենսահամատեղելի NiZr համաձուլվածքներ, որոնց մակերեսը պատված է ոսկրային հյուսվածքի մեջ լիարժեք ներմուծումն ապահովող կենսաակտիվ նյութերով (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Ն.Բաբայան):

Համակարգչային մոդելավորման եղանակների կիրառմամբ կառուցվել են մորֆինի μ -, δ - և κ -ռեցեպտորների մոդելներ՝ մորֆինի ու մորֆինանման միացությունների՝ համապատասխան ռեցեպտորների հետ փոխազդեցության ուսումնասիրման համար: Այս մոդելները կարող են կիրառվել դեղագործության մեջ՝ նոր անալգետիկների դիզայնի համար (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Կ.Նազարյան):

Իրականացվել է գենետիկորեն ձևափոխված օրգանիզմների (ԳՁՕ) և միկոտոքսինների առկայության որոշում ՀՀ ԳՆ Սննդի անվտանգության պետական ծառայության կողմից տրամադրված և ՀՀ ներքին շուկայից ու տարբեր շրջաններից ձեռք բերված տեղական արտադրության և ներմուծված սննդամթերքի ու հացահատիկի 219 նմուշներում: Փորձարկումների ընթացքում հետազոտված նմուշներից 45-ում հայտնաբերվել է ԳՁՕ, 17-ում՝ աֆլատոքսին B1, 21-ում՝ աֆլատոքսին M1, 43-ում՝ օխրատոքսին A և 62-ում՝ T-2 տոքսին: ԳՁՕ հայտնաբերվել է սպառողների լայն շրջանում օգտագործվող սննդամթերքի 80 նմուշից 45-ում (56%), որի 67%-ը տեղական արտադրության սննդամթերք է, 50%-ը՝ ներմուծվող: ՀՀ շուկայում առկա մինչև մեկ տարեկան երեխաների համար նախատեսված մանկական սննդի նմուշներում և կաթնամթերքում ԳՁՕ չի հայտնաբերվել: ԳՁՕ-ի առկայության կամ

բացակայության վերաբերյալ մակնշում եղել է հետազոտված սննդամթերքների միայն 20%-ի դեպքում, ինչը հակասում է ՀՀ «Սննդամթերքի անվտանգության մասին» օրենքի 8-րդ հոդվածին (փորձագետներ՝ կ.գ.թ. Լ.Ժամհարյան, կ.գ.թ. Գ.Մկրտչյան):

Լ.ՕՐԲԵԼՈՒ ԱՆՎ. ՖԻԶԻՈԼՈԳԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Ստեղծվել է Energy Tool International LLC(USA)- մեկ մուտքանի «Բիոսկոպ» սարքային համալիր (ղեկ.՝ կ.գ.դ. Ռ.Սարգսյան):

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԵՎ ԵՐԿՐԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ա.ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆԻ ԱՆՎ. ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՖԻԶԻԿԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Նախագծվել, կառուցվել և կարգաբերվել է պիլոտային սարքավորում՝ ակտիվ թթվածնի հիման վրա նոր սերնդի «Բիօքսիլ» ախտահանիչ միջոց ստանալու համար (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Լ.Թավադյան, ք.գ.թ. Լ.Ներսեսյան):

ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՔԻՄԻԱՅԻ ԳԻՏԱՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՕՐԲ ԳՏԿ Ա.ՄՆՋՈՅԱՆԻ ԱՆՎ. ՆՈՒՐԲ ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ՔԻՄԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Անջատվել և ուսումնասիրվել են Բակլազգիներ ընտանիքի 10 բուսատեսակի սերմերի ճարպայտոլերը: Ցույց է տրվել, որ այդ յուրերի մեծ մասը պարունակում է շոշափելի քանակներով օմեգա-3 չհագեցած ճարպաթթուներ: Ուսումնասիրվել է Հայաստանում տարածված ալոճենու 2 տեսակի (ալոճենի արևելյան և ալոճենի հինգավարսանդանի) պտուղներից պատրաստված ոգեթուրմերում ֆլավոնոիդների պարունակությունը և ցույց է տրվել ոգեթուրմերի համապատասխանությունը դեղագրքային հոդվածի պահանջներին: Ուսումնասիրվել է Արցախում վայրի աճող կաթնափուշ պուտավոր բույսի սերմերում ֆլավոլիզանային խառնուրդ Սիլիմարինի քանակը և կազմը: Ցույց է տրվել, որ նրա քանակը մոտ 2,7% է և հիմնականում բաղկացած է սիլիբինից և սիլիդիանինից (ղեկ.՝ ք.գ.դ. Վ.Մնացականյան):

Մշակվել են Թիոդին դեղի նոր դեղաձևեր, որոնցից են նրբաքսուքը, դոնդողը և ցողացիքը, ուսումնասիրվել են այդ դեղաքսուքների տեղային անզգայացնող և գրգռող հատկությունները: Համաձայն նախնական հետազոտությունների՝ թերապևտիկ հատկություններով դրանք չեն զիջում հայտնի դեղաքսուքներ լեոմիկոլին, կետոնալին, օլֆանին (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Հ.Գասպարյան):

ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ՔԻՄԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Մետաղների կատիոնների սելեկտիվ քեմոսենսորների հայտնաբերման նպատակով սինթեզվել են արոմատիկ օղակի տարբեր դիրքերում տեղակալիչներ պարունակող բենզոլի սիմետրիկ բիս-պիրիմիդինիլ-ամինաածանցյալներ: Ցույց է տրվել, որ ֆենիլէնդիամինի համապատասխան պիրիմիդինիլաձանցյալներից կոմպլեքսագոյացնող հատկությամբ առավել օժտված է օ-ֆենիլէնդիամինի ածանցյալը: Վերջինս ընտրողականություն է ցուցաբերում տարբեր մետաղների կատիոնների (Au^{3+} , Pt^{2+} , Ni^{2+} և այլն) նկատմամբ: Բարձր ընտրողականությամբ և կոմպլեքսագոյացնող էական ունակությամբ առանձնանում է նաև հեքսամեթիլեն-դիամինի բիս-պիրիմիդինիլաձանցյալը (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Գ.Դանագուլյան):

Մ.ՄԱՆՎԵԼՅԱՆԻ ԱՆՎ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՎ ԱՆՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ՔԻՄԻԱՅԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Ստացվել են պեռլիտային մանրաթելերի 7-20մկմ տրամագծով լաբորատոր նմուշներ: Գնահատվել է նրանց քիմիական կայունությունը NaOH և H_2SO_4 լուծույթներում: Ցույց է տրվել պեռլիտի հիմքով մանրաթելերի օգտագործման տնտեսական նպատակահարմարությունը E-ապակու թելերի նկատմամբ (ղեկ.՝ ք.գ.թ. Գ.Պետրոսյան):

Մինթեզվել են խեցեղենային նյութեր, որոնք պարունակում են Li_2O -ի հավելումներով մուլիտ, ուսումնասիրվել են դրանց հատկությունները: Այդպիսի խեցեղենային նյութերն ունեն բարձր ծակոտկենություն, բնութագրվում են բարձր դիէլեկտրիկ հատկություններով և ծոման ամրությամբ: Ստացված խեցեղենը հետաքրքրություն է ներկայացնում ինտեգրալային սխեմաների տակդիրների համար (ղեկ.՝ տ.գ.թ. Ա.Կոստանյան):

Մշակվել է ոսկի և արծաթ պարունակող հումքերի և թափոնների համալիր վերամշակման տեխնոլոգիա (ղեկ.՝ տ.գ.թ. Ս.Սահարունյան):

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Հիմնավորվել են Սյունիքի հրաբխային բարձրավանդակի Կարկառ տեղամասում կանխատեսվող գերտաք ֆլյուիդների ավազանի գոյությունը հաստատելու համար նախատեսվող հորատանցքերի տեղը, խորությունը և այլ չափորոշիչները, որոշվել է երկրաբանական առաջադրանքը (ղեկ.՝ ե.-հ.գ.դ. Ա.Կարախանյան):

Մշակվել են ՀՀ տարածական տվյալների համակարգման, ԱՏՀ միջավայրում դրանց հաշվարկային և վերլուծության մեթոդների կազմակերպման սկզբունքները՝ Երկրի մասին և հարակից գիտություններում օգտագործելու նպատակով (ղեկ.՝ ե.-հ.գ.թ. Արշ.Ավագյան):

Ա.ՆԱԶԱՐՈՎԻ ԱՆՎ. ԵՐԿՐԱՖԻԶԻԿԱՅԻ ԵՎ ԻՆՋԵՆԵՐԱՅԻՆ ՄԵՅՍՄԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Կատարվել են փոքրածավալ տատանողական հարթակի կատարելագործման աշխատանքներ: Լաբորատոր փորձարկումների արդյունքների հիման վրա կատարվել են էլեկտրոնային սխեմայի և կոնստրուկտիվ փոփոխություններ: Տարվում են հարթակի փորձնական նմուշի պատրաստման աշխատանքներ (ղեկ.՝ Ա.Գասպարյան):

Կատարելագործվել են Մարմարիկի ջրամբարի պատվարի վրա տեղադրված սեյսմիկ անվտանգության «GYUMRI-001» համակարգի սնուցման աղբյուրները (ղեկ.՝ Ա.Գասպարյան, ե.գ.թ. Ս.Կարապետյան):

Օգտագործելով ARCgis փաթեթի հնարավորությունները՝ ստեղծվել է ինստիտուտում առկա և ստացված տեղեկատվական տվյալների բազա՝ հիմք ընդունելով ԵՄԻ կառուցվածքային երկրաֆիզիկայի և երկրադինամիկայի լաբորատորիայի ստեղծած երկրակեղևի բյուրեղային հիմքի մակերևույթի գրավիտացիոն մոդելը, իսկ տարածաշրջանային ռելիեֆի եռաչափ մոդելի ստեղծման համար կիրառվել է Global Mapper ծրագրի “ASTER GDEM worldwide Elevation Data” քարտեզը (ղեկ.՝ տնտ.գ.թ. Վ.Մալխասյան):

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Մշակվել և ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ին է ներկայացվել «Լավաշ. հայկական ավանդական հացի պատրաստումը, խորհուրդն ու դրսևորման ձևերը» հայտը՝ հայկական լավաշը ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի

«Ոչ նյութական մշակութային ժառանգության» ցանկում ընդգրկելու համար:

Պեղումներ են կատարվել Արուճի եկեղեցական համալիրում, Ծովասարի Սբ. Գրիգոր և Արգնիի ասորական եկեղեցիներում՝ վերականգնման ծրագրեր իրականացնելու համար:

Հյուսիս-հարավ մայրուղու ճանապարհի կառուցման ծրագրով փրկարարական պեղումներ են կատարվել Ագարակի, Դավիթաշենի, Կաթնաղբյուրի և Թալինի հնավայրերում:

Մ.ՔՈԹԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎ. ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

«Հարկման և հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ թղթ. անդ. Վ.Հարությունյան) մշակվել են հարկային վարչարարության բարելավմանը նպաստող ուղիներ, պետության և տնտեսվարող սուբյեկտների հարկային ներուժի գնահատման համալիր մեթոդներ, առաջարկվել է վերջինիս կարճաժամկետ մոդել:

Կառավարություն են ներկայացվել «ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ե.-հ.գ.դ. Գ.Ավագյան) ստացված եզրակացությունները և առաջարկությունները, որոնք օգտակար կարող են լինել ՀՀ-ում իրականացվող հակաճգնաժամային միջոցառումների և նորացվող տնտեսական քաղաքականության համատեքստում, ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության աշխատանքների արդյունավետության բարձրացման, շրջակա միջավայրի մաքրության պահպանման գործում:

ԳԱԱ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՅՈՒՐՈ

Տեղի է ունեցել Մ.Պետրոսյանի, Ա.Զավադյանի և Դ.Ամիրյանի «Անձը և պաշտոնը» գիտագործնական ձեռնարկի շնորհանդեսը: Ձեռնարկում մեկնաբանվում է մասնագիտական հոգեբանության ոլորտը, մասնավորապես, երկրում կադրային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման, կադրերի ընտրության գործընթացի հոգեբանական ասպեկտները, պաշտոնների պրոֆեսիոգրամների և հավակնորդների փսիխոգրամների ձգգրիտ նախապատրաստման և համադրելիության հարցերը:

Ավարտվել են բնակչության արժեհամակարգի և իրավագիտակցության վրա ԶԼՄ-ների (հատկապես հեռուստատեսության) ազդեցության բացահայտման հետազոտական աշխատանքները, տպագրվել է «ԶԼՄ-ների դերը հասարակության գիտակցության ձևավորման հարցում» ձեռնարկը: Հրատարակվել է նաև «Հանցավորության վիկտիմոլոգիական գործոնները Հայաստանի Հանրապետությունում» ձեռնարկը:

Նախապատրաստվել և հրատարակվել է «Հատուկ տեխնիկա և տեղեկատվական անվտանգություն» (2 հատոր) դասագիրքը:

Շարունակվել են թմրանյութերի և հոգեմետ նյութերի, պայթուցիկ նյութերի, կեղծ թղթադրամների, սառը զենքերի, անվադողերի և դրանց գծանախշերի տվյալների շտեմարանների համալրման աշխատանքներն ինչպես տեսական, այնպես էլ փորձարարական՝ փորձագիտական և գիտագործնական աշխատանքների ընթացքում ստացվող տվյալներով:

ԳԻՏԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հաշվետու տարում անց է կացվել 1 ընդհանուր ժողով:

Ապրիլի 23-ի տարեկան ընդհանուր ժողովը բացել և 2012 թ. ԳԱԱ գիտական գործունեության արդյունքների մասին զեկուցմամբ հանդես է եկել ԳԱԱ նախագահ ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանը: Ակադեմիայի 2012 թ. գիտակազմակերպական գործունեության արդյունքների մասին զեկուցել է ԳԱԱ ակադեմիկոս-քարտուղար թղթակից անդամ Հ. Մաթևոսյանը: Ժողովը քննարկել և հավանություն է տվել 2012 թ. ԳԱԱ գործունեությանը:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Հաշվետու տարում անց է կացվել Նախագահության 9 նիստ, քննարկվել է շուրջ 25 հարց:

Նոյեմբերի 20-ի նիստում ԳԱԱ նախագահ Ռ. Մարտիրոսյանն ամփոփել է Գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրման 70-ամյակին նվիրված հոբելյանական միջոցառումները: Տոնակատարությանը մասնակցել են մեկ տասնյակից ավելի երկրների գիտությունների ակադեմիաների պատվիրակություններ: Հանդիպումների ընթացքում հյուրերն անդրադարձել են գիտության արդի մարտահրավերներին, դրանց դիմակայելու հնարավորություններին և գիտության զարգացման հեռանկարներին, կարևորել են միջակադեմիական ակտիվ համագործակցությունը: ՀՀ նախագահ Ս. Սարգսյանն ընդունել է ակադեմիաների նախագահներին, նրանք բարձր են գնահատել Հայաստանի գիտությանն ու ակադեմիային պետության կողմից ցուցաբերվող ուշադրությունը, գիտության զարգացման աջակցությունը: 70-ամյակի տոնակատարության օրերին անց է կացվել 23 գիտաժողով (դիտարժան էլոյթները կամփոփվեն առանձին ժողովածուում): Հրատարակվել են «Հայաստանի Հանրապետության Գիտությունների ազգային ակադեմիան 70 տարում» գիրքը (հայերեն ու ռուսերեն) և «Հայաստանի Հանրապետության Գիտությունների ազգային ակադեմիա» տեղեկատվական բուկլետը (հայերեն, ռուսերեն ու անգլերեն): Կազմակերպվել է հոբելյանական ցուցահանդես, առանձին տաղավարներով ներկայացվել են ակադեմիայի ինստիտուտների, բաժինների ձեռքբերումներն ու նվաճումները: Ծանոթանալով ցուցահանդեսին՝ ՀՀ վարչապետ Ս. Սարգսյանը հանձնարարել է ստույգ առաջարկներ ներկայացնել ինովացիոն բնույթի կարևորագույն աշխատանքների վերաբերյալ: ՀՀ նախագահի հրամանագրերով գիտության և կրթության բնագավառում ունեցած մեծ վաստակի և ակնառու ծառայությունների համար ԳԱԱ մի խումբ գիտնականներ պարգևատրվել են շքանշաններով և մեդալներով, արժանացել գիտության վաստակավոր գործչի կոչման:

Մարտի 20-ին նիստում Նախագահությունը լսել և քննարկել է Սևանա լճի պահպանության փորձագիտական հանձնաժողովի 2012 թ. գործունեության մասին տեղեկատվությունը: Քննարկվել են Սևանա լճի էկոհամակարգի, բնական ռեսուրսների պահպանման, վերարտադրման և արդյունավետ օգտագործման արդիական խնդիրները, մասնավորապես, գետերի ջրերի ծայրահեղ աղտոտվածության, մաքրման կայանների տեղադրման, լճի ջրի պարբերաբար իրականացվող բացթողումների նպատակահարմարության, Սևանի հարևանությամբ ոսկու հարստացման կոմբինատի կառուցման դեպքում լճի էկոհամակարգին սպառնացող հնարավոր վտանգի, Սևանա լճի խնդիրները գիտական տեսանկյունից դիտարկելու և լուծելու նպատակով հատուկ նպատակային ծրագրի ստեղծման անհրաժեշտության մասին հարցերը: ԳԱԱ Նախագահությունը հավանություն է տվել հանձնաժողովի

2012 թ. գործունեությանը և առաջարկել ԳԱԱ բաժանմունքներին՝ ակտիվորեն մասնակցել Սևանի խնդիրներին առնչվող գիտական պրոբլեմների լուծմանը:

Նախագահությունը հաստատել է ԳԱԱ Էթիկայի հանձնաժողովի խմբագրությամբ նոր կանոնադրությունը, ԳԱԱ ՊՈԱԿ-ների՝ նոր խմբագրությամբ տնօրենների ընտրության ընթացակարգը:

Նախագահությունը հաստատել է ԳԱԱ արտադրությունից կտրված, հեռակա և վճարովի ասպիրանտուրայի 2013 թ. ընդունելության արդյունքները, սահմանել վճարովի համակարգում սովորող ասպիրանտների և հայցորդների վճարների չափը:

Նախագահության որոշմամբ համալրվել են ԳԱԱ Էթիկայի հանձնաժողովի, «ՀՀ ԳԱԱ և ՀՊՃՀ տեղեկագիր. տեխնիկական գիտությունների սերիա» ամսագրի խմբագրական խորհուրդների կազմերը, հաստատվել է «Viva Scientia» հայ-ռուսական համատեղ գիտահանրամատչելի ավանախի խորհրդի կազմը:

Նախագահությունը հաստատել է ԳԱԱ ընդհանուր ժողովներին մասնակցող ԳԱԱ գիտական կազմակերպությունների լիազոր ներկայացուցիչների ցանկը:

Նախագահության նիստերում ընտրվել են Պատմության, Երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության, Արվեստի ինստիտուտների տնօրեններ, «Նեյրոքիմիա» հանդեսի գլխավոր խմբագիր:

Նախագահության որոշմամբ ԳԱԱ պատվավոր դոկտորի կոչում է շնորհվել Աննա Շիրինյանին (Իտալիա) և Չարլզ Բեքերին (ԱՄՆ):

ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՑԱՆՑ (ASNET-AM)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԻԴ ԻՆՖՐԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔ

2013 թ. Հայաստանի ակադեմիական գիտահետազոտական համակարգչային ցանցը (ASNET-AM) կատարել է հետևյալ աշխատանքները.

- գործարկվել է թվային IP հեռախոսակապի ծառայությունը, որը հնարավորություն է տալիս կատարել անվճար ձայնային զանգեր, տեսազանգեր, կոնֆերանս զանգեր ASNET-AM ցանցի ներսում և ցածր գներով զանգեր ցանցից դուրս: Ծառայությունը ներդրվել է ցանցի 4 կազմակերպությունում: Նախատեսվում է 2014 թ. միացնել ցանցին մասնակից բոլոր կազմակերպություններին,

- ավելացել է Eduroam ծառայությունից օգտվող կազմակերպությունների թիվը, միացել են, մասնավորապես, Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնը և ֆիզիկայի հետազոտությունների ինստիտուտը (Աշտարակ),

- պատրաստվել է ցանցային ադմինիստրատորների վերապատրաստման և ատեստավորման ծրագիրը,

- 3G ծառայության համար ավելացել է երկրորդ մատակարարը, և կապուղու թողունակությունն ավելացել է մինչև 1Մբ/վրկ,

- օպտիկամանրաթելային մալուխների միջոցով ցանցին միացվել են ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտը, Բժշկական և Մանկավարժական համալսարանները, Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտը,

- ԳԱԱ ԻԱՊԻ - Արցախի պետական համալսարանի կապուղու թողունակությունը կրկնապատկվել է և հասցվել 20 Մբ/վրկ,

- ԳԱԱ ԻԱՊԻ - Աշտարակ կապի թողունակությունն ավելացվել է մինչև 12Մբ/վրկ,

- իրականացվել է ցանցի օպտիկական գծերի ենթակառուցվածքի օպտիմալացում,

- ցանցի հանգույցներում տեղադրվել են սարքավորումներ և կատարվել են օպտիկական մալուխների մոնիտաժային աշխատանքներ ավելի քան 1մլն. դրամ ընդհանուր արժողությամբ,

- ցանցի ծառայություններից մշտապես օգտվել են ավելի քան 3000 գիտնականներ, գիտական ու տեխնիկական աշխատողներ, ասպիրանտներ, ուսանողներ և այլ օգտագործողներ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ ԵՎ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՀՆԵՐ

2013 թ. ընթացքում արտասահմանյան երկրներ գործուղման է մեկնել ԳԱԱ 547 գիտաշխատող. գիտական միջոցառումների մասնակցել է 284, համատեղ աշխատանքներ է կատարել 164, բանակցություններ է վարել և կոնսուլտացիաներ անցկացրել 99 գիտաշխատող: Արտասահմանից ժամանել է 895 գիտնական՝ գիտական միջոցառումների մասնակցելու 440, համատեղ աշխատանքներ կատարելու 213, բանակցություններ վարելու և կոնսուլտացիաներ անցկացնելու 242 գիտնական:

2013 թ. մարտի 27-30-ը ԳԱԱ պատվիրակությունը նախագահ ակադեմիկոս Ռ.Մարտիրոսյանի ղեկավարությամբ մեկնել է Բուխարեստ, ստորագրվել է համագործակցության պայմանագիր Հայաստանի և Ռումինիայի ակադեմիաների միջև:

2013 թ. նոյեմբերի 13-16-ը ԳԱԱ նախագահ ակադեմիկոս Ռ.Մարտիրոսյանը մեկնել է Մոսկվա (ՌԴ), մասնակցել Միջազգային խորհրդարանական 2-րդ համաժողովի աշխատանքին:

ԳԱԱ փոխնախագահ ակադեմիկոս Յու.Շուքուրյանը 2013 թ. հունիսի 6-13-ը եվրոպական INARMERA-ICT ծրագրի շրջանակում գործուղվել է Թուլուզ (Ֆրանսիա) և Բուդապեշտ (Հունգարիա), մասնակցել կազմակերպված խորհրդակցություններին:

2013 թ. դեկտեմբերի 1-4-ը ԳԱԱ պատվիրակությունը ԳԱԱ փոխնախագահ ակադեմիկոս Յու.Շուքուրյանի ղեկավարությամբ մեկնել է Կիև (Ուկրաինա), մասնակցել Գիտությունների ակադեմիաների միջազգային ասոցիացիայի (MAAH) 20-րդ տարելիցին և Ուկրաինայի գիտությունների ակադեմիայի 95-ամյակին նվիրված միջոցառումներին:

2013 թ. հունիսի 5-10-ը ԳԱԱ քիմիական և երկրի մասին գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար թղթ. անդ. Լ.Թավադյանը մեկնել է Վիեննա (Ավստրիա), մասնակցել Վիեննայի համալսարանի Ֆիզիկական քիմիայի ինստիտուտում անցկացվող «Ֆիզիկական քիմիան 21-րդ դարում» միջազգային գիտաժողովին, հանդես եկել զեկույցով:

2013 թ. հոկտեմբերի 16-ին Երևանում Հայաստանի և Մոլդովայի գիտությունների ակադեմիաների միջև ստորագրվել է համագործակցության համաձայնագիր:

Շարունակվում է ԳԱԱ ինստիտուտների համագործակցությունն արտասահմանյան գիտնականների, ԱՊՀ երկրների, ՌԴ, Բելառուսի, Ուկրաինայի ակադեմիաների հետ: Համաձայն ՌԳԱ-ի հետ համագործակցության պայմանագրի՝ ԳԱԱ 3 գիտնական վերապատրաստում անցնելու և համատեղ հետազոտություններ կատարելու նպատակով այցելել են ՌԳԱ կենտրոններ:

2013 թ. հաստատվել են մինչև 2020 թ. հայ-ռուսական միջկառավարական տնտեսական համագործակցության 2014-17 թթ. ժամանակահատվածում նախատեսված միջակադեմիական համագործակցության գիտական թեմաները, քննարկվում են աշխատանքային ծրագրերը, դրանց կատարման ժամանակացույցերը:

2013 թ. Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինստիտուտը (ՌՖԷԻ) շարունակել է եռակողմ պայմանագրի հիման վրա 2011 թ. ստեղծված (ՌՖԷԻ, ԵՊՀ-ի ռադիոֆիզիկայի ֆակուլտետ և ամերիկյան «Ինտեգրա» կազմակերպություն) համատեղ լաբորատորիայի աշխա-

տանքները: Շարունակվում է նաև միջազգային համագործակցությունը Շտուտգարդի կոսմիկական հետազոտությունների ինստիտուտի, Լիցի համալսարանի (Անգլիա) հետ:

Ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտը շարունակում է համագործակցությունը ՌԴ հարավային դաշնային, Վլադիմիրի պետական և Կրակովի (Լեհաստան) Ցագելոնի համալսարանների հետ:

2013 թ. Բուսաբանության ինստիտուտը ՌԳԱ բուսաբանության ինստիտուտի հետ համատեղ կատարել է մի շարք ուսումնասիրություններ, շարունակվել է համագործակցությունը Սանկտ-Պետերբուրգի Կոմարովի անվ. բուսաբանության ինստիտուտի, Բեռլինի բուսաբանական այգու և թանգարանի, Լեռնային Դաղստանի, ՌԴԳԱ Ն.Ցիցինի անվ. գլխավոր բուսաբանական այգիների, Թբիլիսիի բուսաբանական ինստիտուտի, Ղազախստանի բուսաբանության և ֆիտոներմոծման ինստիտուտի, Նիկիտսկու բուսաբանական այգու և Ազգային գիտական կենտրոնի (Ուկրաինա), Վիեննայի բնապատմական թանգարանի և Ֆրանկֆուրտ-Մայնի Սենկենբերգի անվ. գիտահետազոտական ինստիտուտի և թանգարանի միջև:

2013 թ. շարունակվել են Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնում ստեղծված ՅՈՒՆԵՍԿՕ-յի «Կրթություն հանուն կայուն զարգացման» ամբիոնի աշխատանքները, իրականացվել է համատեղ ծրագիր Արցախի գիտական կենտրոնի հետ ստեղծված «Շրջակա միջավայրի երկրաքիմիայի» լաբորատորիայի հետ:

«Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնը 2013 թ. շարունակել է միջազգային համագործակցությունը ՌԴԳԱ Ա.Նեսմեյանովի անվ. էլեմենտաօրգանական միացությունների ինստիտուտի, Իրանի համալսարանի, Ֆրանսիայի գյուղատնտեսական ակադեմիայի, Բուլղարիայի միկրոբիոլոգիայի ինստիտուտի, Արցախի գիտական կենտրոնի լաբորատորիայի հետ: ՀԳԱԿԻ մանրէների ավանդադրման կենտրոնը Մանրէաբանական ընկերությունների միջազգային միության (IUMS) լիիրավ, Եվրոպական Մանրէաբանական ընկերությունների դաշնության (FEMS), Մանրէների կուլտուրաների հավաքածուների համաշխարհային դաշնության (WFCC #803) անդամ է և շարունակում է համագործակցությունն ու համատեղ ծրագրերն այդ կառույցների հետ:

2013 թ. Կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտափորձարարական կենտրոնը ռուս-հայկական համատեղ գիտափորձարարական կենտրոնում (ՌՀ ՀԳՓԿ) կատարել է ֆաունայի մի շարք ուսումնասիրություններ: Համաձայն 1996 թ. կնքված պայմանագրի՝ շարունակվում է համագործակցությունը ՌԴԳԱ Ա.Սներցովի անվ. էկոլոգիայի և էվոլյուցիայի պրոբլեմների ինստիտուտի հետ:

Մոլեկուլյար կենսաբանության ինստիտուտը շարունակում է միջազգային համագործակցությունները Սան-Ֆրանցիսկոյի «Կալիֆորնիա» համալսարանի և տեխնոլոգիայի ինստիտուտի, Պալացկու և Չիկագոյի համալսարանների, Պաստերի ինստիտուտի հետ:

Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի և Ֆրանսիայի գիտական հետազոտությունների ազգային կենտրոնի համատեղ միացյալ միջազգային լաբորատորիան շարունակել է աշխատանքները (09-ԼԻԱ-002 CNRS-LIA):

Հաշվետու տարում ԳԱԱ իրականացրած միջոցառումներից կարելի է նշել.

- Հոկտեմբերի 14-16-ը ԳԱԱ-ի հիմնադրման 70-ամյակի հոբելյանական միջոցառումներին մասնակցել են Ռուսաստանի Դաշնության, Ուկրաինայի, Բելառուսի, Վրաստանի, Տաջիկստանի, Մոլդովայի, Լատվիայի, Լիտվայի, Էստոնիայի, Ռումինիայի և այլ երկրների պատվիրակությունները: Համաեվրոպական ակադեմիաները (ALLEA) ներկայացնում էր փոխնախագահ Էդ. Նուրտը: Շնորհավորական նամակներ են ստացվել բազմաթիվ երկրների գիտությունների ակադեմիաներից և գիտական կենտրոններից՝ ՌԴ, Ուկրաինայի, Ավստրիայի, Բուլղարիայի, Ուզբեկստանի, Ղազախստանի և այլն:

• Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտը սեպտեմբերի 23-27-ը Երևանում անց է կացրել «Համակարգչային գիտություն և տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ» միջազգային 9-րդ գիտաժողովը (CSIT 2013), որին մասնակցել է արտերկրի 87 գիտնական:

• Մաթեմատիկայի ինստիտուտը, ԵՊՀ-ի, ՀՊՃՀ-ի, Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանի և Ռուս-հայկական (Սլավոնական) համալսարանի հետ համատեղ օգոստոսի 24-31-ը կազմակերպել է «Մաթեմատիկան Հայաստանում: Ձեռքբերումներն ու հեռանկարները» միջազգային 2-րդ գիտաժողովը, որին մասնակցել է շուրջ 80 արտերկրացի:

• Բյուրականի աստղադիտարանում օգոստոսի 25-28-ը անց է կացվել հայ-վրացական կոլոքվիում, որին մասնակցել է 12 արտերկրացի, իսկ հոկտեմբերի 7-11-ը՝ «IAU 304 AGN-երի բազմալիքային շրջահայություններ և ուսումնասիրություններ» միջազգային գիտաժողով, որին մասնակցել է արտերկրի 125 գիտնական:

• Ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտը հոկտեմբերի 8-11-ը Աշտարակում անց է կացրել «Լազերային ֆիզիկա-2013» խորագրով միջազգային կոնֆերանս, որին մասնակցել է 10 արտերկրացի:

Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնը ԵՄ FP7 EcoArm2ERA նախագծի շրջանակում դեկտեմբերի 2-3-ը Երևանում կազմակերպել է «Եվրամիության Horizon 2020 ծրագրի շրջանակում գիտական հայտերի նախապատրաստում» միջազգային 2-րդ սեմինարը, որին մասնակցել է 3 արտերկրացի: ARPEGEO հայ-շվեյցարական նախագծի շրջանակներում մայիսի 21-22-ը Երևանում անց է կացվել «Էկոլոգիական տեղեկատվության փոխանակում» ի նպաստ Հարավային Կովկասի տարածաշրջանի» միջազգային սիմպոզիում և տեխնիկական սեմինար, որին մասնակցել է 10 արտերկրացի:

Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտը հոկտեմբերի 21-22-ը Երևանում կազմակերպել է երիտասարդ գիտնականների «Մոլեկուլային և բջջային կենսաբանության զարգացման հեռանկարները-4» միջազգային գիտաժողով, որին մասնակցել է 18 արտասահմանցի գիտնական:

«Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ը Գրոնինգենի համալսարանի (Հոլանդիա) հետ համատեղ օգոստոսի 25-29-ը Երևանում կազմակերպել է «Սահմանները քիմիայում, Հայաստան» միջազգային 1-ին սիմպոզիումը, որին մասնակցել է արտերկրի 47 գիտնական:

Ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինստիտուտը սեպտեմբերի 16-20-ը Երևանում կազմակերպել է «Քիմիա և քիմիական տեխնոլոգիաներ» խորագրով 3-րդ միջազգային գիտաժողովը, որին մասնակցել է արտերկրի 42 գիտնական:

Արևելագիտության ինստիտուտը մարտի 25-26-ը Երևանում կազմակերպել է «Կովկասյան մշակութային աշխարհը և Հայաստանը» միջազգային գիտաժողով, որին մասնակցել է արտասահմանցի 3 գիտնական, իսկ հունիսի 4-ին Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանության մշակույթի կենտրոնի հետ համատեղ անց է կացրել «Իմամ Խոմեյնու գաղափարների ազդեցությունն Իրանում և ամբողջ աշխարհում» միջազգային գիտաժողով, որին մասնակցել է 5 արտերկրացի:

Պատմության ինստիտուտը և ՌԴ Ուլյանովսկի քաղաքացիական ավիացիայի բարձրագույն ուսումնարանը համատեղ հոկտեմբերի 2-ին Երևանում կազմակերպել են ԽՍՀՄ կրկնակի հերոս Նելսոն Ստեփանյանի ծննդյան 100-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովական կոնֆերանս:

Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնը հոկտեմբերի 4-6-ը Գյումրիում կազմակերպել է «Պատմամշակութային ժառանգություն և արդիականություն» միջազգային գիտաժողով, որին մասնակցել է արտասահմանից ժամանած շուրջ 50 գիտնական:

2013 թ. ԳԱԱ ինստիտուտները բազմաթիվ միջոցառումներ են կազմակերպել՝ նվիրված ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին, հրավիրված են եղել նաև գիտնականներ արտերկրից:

Կարելի է հիշատակել Մեխանիկայի ինստիտուտի կազմակերպած «Մեխանիկա-2013» երիտասարդ գիտնականների միջազգային 2-րդ դպրոց-գիտաժողովը, Հ.Բունիաթյանի անվ. կենսաքիմիայի ինստիտուտի հուշ-ցերեկույթը՝ նվիրված ակ. Հրաչյա Բունիաթյանին, Ա.Նազարովի անվ. երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության ինստիտուտի կազմակերպած Երիտասարդ գիտնականների միջազգային 1-ին գիտաժողովը, Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի կազմակերպած Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովը, Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի կազմակերպած «Փիլիսոփայությունն արդի աշխարհում» գիտաժողովը և այլն:

Միջազգային կապերի վարչությունն օժանդակել է ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնին՝ Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիներ հանդիսացող ԳԱԱ 10 մագիստրանտների, 45 ասպիրանտների և ուսանողների 6 ընտանիքի անդամների և Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացի հանդիսացող 1 ասպիրանտի՝ ՀՀ-ում բնակվելու մեկ տարվա ժամանակավոր կացության կարգավիճակ ստանալու հետ կապված հարցերում:

Շարունակվել է ԳԱԱ-ի մասնակցությունը Եվրոպայի հարևանության քաղաքականության գործողության, Յոթերորդ շրջանակային (7ԾԾ), ՆԱՏՕ-ի անհատական գործընկերության գործողությունների, Միջազգային գիտատեխնիկական կենտրոնի (ISTC) և այլ միջպետական ու առանձին երկրների կողմից հայտարարված միջազգային ծրագրերին:

ԳԱԱ գիտական կազմակերպությունների դրամաշնորհներ

N	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինանսավորման ծավալը (\$, €, դր., ռուբ.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2013 թ. համար	
1	Հ.Բունիաթյանի անվ. կենսաքիմիայի ինստիտուտ	Հիպոթալամիկ պեպտիդ PRP-1 իմունային հատկությունները բակտերիալ ինֆեկցիաներից բուժման և lps-գուգակցվող բորբոքումների ժամանակ	ԳԿԱՀՀ	2013		5 000 \$	5 000 \$	Ա.Դուրգարյան
2		Պրոբիոտիկների ազդեցությունը պարբերական հիվանդությամբ հիվանդների վրա	ՄԳՏԿ A-1980	3013-2014		120000 \$	24150 \$	Ա.Պեպոյան
3		Մոլեկուլային զոնդերի վրա հիմնված նոր ջրի լուծվող պորֆիրինների ֆոտոֆիզիկական հատկությունները և հատուկ փոխազդեցությունը սպիտակուցների և նուկլեաթիդների հետ ուսումնասիրությունը օպտիկական սպեկտրոսկոպիայի և մոլեկուլային դոպլինգի մեթոդներով	Բելառուսի ԳԱ Ֆիզիկայի ինստիտուտ 11-ՔԲ – 016	2011 հուլիս-2013 հունիս		8000000 դր.	1200000 դր.	Գ.Գյուլխանդանյան
4		Հեղուկ-բյուրեղային քնեոացման ցանցի հիման վրա արտադրական սպեկտրոքնեոացման նախատիպ	ՄԳՏԿ A-1951	2011-2013		56200 \$	27100 \$	Հ.Մարգարյան

5		Ասպիրանտների հետազոտությունների աջակցության ծրագիր-2012	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ	2013	1500000 դր.	1500000 դր.	Ա.Գյուլխան-դանյան
6		Խաղողի կորիզներից ստացված էքստրակտն առնետների լյարդի տոքսիկ ցիռոզի կանխարգելման և բուժման գործում	Գիտության և առաջատար տեխնոլոգիաների ազգային հիմնադրամ (ԳԱՏԱՀ) Երիտասարդ գիտնականների աջակցության ծրագիր (ԵԳԱՕ) Քաղաքացիական հետազոտությունների զարգացման հիմնադրամ (CRDF Globa)	2013-2014	7000 \$	1500 \$	Վ.Մամիկոնյան
7		Ֆոտոսարքավորումների ինժեներների ընկերության գիտաժողով	Ասպիրանտների հետազոտությունների աջակցության ծրագրի հաշվին	2013 ապրիլ	292500 դր.	292500 դր.	Ա.Գյուլխան-դանյան
8	Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտ	Նոր ճառագայթապաշտպանիչ և հակառուսուցքային միացությունների՝ մետաղ պարունակող օրգանական համալիրների մշակում	ՄԳՏԿ	2010 -2013	191000 \$	12700 \$	Ա.Բոյաջյան, Լ.Ժամհարյան
9		Վարակիչ հիվանդությունների և ահաբեկչական գրոհների կենսաբանական հսկողության մոլեկուլազենետիկական մոնիթորինգի եղանակների մշակում	ՄԳՏԿ	2009-2013	300000 \$	25000 \$	Մ.Հարությունովա
10		Ցածր տոքսիկությամբ բարձր հակաքաղցկեղային ակտիվությամբ օժտված ցինկի օքսիդի և հակառուսուցքային միացությունների համալիրներ	ՄԳՏԿ	2012-2014	90000 \$	27000 \$	Ֆ.Արսենյան
11		Ներբջջային կալցիումի իոնների կողմից KCNQ1 կալցիումական անցուղիների մոդուլացիայի մեխանիզմի ուսումնասիրություն	Ֆոլկսվագենի հիմնադրամ (Գերմանիա)	2013-2015	147000 €	49000 €	Յ.Շվարց, Վ.Վարդանյան
12		Իշեմիկ կաթվածի պաթոգենեզում կոմպլեմենտի լեկտինային ուղու բաղադրիչները կոդավորող գենների (MBL2, MASP1, MASP2) պոլիմորֆիզմների հնարավոր ներգրավվածության ուսումնասիրություն	ԳԱՏԱՀ	2013-2014	7000 \$	3000 \$	Գ.Ցականովա

13		Մենդի անվտանգության մոնիթորինգ Հայաստանում. միկրոտոքսիների որոշումը հացահատիկայիններում	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Լ.Ժամհարյան
14		Շիզոֆրենիայի կենսամարկերների որոնում սինապտիկ սպիտակուցների գեններում	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Ռ.Զախարյան
15		Ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառումը քաղցրահամ ջրերի մոնիթորինգի և պահպանման գործում	ՅՈՒՆԵՍԿՕ	2013	8200000 դր.	8200000 դր.	Ա.Բոյաջյան
16		Շիզոֆրենիայի հետ ասոցացված C4B-ի անբավարարության ազդեցությունն ուղեղի զարգացման, մտավոր և ճանաչողական ֆունկցիաների վրա	ԱՄՆ Պետական դեպարտամենտ	2013-2014	20400 \$	10900 \$	Կ.Մայիլյան
17		Վտանգի ազդակի առկայության ներքո ԼՊՄ-ով ինդուցված նեյտրոֆիլների ակտիվացման առանձնահատկություններն աուտոիմունային և աուտոբոլոքային գործընթացների զարգացման պայմաններում	Վիշեգրադյան հիմնադրամ Եվրամիություն	2013-2014	2300 €	1380 €	Ա.Մարտիրոսյան
18		Կոմպենսետի սպիտակուցների տրանսկրիպտոմիկան շիզոֆրենիայի ժամանակ. հնարավոր կապը հիվանդության հետ ասոցացված իմունային համակարգի խախտումների հետ	Վիշեգրադյան հիմնադրամ Եվրամիություն	2012-2013	2300 €	460 €	Հ.Ղազարյան
19		Էքսպրես թեստ-համակարգ գերհոգնածության համախտանիշի մոլեկուլային ախտորոշման համար	Քաղաքացիական հետազոտությունների և մշակումների հիմնադրամ (CRDF) (ԱՄՆ)	2012-2013	15000 \$	572 \$	Ա.Առաքելյան
20		Հումորալ գործոնների ազդեցությունը ծայրամասային արյան մոնոցիտների ֆունկցիոնալ ակտիվության վրա ռեմատոիդ արթրիտի ժամանակ	Քաղաքացիական հետազոտությունների և մշակումների հիմնադրամ (CRDF) (ԱՄՆ)	2013-2014	7000 \$	3000 \$	Դ.Պողոսյան
21		Բուսական ծագման ԴՆԹ-ի մոլեկուլագենետիկական անալիզի համար թեստ համակարգերի մշակում՝ սննդամթերքի կեղծում-	«Բնովացիոն Ռուսաստանի գիտական և գիտամական վարժական անձնակազմ» ՌԴ դաշնային նպա-	2013-2014	202000 ռուբ.	112000 ռուբ.	Ա.Բոյաջյան

		ների հայտնաբերման նպատակով	տակային ծրագրի դրամաշնորհ				
22	«Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ	Կաթնային օլիգոշաքարների վրա ընտրողաբար աճող պրոբիոտիկ մանրէների մեկուսացում և բնութագրում	ՄԳՏԿ	2012-2014	115000 \$	52000 \$	Վ.Գոգինյան
23		Ազոտ ֆիքսող միկրոօրգանիզմների և ձևափոխված ցետլիտների վրա հիմնված էկոլոգիապես անվտանգ կոմպլեքս կենսապարտանյութի նոր արտադրական տեխնոլոգիայի մշակում	ՄԳՏԿ	2010-2013	227900 \$	5980 \$	Գ.Ավետիսովա
24		Բակտերիոցիդ հատկություններով կենսաբանական ծագմամբ նյութեր (պեպտիդներ) ընդդեմ բազմատեսակ ախտածինների	ՄԳՏԿ	2010-2013	290000 \$	10000 \$	Ֆ.Տիբունի
25	Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոն	Հայաստանում էկոլոգիական տվյալների մշակման ազգային տարաբաշխված միջավայրի ստեղծում և կիրառում	Շվեյցարիայի ազգային գիտական հիմնադրամ	2011-2013	48400 €	11534 €	Շ.Ասմարյան
26		Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնի՝ Եվրամիության հետ համագործակցության կարողությունների հզորացում. Հայաստանի ինտեգրում Եվրոպական գիտահետազոտական տարածաշրջանին	Եվրամիության 7-րդ շրջանակային ծրագիր (EU FP7)	2011-2014	133816.9 €	35300 €	Շ.Ասմարյան
27		Մևանա լճի ջրերի բնութագրումն՝ ըստ ջրիմուռային կազմի	Գերմանիայի դաշնության ակադեմիական դրամաշնորհ (DAAD)	2013	3600 €	3600 €	Ա.Մինասյան
28		Դինամիկ կանաչ ենթակառուցվածքը մեր քաղաքների համար	EU FP7 Cost action FP 1204	2013	1000 €	1000 €	Լ.Սահակյան
29		Քաղաքային ծառատեսակների կողմից օդի աղտոտիչների կլանման բացահայտման և հետազոտման մեթոդները	EU FP7 Cost action FP 1204	2013	2000 €	2000 €	Լ.Խաչատրյան
30	Բուսաբանության ինստիտուտ	Անդրկովկասի բույսերի բազմազանության պահպանման զարգացման մեթոդները	Բեռլինի բուսաբանական թանգարան և այգի	2011-2014		2100 €	Մ.Աղաբաբյան
31		Հազարամյակի սերմերի բանկ (MSBP) Millennium Seed Bank	Քյոլն Թագավորական այգիներ (Լոնդոն)	2011-2014		17196 €	Ա.Ներսիսյան

32		Բույսերի գլոբալ նախաձեռնություն	Քյու թագավորական այգիներ (Լոնդոն)	2013-2014		29000 \$	Մ.Հովհաննիսյան
33	ՀԷԶԻ	Տարբեր բնակլիմայական գոտիների ջրամբարներ ներմուծված արծաթափայլ ծածանի պոպուլյացիայի վիճակի և նրանց արդյունագործական պաշարների արդյունավետ օգտագործման ուղիների գնահատում	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ Հիմնարար հետազոտությունների բեկառուսական հանրապետական հիմնադրամ	01.07.2011 - 30.06.2013	8 000000 դր.	4 000 000 դր.	Բ.Գաբրիելյան
34		Սևանա լճի հայ-ռուսական համատեղ գիտարշավներ	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ	01.07.2013- 31.07.2013	30 000 ռուբ.	30 000 ռուբ.	Է.Ղուկասյան
35		Հայ-ռուսական ՀՌ-08 ծրագիր	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ	01.04.2013- 01.04.2015	8988 000 դր.	3 654 000 դր.	Բ.Գաբրիելյան
36	Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինստիտուտ	Ռադիոէկոլոգիական լարվածության գոտիներում հողերի վերականգնումը ջուր կլանող պոլիմերների և հիդրոպոնիկ կենսատեխնոլոգիայի կիրառմամբ	ՄԳՏԿ	2013-2015	250000 \$	62500 \$	Ա.Թադևոսյան
37	Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	Հայկական Սփյուռքի դերը Հայաստանի և Ռուսաստանի տնտեսական համագործակցության մեջ	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ ՌՀՀԲ գիտական համագործակցություն	2013	4000000 դր.	4000000 դր.	Ռ.Կարապետյան
38		Հայաստան. միգրացիա, առօրեականություն և տրանզիցիա	Կովկասի ակադեմիական շվեյցարական ցանց	2011-2013	35594 CHF	4925 CHF	Ա.Թադևոսյան
39		Առօրեական ազգայնականությունը և էթնիկությունը Հայաստանում	Կովկասի ակադեմիական շվեյցարական ցանց	2012-2014	39930 CHF	19965 CHF	Մ.Գաբրիելյան
40		Մարդ-շրջակա միջավայր փոխհարաբերությունը լեռնային գոտում՝ Հայաստանում	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ և Ֆրանսիայի գիտական հետազոտությունների ազգային կենտրոնի միջև կնքված պայմանագրով	2013	306900 դր.	306900 դր.	Պ.Ավետիսյան, Ա.Կարախանյան
41	ԻԱՊԻ	Հարավ-արևելյան Եվրոպայի գիտական հանրության համար բարձր արտադրողականությամբ հաշվողական համակարգեր	EU FP7 HP SEE	2010-2013	115862 €	18000 €	Վ.Սահակյան
42		Եվրոպական գիտական հանրության համար ինտեգրված կայուն համակարգական ինֆրակառուցվածք	EU FP7 EGIInSPIRE	2010-2014	20000 €	3740 €	Վ.Սահակյան
43		Շրջակա միջավայրի տվյալների համար հայկական տարաբաշխված հաշվումների հնարավորությունների մշակում	Շվեյցարիա ARPGERO	2011-2013	60000 CHF	26506 CHF	Հ.Ասցատրյան

44		Հայաստանի ինտեգրումը եվրոպական գիտահետազոտական տարածք. տեղեկատվական և հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաներ	EU FP7 INARMERA	2012-2014	256800 €	530331 €	Յու.Շուքուրյան
45		Բարձր մակարդակի S2S երկխոսություն՝ ԵՄ-ԱԵԿԱ համագործակցության ամրացման համար	EU FP7 PICTURE	2012-2014	35952€	131063€	Լ.Ասլանյան
46		Սնծովյան Տնտեսական համագործակցության երկրներում գրիդ և ամպային միասնական փորձնական միջավայրի մշակում g-Eclipse հենքի վրա	BSEC	2013-2014	9000€	66037€	Հ.Ասցատրյան
47		Համաեվրոպական գիտակրթական մուլտի գիզաբիթ ցանց և հարակից ծառայություններ	EU FP7 GN3plus	2013-2015		16704€	Հ.Ասցատրյան
48	Մաթեմատիկայի ինստիտուտ	Հյուսիսային ազաի ալգորիթմների ուսումնասիրությունը Բանախյան տարածություններում	ԳԱՏԱՀ	2013	5000 \$	5000 \$	Ս.Գոգյան
49		Ազատ եզրով որոշ խնդիրների թվային լուծման մեթոդներ	ԳԱՏԱՀ	01.07.2012 - 30.06.2013	5860 \$	2930 \$	Ռ.Բարխուդարյան
50	Մեխանիկայի ինստիտուտ	Օդանավերի ընդլայնված ցանցի տեսական և փորձարարական աերոսպահովառաձգական մոդելավորում	Միջազգային հետազոտությունների աշխատակազմի փոխանակման ծրագիր (IRSES), Մարի Կյուրիի հիմնադրամ	01.01.2012- 31.12.2014	36100 €	24700 €	Գ.Բաղդասարյան
51	Վ.Համբարձումյանի անվ. Բյուրականի աստղադիտարան	Շրջահայության SNe գերնորերի մայր գալակտիկաները	CSC-CNRS	2012-2013	10000 €	5000 €	Ա.Պետրոսյան
52		ԲԱ-ի 1մ դիտակի կառավարման համակարգչային ծրագիր	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Ս.Բալայան
53		Գերնորերի բաշխվածությունը և մայր գալակտիկաների հատկությունները	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Ա.Հակոբյան
54	ՖՀԻ	Ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտի ինտեգրումը Եվրոպական հետազոտական տարածք	FP-7, 295025	2011- 2014	247652 €	825506 €	Ա.Պապոյան

55		Կոհերենտ օպտիկական սենսորներ բժշկական կիրառությունների համար	FP-7, 295264	2012-2016	30400 €	7600 €	Դ.Սարգսյան
56		Բազմաֆունկցիոնալ ջերմային պատնեշի ծածկույթների մշակումն ու մոդելավորման եղանակները բարելավված արդյունավետությամբ բարձր ջերմաստիճանային գեներատորների համար	FP7, 310750	2013-2015	203400 €	67800 €	Ա. Կուզնյան
57		Հասարակության համար օգտակար նանո- և նյութաբանական տեխնոլոգիաների տարածումը Եվրոպական համագործակցության երկրներում	FP7, 608906	2013-2015	55854 €	4654.5 €	Ա. Մանուկյան
58		Եվրոպական գործընկերության երկրների հետ համագործակցության ամրապնդումը՝ անվտանգ հասարակությանը միտված գիտության և նորարարության միջև կապ ստեղծելու նպատակով	FP7, 609534	2013-2016	65270 €	54392 €	Յու. Մալաքյան
59		Լույս-նյութ կապակցումը բաղադրյալ նանոկառուցվածքներում	FP7, 612600	2013-2016	9500 €	7917 €	Ռ. Դրամիկյան
60		Օպտիկական ինֆորմացիայի մշակումը լույսի և նյութի ադիաբատիկ փոխազդեցությունների հիման վրա	Volkswagen Foundation	2010-2013	67000 €	12200 €	Գ. Գրիգորյան
61		Կառուցվածքային և մագնիսական փոխակերպումները նիկել-ածխածնային նանոկոմպոզիտներում	Volkswagen Foundation	2013-2015	67000 €	25125 €	Ա. Մանուկյան
62		LaB ₆ /La ₂ O ₃ կառուցվածքի վրա հիմնված դաշտային տրանզիստորի մշակում	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Ե. Կաֆադարյան
63		Ռուբիդիումով և նեոն զազով լցված միկրոմետրական հաստության բջիջներում ձևավորվող գերնեղ N-ռեզոնանսները	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Ա. Սարգսյան
64		Միակ ֆոտոնի հեռակառավարվող խճճվածությունը բազմաժամանակ բջիջներում՝ հեռահար քվանտային հաղորդակցության համար	Գիտության և կրթության հայկական ազգային հիմնադրամ (ANSEF)	2013	5000 \$	5000 \$	Ա. Գոգյան

65		Ռեզոնանսային միջավայրերում լույսի տարածման դեկավարումը	Region de Bourgogne (Ֆրանսիա)	2011-2014	16500 €	5500 €	Լ.Չախմախյան
66	ՖԿՊԻ	Ակուստիկական դաշտերով ակտիվացված էլեկտրական լիցքերի պլազմայի բնութագրերի դեկավարման և դիագնոստիկայի միջոցների մշակում՝ մակածված ճառագայթման դեկավարվող պարամետրերով գազային լազերների բարձր էֆեկտիվության աշխատանքային միջավայրեր ստանալու համար	ГКН-БРФФИ-2011	2011-2013	8000000 դր.	1140000 դր.	Ա.Մկրտչյան
67	ՄԿՈԻԿ	Օքսի-հեմոգլոբինի մոդելի և ազոտի մոնոքսիդի ցածր ջերմաստիճանային փոխազդեցության սպեկտրալ ուսումնասիրությունը	ԳԱՏԱՀ	01.07.2013 - 01.07.2014	7000 \$	2500 \$	Ա.Հովհաննիսյան
68		Կենսաբանական կարելություն ունեցող ամինաթթուների սպին-սպինային փոխազդեցության հաստատունների բացարձակ արժեքները	ԳԱՏԱՀ	01.07.2013 - 01.07.2014	7000 \$	2500 \$	Ա.Շահխաթունի
69	Քիմիական ֆիզիկայի ինստիտուտ	Ակտիվ թթվածնի հիման վրա «Բիօքսիլ-1» ախտահանիչ միջոցի փորձնական արտադրության կազմակերպում	Բելառուսի ԳԱԱ Նոր նյութերի քիմիայի ինստիտուտ	2011-2013	210000 \$	67 970 \$	Լ.Թավադյան
70		Կոլֆրամի և մոլիբդենի կարբիդային կատալիզատորների ստացում	ԳԱՏԱՀ, ԵԳԱՄ ԱՄՆ, ՔՀՄՀ Գլոբալ	2013-2014	7000 \$	2800 \$	Ա.Զուռնայան
71	Նագարովի անվ. երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության ինստիտուտ	Մեյսմիկ խոցելիության գնահատման նպատակով շենքերի և նրանց կրող գրունտների սպեկտրալ սեյսմիկ բնութագրերի հետազոտություններ (Գյումրիի հին, ամրացված և նորակառույց շենքերի օրինակով)	NFSAT	2013-2014	6000 \$	600 \$	Զ.Կարապետյան
72	ՕԴՔ ԳՏԿ ՕՔԻ	Բնական միացությունների սինտոնների կառուցումը չհագեցած միացությունների հիման վրա՝ էլեկտրոֆիլ կատալիզատորների ներկայությամբ	ԳԱՏԱՀ, ԵԳԱՄ ԱՄՆ, ՔՀՄՀ Գլոբալ	01.07.2013-30.06.2014	6145 \$	3345 \$	Ք.Բալյան

73	ՕԴՔ ԳՏԿ, Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտ	Բարձր հակաուռուցքային ակտիվությամբ և ցածր թունայնությամբ օժտված հակաուռուցքային դեղամիջոցների և հակաուռուցքային միացությունների ցինկօքսիդային կոմպլեքսների մշակում	ՄԳՏԿ A-1962	04.2012 – 03.2014	90817 \$	35176 \$	Է.Առաքելովա, Ս.Ղազարյան
74	ԵԳԻ	Արարատյան գոգավորության տարածաշրջանի հրաբխային վտանգի գնահատում	PEER-Sciences հիմնադրամ (ԱՄՆ)	2013-2015	30000 \$	15000 \$	Խ.Մելիքսեյան
75		Մերձավոր Արևելքի երկրաշարժերի մոդել	EMME	2011-2014	29850 €	29850 €	Հ.Բաբայան
	2013	505 968,1 €	32 293 400 դր.	472 223 \$	142 000 ռուբ.	51 396 CHF	
	Ընդամենը՝	1 616 556,9 €	55 287 400 դր.	2 111 322 \$	232 000 ռուբ.	135 524 CHF	

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԲԱԺԻՆ

Հաշվետու ժամանակահատվածում բաժինն իրականացրել է իր հիմնական գործառնությունները՝ խթանել միջազգային գիտահետազոտական դրամաշնորհային ծրագրերին ԳԱԱ ինստիտուտների և անհատ գիտնականների ավելի ակտիվ մասնակցությունը, որն արվել է միջազգային և եվրոպական գիտական ծրագրերի մասին տեղեկատվության տարածման և իրազեկության բարձրացման, դրամաշնորհային ծրագրերի մասնակցությանն առնչվող հարցերի շուրջ խորհրդատվության տրամադրման, արտասահմանյան գործընկերների փնտրման գործում օժանդակության ցուցաբերման և տեղեկատվական միջոցառումների կազմակերպման միջոցով: Ուշադրության կենտրոնում է եղել հատկապես Եվրոպական Միության հետազոտությունների և զարգացման շրջանակային ծրագիրը՝ որպես համագործակցային նախագծերի ֆինանսավորման գործող ամենախոշոր միջազգային դրամաշնորհային ծրագիր:

Տարվա ընթացքում գրանցված շահառուներին էլեկտրոնային ցանցով տրամադրվել է մոտ 100 տեղեկատվություն եվրոպական և միջազգային այլ դրամաշնորհային գիտահետազոտական ծրագրերի, հայտարարված մրցույթների, իրականացվող նախագծերի, կայանալիք միջոցառումների մասին: Տարածվել են նաև տարբեր աղբյուրներից (7ԾԾ կոնտակտային կազմակերպությունների եվրոպական ցանցեր, ԳԱԱ մասնակցությամբ միջազգային նախագծեր) ստացված գործընկերների փնտրման տեղեկատվական թերթիկներ, որոնք կօժանդակեն գիտնականներին գտնել գործընկերներ համատեղ նախագծերի համար: Շրջանառվող տեղեկատվությունը տեղադրվել և հասանելի է նաև 7ԾԾ Ազգային տեղեկատվական ցանցի կայքում (<http://nip.sci.am>): Տարվա ընթացքում տրամադրվել է մոտ 50 անհատական խորհրդատվություն՝ միջազգային դրամաշնորհային ծրագրերի մասնակցությանն առնչվող տարբեր հարցերի շուրջ: Տեղեկատվական և խորհրդատվական գործունեության նվազումը (նախորդ տարվա համեմատ) պայմանավորված է 2013թ. Եվրոպական 7-րդ շրջանակային ծրագրի ավարտական տարի լինելու և հայտարարված մրցույթների քանակի նվազման փաստով: 2014թ. սկսվում է Եվրամիության մոտ 80 միլիարդ եվրո ընդհանուր բյուջե ունեցող

հերթական յոթնամյա HORIZON2020 ծրագիրը, որի առաջին մրցույթները հայտարարվել են 2013թ. դեկտեմբերին: Մրցույթների վերաբերյալ տեղեկատվությունը շահառուներին տարածվել է էլեկտրոնային ցանցով և տեղադրվել 7ՇԾ Ազգային տեղեկատվական ցանցի կայքում:

ԳԱԱ-ի համակարգում շարունակում է գործել Եվրոպական Միության հետազոտությունների և զարգացման 7-րդ շրջանակային ծրագրի (ԵՄ 7ՇԾ) կոնտակտային անձանց ցանցը, որի աշխատանքները համակարգում է ԳԱԱ փոխնախագահ Յու.Շուքուրյանը: Ցանցում ներգրավված անձանց կողմից շրջանակային ծրագրում մասնակցության վերաբերյալ խորհրդատվություն և օժանդակություն է ցուցաբերվել ինչպես ակադեմիական համակարգի, այնպես էլ ՀՀ այլ գերատեսչական ինստիտուտներ, համալսարաններ, ՓՄՁ-ներ և գիտական հետազոտությամբ զբաղվող մասնավոր կազմակերպություններ ներկայացնող գիտնականներին: Կազմակերպվել է նաև եվրոպական փորձագետների մասնակցությամբ տեղեկատվական 2 միջազատում, մասնավորապես, Ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտի և 7ՇԾ «Գիտությունը հասարակությունում» ենթածրագրի կոնտակտային անձանց ցանցի հետ համատեղ ԳԱԱ-ում երիտասարդ գիտնականների համար կազմակերպվել է տեղեկատվական միջոցառում, որտեղ ներկայացվել են նոր HORIZON2020 ծրագիրը և երիտասարդ գիտնականների մասնակցության հնարավորությունները: Միջոցառմանը մասնակցել են փորձագետներ Էստոնիայից և Լյուքսեմբուրգից:

Ընդհանուր առմամբ 2007-13 թթ. ընթացքում 7ՇԾ-ի տարբեր մրցույթներին ՀՀ կազմակերպությունների մասնակցությամբ ներկայացվել է 225 նախագծի առաջարկ, որոնցից 49-ը հավանության են արժանացել՝ ավելի քան 3 միլիոն եվրո ընդհանուր ֆինանսավորմամբ: 2013 թ. հավանության արժանացած նախագծերում ընդգրկվել են ԳԱԱ Նախագահությունը, Ֆիզիկական հետազոտությունների և Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտները, Գիտության զարգացման հիմնադրամը:

ԳԱԱ Նախագահության մասնակցությամբ 2013 թ. սեպտեմբերին մեկնարկած «Գիտության, տեխնոլոգիաների և նորարարության ոլորտում միջազգային համագործակցության ցանց Արևելյան գործընկերության երկրների համար» (FP7 IncoNet EaP Project, 2013-16 թթ.) նախագծի նպատակը ԵՄ և Արևելյան գործընկերության անդամ երկրների միջև գիտության, տեխնոլոգիաների և նորարարության ոլորտում համագործակցության խթանումն է: Նախագծին մասնակցում են կազմակերպություններ Ավստրիայից, Գերմանիայից, Ֆրանսիայից, Հունաստանից, Էստոնիայից, Պորտուգալիայից, Լեհաստանից, Հունգարիայից, Իտալիայից, Ճապոնիայից, Թուրքիայից, Բելառուսից, Ուկրաինայից, Վրաստանից, Մոլդովայից և Ադրբեջանից, նախատեսվում են նորարարական մշակումների աջակցության միջոցառումների իրականացում, միջազգային միջոցառումների մասնակցության համար գործուղման դրամաշնորհների տրամադրում և եվրոպական ծրագրերում մասնակցության խթանմանն ուղղված մի շարք տեղեկատվական միջոցառումների կազմակերպում:

Վերականգնվող էներգետիկայի ոլորտում «գիտություն-արտադրություն» կապի և նորարարական հետազոտությունների աջակցությանն է ուղղված ԳԱԱ Նախագահության և Տեխնոլոգիաների փոխանցման ասոցիացիայի մասնակցությամբ հոկտեմբերին մեկնարկած «Էներգետիկայի ոլորտում Եվրոպական հարևանության երկրների հետ համագործակցության խթանում. հետազոտությունից դեպի նորարարություն» նախագիծը (FP7 ENER2I Project, 2013-16թթ.):

Շարունակվող «Սևծովյան տարածաշրջանի արդյունաբերական զարգացում-օրինակներ Հունաստանից, Ռումինիայից և Հայաստանից» նախագծի շրջանակներում ներգրավված երկրների արդյունաբերության զարգացման պատմությանը նվիրված շրջիկ ցուցահանդեսի պաշտոնական բացումը տեղի է ունեցել Սալոնիկում, որտեղ հույն և արտա-

սահմանցի այցելուները հնարավորություն են ունեցել ծանոթանալու Հայաստանի արդյունաբերական, գիտական և քաղաքական զարգացման պատմության կարևոր էջերին: Յուրահանդեսն այնուհետև տեղափոխվել է Հայաստան, նույնպես ՔԱԱ Նախագահության շենքում կայացել է նրա շնորհանդեսը, որի բացմանը ողջունյի խոսքով հանդես է եկել ՔԱԱ նախագահ Ռ.Մարտիրոսյանը, ներկա էին նաև ՀՀ-ում Հունաստանի դեսպանը, Ռումինիայի դեսպանատան քաղաքական կցորդը, պաշտոնյաներ, բազմաթիվ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ: Դեկտեմբերին այն տեղափոխվել է Ռումինիա:

ՔԱԱ Նախագահության մասնակցությամբ 7ՀԾ-ի «ԵՄ և Կենտրոնական Ասիայի ու Հարավային Կովկասի երկրների գիտատեխնոլոգիական համագործակցության ցանց» նախագծի շրջանակներում հունիսին Թբիլիսիում կազմակերպվել է «Հարավկովկասյան երկրներում և Մոլդովայում համապարփակ նորարարական քաղաքականության մշակում և ՓՄՁ-երի ու գիտության միջև համագործակցության խթանում» միջազգային գիտաժողովը, որին մասնակցել է ՔԱԱ համակարգի, նորարարությանն աջակցող կազմակերպությունների և գիտատար գործունեությամբ զբաղվող ՓՄՁ-ների ներկայացուցիչների պատվիրակությունը, ներկայացվել են զեկուցումներ Հայաստանում առկա նորարարական մշակումների վերաբերյալ:

Միավորված ազգերի Եվրոպական տնտեսական հանձնաժողովի պատվիրակության երևանյան այցի ընթացքում (սեպտեմբեր) հանդիպումներ են կազմակերպվել ՔԱԱ մի շարք ինստիտուտներում, ծանոթացել են ինստիտուտներում նորարարական առկա հնարավորություններին, ինչի արդյունքում կպատրաստվի զեկույց Հայաստանի նորարարական զարգացման հեռանկարների վերաբերյալ:

Տարվա ընթացքում բաժնի աշխատակիցները մասնակցել են և զեկուցումներով հանդես եկել մի շարք միջազգային միջազգային միջազգային և միջազգային դրամաշնորհային ծրագրերին նվիրված թրեյնինգների, որոնք կազմակերպվել են Բելգիայում, Հունաստանում, Պորտուգալիայում, Ավստրիայում, Իսպանիայում, Լիտվայում: Վիլնյուսում կայացած «Եվրամիության միջազգային համագործակցության ընդլայնում գիտության և նորարարության ոլորտում. Արևելյան գործընկերության երկրներ» գիտաժողովին ներկայացվել է «ՀՀ ՔԱԱ դերը Հայաստանի գիտանորարարական համակարգում» զեկույցը: Մասնակցությունը նշված միջոցառումներին նպաստել է ՔԱԱ ներուժի վերաբերյալ իրազեկության բարձրացմանը, արտասահմանյան հնարավոր գործընկերների հետ նոր կապերի հաստատմանը և համագործակցության խորացմանը:

ՄՓՅՈՒՌՔԻ ԲԱԺԻՆ

Բաժինն արտասահմանյան անդամների հետ պահպանելով անմիջական կապ՝ համագործակցության նրանց առաջարկների մասին իրազեկել է ՔԱԱ կազմակերպություններին, արտասահմանյան անդամներին՝ ՔԱԱ կողմից կազմակերպվող միջոցառումների մասին: Պարբերաբար թարմացվում են կայքէջում ներկայացված նրանց անհատական տվյալները, կազմվում է նորընտիր արտասահմանյան անդամների անհատական տվյալների թղթապանակ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Արտասահմանյան անդամների կենսագրությունը և գիտական գործունեությունը շարունակաբար ներկայացվում է ՔԱԱ «Գիտություն» թերթում:

Ստորև բերվում է ՔԱԱ արտասահմանյան անդամների թվաքանակը՝ ըստ գիտության ուղղությունների և երկրների.

N	Երկիր	Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտություններ		Ֆիզիկա և աստղաֆիզիկա		Բնական գիտություններ		Քիմիա և Երկրի մասին գիտություններ		Հայագիտություն և հասարակական գիտություններ		Ընդամենը		Ընդամենը
		մինչև 2011թ.	2011թ.	մինչև 2011թ.	2011թ.	մինչև 2011թ.	2011թ.	մինչև 2011թ.	2011թ.	մինչև 2011թ.	2011թ.	մինչև 2011թ.	2011թ.	
1	ՌԴ	8	3	8	1	6	2	11	1	8	1	41	8	49
2	ԱՄՆ	9	1	6	1	8	1	5		5	2	33	5	38
3	Ֆրանսիա	1		4	1	2		1	1	5	1	13	3	16
4	Իտալիա									2		2		2
5	Գերմանիա				1	1	1					2	1	3
6	Շվեդիա	1		1								2		2
7	Ճապոնիա					2						2		2
8	Կանադա	1					1					1	1	2
9	Մեծ Բրիտանիա		1			1						1	1	2
10	Ուկրաինա	1							1			1	1	2
11	Ավստրալիա				1	1						1	1	2
12	Պորտուգալիա									1		1		1
13	Իրան	1										1		1
14	Հունաստան	1										1		1
15	Բելառուս							1				1		1
Ընդամենը՝		23	5	20	5	21	4	18	3	21	4	103	21	124

Արտասահմանյան անդամների կողմից արված համագործակցության առաջարկները, ԳԱԱ համակարգի և ՀՀ այլ գիտակրթական կազմակերպությունների հետ ձեռք բերված նախնական պայմանավորվածություններն ընդգրկում են մի շարք կարևոր ուղղություններ՝ համատեղ հետազոտությունների իրականացում և հետազոտական նոր ծրագրերի մշակում, մասնագետների պատրաստում և վերապատրաստում, արտասահմանյան գիտական կենտրոնների և ԳԱԱ համակարգի կազմակերպությունների հետ համագործակցության պայմանագրերի և համաձայնագրերի կնքում, համատեղ աշխատությունների պատրաստում, մասնակցություն Հայաստանում կազմակերպվող գիտակրթական և գիտակազմակերպական միջոցառումներին, համատեղ միջազգային գիտաժողովների կազմակերպում:

ԳԱԱ արտասահմանյան անդամների իրականացրած համագործակցության և աջակցության արդյունքներից կարելի է նշել.

Մասնագետների պատրաստում և վերապատրաստում

Արտասահմանյան անդամները հնարավորինս աջակցում են երիտասարդ մասնագետների պատրաստմանը և վերապատրաստմանը, նաև ասպիրանտների գիտական ղեկավարներ և համադեկավարներ են:

Արտասահմանյան անդամ Վ.Սաքանյանի (Ֆրանսիա) աջակցությամբ և ղեկավարությամբ «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ի ասպիրանտ Հ.Ագանյանցը Ֆրանսիայի Նանտի համալսարանում ավարտել է «Բակտերիալ ծագման ռեկոմբինանտ D-հիդանտոինազներ և L-ամինաացիլազներ. ստացումը, մաքրումը և կենսաքիմիական բնութագրումը» թեմայով թեկնածուական ատենախոսությանը վերաբերող հետազոտությունները:

Սանկտ-Պետերբուրգի պետական համալսարանի կիրառական մաթեմատիկայի և պրոցեսների ղեկավարման ֆակուլտետի ղեկան արտասահմանյան անդամ Լ.Պետրոսյանի նախաձեռնությամբ և երկկողմ բանակցությունների արդյունքում միջպետական ծրագրով նրա ղեկավարած ֆակուլտետ են ընդունվել հայաստանցի 2 ասպիրանտ, 1 մագիստրանտ և մի քանի ուսանող:

Ա.Նալբանդյանի անվ. քիմիական ֆիզիկայի ինստիտուտի գիտաշխատող, Ի.Գուրկինի անվ. նավթի և գազի ՌՊՀ-ի ասպիրանտ Ն.Պողոսյանն ատենախոսական աշխատանք է իրականացնում արտասահմանյան անդամ Վ.Հարությունովի (ՌԴ) ղեկավարությամբ:

Տ.Դանիելյանի (Ֆրանսիա) աջակցությամբ Երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտի աշխատակից Ա.Գրիգորյանն ուսումնասիրել է Հայաստանի և Հունաստանի վերին պալեոգոյան նստվածքների միկրոհնէաբանական, կենսաշերտագրական և պալեոմիջավայրին վերաբերող խնդիրները և Լիլի N1 համալսարանում պաշտպանել մագիստրոսական աշխատանք: Նույն ինստիտուտի աշխատակից, ԵՊՀ ուսանողուհի Ա.Աթոյանը շարունակում է կրթությունը Լիլի N1 համալսարանի մագիստրատուրայի II կուրսում, միաժամանակ «Շրջակա միջավայրի փոփոխությունների վերակառուցումն ըստ Սևանի ավազանի գետավազային նստվածքների ուսումնասիրության» թեմայով մագիստրոսական աշխատանք է իրականացնում Տ.Դանիելյանի ղեկավարած հնէաբանական հետազոտական խմբում:

Արտասահմանյան անդամներ Կ. և Ա. Քոչարյանները (ԱՄՆ) Ն.Քոչարյանի անվ. ամենամյա միանվագ դրամաշնորհ են տրամադրում ԵՊՀ ֆիզիկայի ֆակուլտետի 2 ուսանողի՝ լավագույն մագիստրոսական աշխատանքի համար:

Արտասահմանյան անդամ Գ.Մարգարյանի (Մեծ Բրիտանիա) նախաձեռնությամբ անգլիական «Rinicom LTD» կազմակերպությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բնագավառում ԳԱԱ լավագույն երիտասարդ գիտնականի համար սահմանված երկամյա դրամական մրցանակի է արժանացրել ԻԱՊԻ գիտաշխատող ֆ.-մ.գ.թ. Ս.Աբրահամյանին և ՌՖԷԻ ասպիրանտ Խ. Թովմայանին:

Արտասահմանյան անդամ Ժ.Ալեյանի (Ֆրանսիա) և Հ.Հարությունյանի համատեղ ղեկավարությամբ Բյուրականի աստղադիտարանի ասպիրանտ Ս.Ղազարյանը պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն, շարունակվում են համատեղ հետազոտությունները:

Համատեղ հետազոտությունների իրականացում և առաջարկներ

ԳԱԱ-ի և ՌԴ «Միավորված ավիաշինական կորպորացիա»-յի («ՄԱԿ») (նախագահ՝ արտասահմանյան անդամ Մ.Պողոսյան) միջև ստորագրված գիտատեխնիկական և ինովացիոն համագործակցության համաձայնագրի շրջանակներում Մեխանիկայի ինստիտուտի և «ՄԱԿ»-ի պատվիրակությունների հանդիպում-խորհրդակցությունների ընթացքում հստակեցվել են ուսումնասիրությունների շրջանակները: Արդյունքում, Մեխանիկայի ինստիտուտի և «ՄԱԿ»-ի Աերոկոմպոզիտ ՓԲԸ-ի միջև հստակեցվել են ուսումնասիրությունների շրջանակները, ստորագրվել է արձանագրություն և կնքվել է «Մետաղ-կոմպոզիտային միացությունների նոր կոնստրուկտորատեխնոլոգիական լուծումներում հոգնածային քայքայման մեխանիկայի անալիզի մեթոդոլոգիական հիմունքների զարգացում» թեմայով գիտահետազոտական աշխատանքներ կատարելու պայմանագիր: Աշխատանքների առաջին փուլն ինստիտուտը հաջողությամբ իրականացրել է, արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունն ընդունվել է պատվիրատուի կողմից: 2013 թ. դեկտեմբերին պայմանագրի թեմայով զբաղվող կողմերը և «ՄԱԿ»-ի շահագրգիռ այլ կազմակերպություններ քննարկել են աշխատանքների երկրորդ փուլի կատարման հարցը, ստորագրվել է արձանագրություն:

Արտասահմանյան անդամ Ս.Ադյանը (ՌԴ) «Խմբերի տեսության և կիսախմբերի տեսության կոմբինատոր մեթոդներ և ալգորիթմական հարցեր» (2013-15 թթ.) հայ-ռուսական համատեղ գիտական թեմայի ռուսաստանյան կողմի ղեկավարն է:

Արտասահմանյան անդամ Ռ.Հարությունյանը (ՌԴ) համագործակցում է Մեխանիկայի ինստիտուտի հետ «Հուսալիության տեսության և քայքայման մեխանիկայի մեթոդների կիրառումը մետաղական կառուցվածքների հոգնածության և ամրության խնդիրներում» ոլորտում:

Ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտն ակտիվ համագործակցում է արտասահմանյան անդամ Լ.Բուզանի (ՌԴ) հետ՝ համաձայն Ռուսաստանի Հարավային դաշնային համալսարանի հետ կնքված գիտական համագործակցության համաձայնագրի: Ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող Ա.Մանուկյանը 2 անգամ համատեղ հետազոտություններ է կատարել համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետում (ղեկան՝ Լ.Բուզան): Համագործակցությունը շարունակվում է մոլեկուլային մագնիսականության և մետաղ-ածխածնային նանոկոմպոզիտների ուսումնասիրության թեմաներով, Հարավային դաշնային համալսարանում կատարվում են բարձր լուծողականությամբ ռամանյան սպեկտրոսկոպիայի, էլեկտրոնային միկրոսկոպի, ռենտգենյան դիֆրակցիայի և կլանման չափումներ:

Արտասահմանյան անդամ Ռ.Բալյանը (Ֆրանսիա) և Ա.Ալիխանյանի անվ. ազգային գիտական լաբորատորիայի աշխատակից Ա.Ալավերդյանը համագործակցության շրջանակներում ուսումնասիրում են քվանտային մեխանիկայի չափումների տեսությունը:

Արտասահմանյան անդամ Ս.Ֆովը (Ֆրանսիա) և Ա.Ալիխանյանի անվ. ազգային գիտական լաբորատորիայի աշխատակից Ա.Ալավերդյանը համագործակցության շրջանակներում հետազոտում են փուլային անցումների ազդեցությունը հիդրոդինամիկ սառցարանների աշխատանքի վրա: Մասնավորապես, ուսումնասիրվում է այսպես կոչված Ռանկի էֆեկտը. պարուրաձև խողովակով շարժվող օդը կարելի է (խողովակի ելքում) բաժանել 2 մասի՝ սառը և տաք, որոնց ջերմաստիճանների տարբերությունը կարող է հասնել բավականին մեծ թվերի: Հետազոտությունների նպատակը էֆեկտի տեսություն կառուցելն է:

Արտասահմանյան անդամ Ա.Պողոսյանը (Գերմանիա) համագործակցում է ՀՊՀՀ միկրոէլեկտրոնիկայի և կենսաբժշկության ամբիոնի հետ, ԳՊԿ կողմից ֆինանսավորվող «Էլեկտրոնիկա լուծույթների հաղորդականության չափման ոչ կոնտակտային նոր տվիչների մշակում և հետազոտում» թեմայի գիտական խորհրդատու է: Նրա աջակցությամբ Ախենի համալսարանի լաբորատորիայում ՀՊՀՀ աշխատակիցներ Վ.Բունիաթյանը և Վ.Բեգոյանը համատեղ հետազոտություններ են կատարել ջրածնի պերոքսիդի նկատմամբ սենսորների ցուցաբերած զգայունության ուղղությամբ:

Արտասահմանյան անդամ Ֆ.Ահարոնյանի (Գերմանիա) օժանդակությամբ Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունքի կազմում ստեղծվել է Ռեյատիվիստական աստղաֆիզիկայի միջազգային կենտրոն-ցանց Երևան կենտրոն, որի նաև գիտական ղեկավարն է նա:

Արտասահմանյան անդամ Գ.Գաբրիելյանցի նախաձեռնությամբ և անմիջական ղեկավարությամբ ԼՂՀ Քաշաթաղի և Շահումյանի շրջաններում «ԼՂՀ մետաղական և ոչ մետաղական օգտակար հանածոները» թեմայի շրջանակներում իրականացվել են երկրաբանական հետազոտություններ, որի արդյունքում հայտնաբերվել են օգտակար հանածոների նոր տեղամասեր: Կատարվել է Շուշի-Բերդաձոր հանքային շրջանների որոշ տեղամասերի վերազնահատում, Քաշաթաղի շրջանում բացահայտվել են մարմարացված կրաքարերի և տրավերտինի հանքայնացման տեղամասեր:

Արտասահմանյան անդամ Տ.Դանիելյանը (Ֆրանսիա) սերտ համագործակցում է Երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտի հետ: Հայ-ֆրանսիական համագործակցության շրջանակներում հիմնված միջազգային լաբորատորիայում «Փոքր Կովկասի լեռնաշղթայի երկրադինամիկ էվոլյուցիան, ազդեցությունը բնական ռեսուրսների, ակտիվ տեկտոնիկայի և ռիսկի վրա» ծրագրով Ամասիայում, Վեդիում, Վայոց Ձորում և Սևանի ավազանում կատարվել են մի շարք ուսումնասիրություններ:

Ա.Նալբանդյանի անվ. քիմիական հետազոտությունների ինստիտուտը և Բելառուսի ԳԱԱ Նոր նյութերի քիմիայի ինստիտուտը (տնօրեն՝ արտասահմանյան անդամ Վ.Ադաբեկով) ««Բիօքսիլ-1» ախտահանիչ միջոցի փորձնական արտադրության մշակում և կազմակերպում» հայ-բելառուսական միջազգային նախագծի շրջանակներում համատեղ հետազոտել են ակտիվարարների ներկայությամբ ջրածնի պերօքսիդի և պերօքսուլատների

մանրէասպան ակտիվության վրա հակակոռոզիոն հավելումների ազդեցությունը: Ցույց է տրվել, որ պերօքսուլատների աշխատանքային լուծույթներում կոռոզիայի արգելակիչների՝ միատեղակալված և երկտեղակալված նատրումի ֆոսֆատների հավելումներն ակտիվա-րարների ներկայությամբ չեն ազդում պերօքսուլատների մանրէասպան և հակասնկային ակտիվության վրա: Ուսումնասիրվել են ստացված պերօքսուլատների և ակտիվարարների ֆիզիկաքիմիական հատկությունները, որոշվել են բնութագրող հիմնական չափորոշիչները, նախագծվել և հստակեցվել է ստացման փորձնական տեղակայանքը, սկսվել են դրանց ստացման տեխնոլոգիական պարամետրերը որոշելու աշխատանքները:

Ա.Նալբանդյանի անվ. քիմիական հետազոտությունների ինստիտուտը և ՌԴ ԳԱ Ն.Սեմյոնովի անվ. քիմիական ֆիզիկայի ինստիտուտի ածխաջրածինների օքսիդացման լաբորատորիան (վարիչ՝ արտասահմանյան անդամ Վ.Հարությունով) իրականացրել են թեթև ալկանների քիմիական փոխարկումները զուգահեռ ընթացող մեթանի օքսիդացման պրոցեսով խթանելու համատեղ հետազոտություններ: Մասնավորապես, երկսեկցիոն հոսքային ռեակտորում էթիլենի և մեթանի համատեղ օքսիդացման ժամանակ հետազոտվել է ռե-զենտների հարաբերակցության ազդեցությունը: Ցույց է տրվել, որ այդ ընթացքում առա-ջացող մեթիլ ռադիկալների փոխազդեցությունը էթիլենի հետ հանգեցնում է պրոպիլենի զգալի ելքերի, ինչը թույլ է տալիս էթիլենի և մեթանի համատեղ օքսիդացումը դիտարկել որ-պես պրոպիլենի ստացման հեռանկարային եղանակ: Առաջարկվել է էթիլենից պրոպիլենի ստացման պրոցեսում որպես մեթիլ ռադիկալների արդյունավետ աղբյուր օգտագործել հարթ, թափանցելի մատրիցի մակերևույթով կայունացված մեթանի հարուստ բոցը: Քիմիա-կան ֆիզիկայի ինստիտուտի մասնագետների հետ համատեղ գնահատվել են գազա-քիմիական տեխնոլոգիաների կիրառության հնարավորությունները փոքր հանքավայրերի, այդ թվում՝ ՀՀ տարածքում գտնվող թերթաքարային գազի վերամշակման նպատակով:

Արտասահմանյան անդամ Ս.Օրդանյանը (ՌԴ) համագործակցում է Մ.Մանվելյանի անվ. ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինստիտուտի հետ: Համատեղ կատարվել է օք-սիդային՝ երկ- և եռկոմպոնենտ համակարգերի (TiO_2 - SiO_2 - B_2O_3) հիմքով ստացված փոշե-նման համասեռ խառնուրդների բարձրջերմաստիճանային գերկարծր նյութերի սինթեզ վե-րականգնիչ միջավայրում, սարքաշինության համար: Փոշեմիճակում համասեռ խառնուրդ-ները ստացվել են համանստեցման եղանակով (զոլ-ժել)՝ ելանյութերի լուծելի աղերից և բարձրջերմաստիճանային սինթեզով ստացված ամորֆ նյութերի մեխանիկական մանրաց-մամբ: Բարձր ջերմաստիճանների կիրառմամբ վակուումային վառարանում, վերականգնիչ պայմաններում, ածխածնի առկայությամբ, նշված համասեռ խառնուրդներից ստացվել են 1-5 մկմ մեծության տիտանի (Ti), սիլիցիումի (Si) և բորի (B) կարբիդներ և բորիդներ:

Արտասահմանյան անդամ Ա.Կոստանյանը (ՌԴ) և Մ.Մանվելյանի անվ. ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինստիտուտի «Ցրված և հազվագյուտ մետաղների» լաբորատո-րիան քննարկել և նախնական հետազոտություններ են իրականացրել էքստրակցիոն եղա-նակով ապարներից հազվագյուտ մետաղների կորզման շահավետ տեխնոլոգիայի մշակման ուղղությամբ:

Արտասահմանյան անդամ Վ.Սաքանյանը (Ֆրանսիա) շարունակում է ակտիվ համա-գործակցությունը «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ի հետ. խորհրդատվությամբ և թանկարժեք նյութեր (վեկտորներ, ռեստրիկտացներ, պրայմերներ, ՊՇՌ-ի ֆերմենտներ, ազարոզ, ման-րէների աճի սննդամիջավայրերի համար թանկարժեք բաղադրամասեր, ամինաթթուների անալոգներ և այլն) տրամադրելով՝ աջակցում է մոլեկուլային կենսաբանության լաբորա-տորիայի բարձրորակ գիտական աշխատանքների կատարմանը և նոր ռեկոմբինանտ շտամ արտադրիչների (հիտանտոինազ, ամինաացիլազ) ստեղծմանը: Մասնավորապես, նպաստել է *Escherichia coli* մանրէի հիման վրա հիտանտոինազային և ամինաացիլազային ակտի-վությամբ օժտված ռեկոմբինանտ շտամների կառուցմանը, որոնք կրում են *Geobacillus*

stearothermophilus-ի համապատասխան գեները: Վ.Սաքանյանը նաև ՄԳՏԿ A-1677 նախագծի արտասահմանյան կոլաբորատորն է, որի շրջանակներում համագործակցում է մետաբոլիզմի ինժեներիայի և մոլեկուլային կենսաբանության լաբորատորիաների գիտաշխատողների հետ, ԳՊԿ կողմից ֆինանսավորվող «Հիդանտոինազային բարձր ակտիվությամբ օժտված ռեկոմբինանտ շտամների կառուցումը, հիդանտոինազի անջատումն ու բնութագրումը» գիտական թեմայի արտասահմանյան խորհրդատուն է և բազմաբնույթ օգնությամբ նպաստում է աշխատանքի իրականացմանը:

Ֆրանսիական և հայկական կողմերի համագործակցությամբ Նանտի համալսարանի (դեկ.՝ Վ.Սաքանյան) և Կենսաքիմիայի ինստիտուտի լաբորատորիաներում Ա. և Լ.Գյուլխանդանյանները մոլեկուլային դոկինգ անալիզի մեթոդով իրականացրել են թիրախային սպիտակուցներին փոքր միացությունների կապման վիրտուալ ուսումնասիրություններ:

Արտասահմանյան անդամ Դ.Պաուլինի (Ֆրանսիա) նախաձեռնությամբ ԵՊՀ օրգանական քիմիայի ամբիոնի (պրոֆ. Գ.Մելիքյանի) հետ գիտական համագործակցության արդյունքում սինթետիկ ճանապարհով ստացվել են մի շարք նոր արդյունքներ, որոնք վերաբերում են բնական նյութերի նոր ածանցյալների ստացմանը, նրանց քիմիական և կենսաբանական հատկությունների ուսումնասիրությանը: Ցույց է տրվել, որ ստացված նյութերն օժտված են յուրահատուկ հատկություններով և հեռանկարային են:

Համբուրգի տեխնոլոգիական համալսարանը (նախագահ և տեխնիկական միկրոբիոլոգիայի ինստիտուտի տնօրեն՝ արտասահմանյան անդամ Գ.Անտրանիկյան) և «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ը շարունակում են համագործակցությունը մանրէաբանական եղանակով կենսավառելիքի ստացման և կենսաբանական ակտիվ միացությունների կենսակատալիզի ուղղությամբ:

Արտասահմանյան անդամ Ա.Սիմոնյանի (Օբոռնի համալսարան, ԱՄՆ) և «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ի միջև հստակեցվել են կենտրոնում ստացված մանրէների նոր շտամների օգտագործմամբ կենսասենսորների և մանրէաբանական վառելիքային մարտկոցների մշակման և օգտագործման հետազոտական հարցերը:

Արտասահմանյան անդամ Ռ.Միրզոյանը (ՌԴ) ԵՊՀՀ աշխատակիցների հետ շարունակում են կենդանիների ուղեղի իշեմիկ վնասվածքների պայմաններում ուղեղի արյան շրջանառության համատեղ հետազոտությունները:

Արտասահմանյան անդամ Լ. Պետրոսյանի (ՌԴ) նախաձեռնությամբ և աջակցությամբ Սանկտ-Պետերբուրգի պետական համալսարանի կիրառական մաթեմատիկայի և պրոցեսների դեկավարման ֆակուլտետի (դեկան՝ Լ.Պետրոսյան) 2 պրոֆեսոր գործուղվել են Հայաստան՝ Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտի, ԵՊՀ-ի, ԵՊՀՀ-ի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի մասնագետների հետ հնարավոր համագործակցություն կազմակերպելու: Արդյունքում, ԳԱԱ, ԵՊՀՀ և Սանկտ-Պետերբուրգի պետական համալսարանի միջև կնքվել են համագործակցության շրջանակային համաձայնագրեր, կազմվել են 2013-18 թթ. ակադեմիական և գիտական, սովորողների փոխանակման արձանագրություններ:

Արտասահմանյան անդամ Ս.Գևորգյանը (ԱՄՆ) համագործակցում է ՀՊՀՀ «Միկրոէլեկտրոնիկա և կենսաբժշկական սարքեր» ամբիոնի հետ՝ ֆերոէլեկտրական կերամիկական և նանոթաղանթային ԳԲՀ էլեկտրոնիկայի պասիվ տարրերի, գազային և կենսաբժշկական սենսորների մշակման ուղղությամբ: Նա ԳԿՀԱՀ (ANSEF) կողմից ֆինանսավորվող «Ֆոտոէլեկտրիկ (մուլտիֆերոէլեկտրիկ) կերամիկաների և նանոթաղանթների սինթեզը ԳԲՀ և սենսորային կիրառությունների համար» թեմայի գիտական խորհրդատուն է, ԳՊԿ կողմից ֆինանսավորվող «Արևային էներգիայից ջրածին և էլեկտրաէներգիա արտադրող համակարգերում օգտագործվող բաղադրիչների սինթեզը և հատկությունների հետազոտումը» թեմայի արտասահմանյան խորհրդատուն: Ծրագրերի լիարժեք կատարման համար փորձ-

նական հետազոտությունների և չափումների այն մասերը, որոնց անհրաժեշտ տեխնոլոգիական և տեխնիկական հնարավորությունները ՀՀ-ում բացակայում են, նախատեսվում է իրականացնել Չալմերսի տեխնոլոգիական համալսարանում:

Արտասահմանյան անդամ Ս.Աղայանի (ԱՄՆ) համագործակցությունը Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտի հետ ամբողջաթիվ թեք ձևափոխությունների սինթեզման, արագագործ ալգորիթմների մշակման և նրանց կիրառումը թվային պատկերների և ազդանշանների մշակման խնդիրներում (սեղմում, ֆիլտրում, լավարկում և այլն) թեման շարունակվում է:

Արտասահմանյան անդամ Ս.Ավագյանի (ՌԴ) «Ժամանակակից եղանակային փոփոխությունների էներգետիկան» զեկուցումը Ա.Ալիսանյանի անվ. ազգային գիտական լաբորատորիայի սեմինարին նվիրված էր մթնոլորտում ընթացող էներգետիկ երևույթների, մասնավորապես, կայծակների առաջացման և բարձր էներգիայով մասնիկների ծնման երևույթների ուսումնասիրությանը: Քննարկումների արդյունքում ի հայտ են եկել համատեղ հետազոտություններ կատարելու նոր գաղափարներ:

Արտասահմանյան անդամ Ա. Տոնապետյանը (Ֆրանսիա), համագործակցելով Լեզվի ինստիտուտի հետ, ծրագիր է ներկայացրել CNRS՝ համատեղ հետազոտություններ և ամառային դպրոց կազմակերպելու համար:

Արտասահմանյան անդամ Տ.Չալիկյանը (Կանադա) ԳՊԿ «Երիտասարդ գիտաշխատողների հետազոտությունների աջակցության» ծրագրի շրջանակներում ֆինանսավորում ստացած «G-քվադրուպլքսների պոլիմորֆիզմի էներգետիկան» ծրագրի (ղեկ.՝ կ.գ.թ. Շ.Սարգսյան) գիտական խորհրդատուն է: Հետազոտությունը վերաբերում է յուրահատուկ նուկլեինաթթուների կենսաֆիզիկական կառուցվածքների ուսումնասիրմանը, որոնք առկա են գենոմում և կարևոր նշանակություն ունեն ԴՆԹ-ի կրկնապատկման և գենի էքսպրեսիայի կարգավորման մեջ: Ծրագրում ընդգրկված են Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտի, ԵՊՀ մոլեկուլային ֆիզիկայի ամբիոնի երիտասարդ գիտաշխատողները:

Արտասահմանյան անդամ Վ.Հարությունովը (ՌԴ) ԳՊԿ «Երիտասարդ գիտաշխատողների հետազոտությունների աջակցության» ծրագրի շրջանակներում ֆինանսավորում ստացած Քիմիական ֆիզիկայի ինստիտուտի գիտաշխատող Ն.Պողոսյանի «Մեթանի հարուստ բոցերով օլեֆինների և դրանց օքսիդների ստացման ռադիկալային պրոցեսների ակտիվացումը» թեմայի գիտական խորհրդատուն է:

Արտասահմանյան անդամ Մ.Պիոտրովսկու (Էրմիտաժի տնօրեն, ՌԴ) հետ Փորձաքննությունների ազգային բյուրոյի համագործակցությունը շարունակական բնույթ է կրում՝ կատարելագործվում են մշակութաբանական և նյութագիտական փորձաքննությունների հմտությունները, ընդլայնվում են տեղեկատվական տվյալների, հատկապես ռուսական կերպարվեստի բազաները: Համաձայն գիտաուսումնական և գիտագործնական փորձի փոխանակման նոր պայմանավորվածության՝ նախատեսվում են Փորձաքննությունների ազգային բյուրոյի աշխատակիցների այցելություններ Էրմիտաժ:

Արտասահմանյան անդամ Յու.Հարությունյանը (ՌԴ) Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի «Սեփական և այլազգի միջավայրում հայերի համեմատական հետազոտության հիմնական ուղղությունները. ուսումնասիրության խնդիրներն ու հեռանկարները» նպատակային (2011-14 թթ.) ծրագրի (ղեկ.՝ Ռ.Կարապետյան) հետազոտական խմբի գիտական խորհրդատուն է:

Արտասահմանյան անդամ Գ.Թոսունյանի (ՌԴ) համագործակցությունը նպատակաուղղված է եղել Հայաստանում ֆինանսական հաշտարարի ինստիտուտի փորձի ուսումնասիրմանը:

Ստեղծված գիտական կապերի և համագործակցության խորացման արդյունքում մի շարք արտասահմանյան անդամներ «ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ- ՀՀՌՀ 2013» հայ-ռուսական հիմնարար գիտական հետազոտությունների համատեղ նախագծերի ռուսաստանյան գիտական խմբերի ղեկավարներ են:

Արտասահմանյան անդամներ Լ.Զեքեյանը և Տ.Կոյունջյանը հայագիտական մի շարք դասախոսություններով հանդես են եկել միջազգային գիտական կենտրոններում և գիտաժողովներում: Ֆրանսիայում ՀՀ դեսպանատան կազմակերպած խաչքարերի ցուցահանդեսի ժամանակ Տ.Կոյունջյանը հանդես է եկել զեկուցմամբ:

Արտասահմանյան անդամներ Ս.Ադայանը (ԱՄՆ) և Լ.Սարյանը (ԱՄՆ) ձեռք են բերել Հայոց ցեղասպանությանը վերաբերող հազվագյուտ և արժեքավոր օտարալեզու թերթեր ու նյութեր ԱՄՆ-ում և հանձնել Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտին և Պատմության ինստիտուտին:

Արտասահմանյան անդամների մի մասը շարունակում է սկսած համագործակցությունը, պարբերաբար քննարկումների արդյունքում հստակեցվում և ձևակերպվում են համատեղ նոր հետազոտությունների խնդիրները, կիրառական բնույթի որոշ հետազոտություններում օգտագործվում են արտասահմանյան անդամների լաբորատորիաների ժամանակակից սարքավորումները:

Համատեղ աշխատությունների, գրքերի հրատարակում

Արտասահմանյան անդամ Գ.Գաբրիելյանցի համահեղինակությամբ և խմբագրությամբ կազմվել են «ԼՂՀ օգտակար հանքային հանածոների» և «ԼՂՀ ոչ մետաղական հանածոների» քարտեզները, 2 գրքով հրատարակվել են «Теоретические основы поисков и разведки нефти и газа» աշխատությունը, որում տրված են ընդերքում նավթի և գազի առկայության կանխատեսման տեսական հիմունքները:

Արտասահմանյան անդամ Յու. Հարությունյանի (ՌԴ) գիտական ղեկավարությամբ և խորհրդատվությամբ Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի սփյուռքի բաժինը հրատարակել է Ռ.Կարապետյանի «Միգրացիան և նոր ձևավորվող հայկական սփյուռքը» (հեղինակ) և «Армянская диаспора в контексте российско-армянских экономических отношениях» (համահեղինակ) գրքերը:

Արտասահմանյան անդամ Տ.Կոյունջյանի «Սասունցի Դավիթ. հայկական էպոսի ուսումնասիրություն» աշխատությունը տպագրվել է Կալիֆորնիայի պետհամալսարանում (Ֆրեզնո):

Արտասահմանյան անդամ Լ.Պետրոսյանի (ՌԴ) նախաձեռնությամբ Մ.Սահակյանի (ԵՊՀ) հետ սկսած «Խաղերի տեսություն և օպերացիոն հաշիվ» գիրքը պատրաստվում է տպագրության:

Արտասահմանյան անդամների և ՀՀ ակադեմիական ու բուհական համակարգերի գիտնականների համատեղ հետազոտությունների արդյունքները տպագրվել են միջազգային հեղինակավոր հանդեսներում, Հայաստանի կենտրոնական պարբերականներում, ինչպես նաև զեկուցվել են բազմաթիվ միջազգային գիտաժողովներում:

Մասնակցությունը ՀՀ-ում կազմակերպվող գիտական և գիտակազմակերպական միջոցառումներին

Արտասահմանյան անդամները ակտիվորեն մասնակցել են ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին նվիրված հոբելյանական միջոցառումներին: Հատկանշական է ՀՀ-ում կազմակերպվող միջազգային գիտաժողովներին արտասահմանյան անդամների ակտիվ մասնակցությունը, նրանց շնորհիվ ավելացել է նաև միջազգային ճանաչում ունեցող գիտնականների մասնակցությունը Հայաստանում կազմակերպվող գիտաժողովներին:

Արտասահմանյան անդամները զեկուցումներով և դասախոսություններով հանդես են եկել ինչպես ԳԱԱ համակարգի ինստիտուտներում ու բուհերում, այնպես էլ Արցախի պետական համալսարանում:

Մասնակցությունը գիտական փորձաքննությանը

ԳԱԱ հայազգի արտասահմանյան անդամներն ընդգրկված են ԿԳՆ Գիտության պետական կոմիտեի փորձագետների տվյալների շտեմարանում, մասնակցում են բյուջետային ֆինանսավորման համար մրցութային սկզբունքով կազմակերպվող հայտերի գիտական փորձաքննությանը:

Արտասահմանյան անդամներից ոմանց գիտական, գիտամանկավարժական և գիտակազմակերպական գործունեությունը գնահատվել է իրենց երկրների կողմից. պարգևատրվել են պետական, կառավարական պարգևներով և մրցանակներով, ստացել են եվրոպական և միջազգային մրցանակներ:

ԳԻՏԱԿԱՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Ասպիրանտուրա

Տարեկգրին ԳԱԱ ասպիրանտուրայում պետական պատվերով սովորել է 110 ասպիրանտ, այդ թվում՝ 60-ը արտադրությունից կտրված, 50-ը արտադրությունից չկտրված և 4-ը դոկտորանտուրայում, իսկ վճարովի հիմունքներով՝ 53 -ը:

Շրջանավարտները 46-ն են, որոնցից 35-ը արտադրությունից կտրված, 11-ը արտադրությունից չկտրված, 47-ը վճարովի հիմունքներով:

Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել՝ արտադրությունից կտրված 32, արտադրությունից չկտրված 27, վճարովի հիմունքներով 14 (բոլորն արտերկրից) ասպիրանտ:

Առ 01.01.2014 թ. պետպատվերով ընդունված ասպիրանտների ընդհանուր թիվը 160 է, որոնցից 85-ը արտադրությունից կտրված, 75-ը արտադրությունից չկտրված, 59-ը վճարովի հիմունքներով, այդ թվում՝ 58-ն արտերկրից: Հայցորդների թիվը 337 է՝ 194-ը վճարովի, 1-ն արտերկրից է, իսկ 143-ն անվճար (ԳԱԱ համակարգի աշխատակիցներ են):

2013 թ. ԳԱԱ աշխատակիցները և ասպիրանտները պաշտպանել են 133 թեկնածուական ատենախոսություն՝ 27 արտերկրացի, 64 հայցորդ, 6 նախորդ տարիներին ասպիրանտուրան ավարտածներ և 36 հաշվետու տարում ասպիրանտուրան ավարտածներ:

Հաշվետու տարում որակավորման քննություն են հանձնել օտար լեզվից 70, փիլիսոփայությունից 127, ինֆորմատիկայից 124 ասպիրանտ և հայցորդ:

Ասպիրանտների բաշխումն ըստ բաժանմունքների և գիտական կազմակերպությունների

ԳԱԱ բաժանմունքները և գիտական կազմակերպությունները	2013 թ. ընդունվել են ասպիրանտուրա			Ասպիրանտների թվաքանակն առ 01.01.14 թ.		
	ա/կ	ա/չկ	վճար.	ա/կ	ա/չկ	վճար.
<i>Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունք</i>	7	3	2*	19	6	6*
Մաթեմատիկայի ինս-տ	1	-	-	3	-	1*
Մեխանիկայի ինս-տ	2	1	-	5	2	-
Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինս-տ	4	2	2*	11	4	5*

<i>Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունք</i>	5	4	-	15	7	1*
Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինս-տ	2	1	-	7	1	1*
Ֆիզիկական հետազոտությունների ինս-տ	2	3	-	3	6	-
Ֆիզիկայի կիրառական պրոբլեմների ինս-տ	-	-	-	2	-	-
Բյուրականի աստղադիտարան	1	-	-	3	-	-
<i>Բնական գիտությունների բաժանմունք</i>	3	6	6*	12	12	12*
«Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոն	1	-	-	2	2	1*
Կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոն	-	-	1*	1	1	1*
Բուսաբանության ինս-տ	-	-	-	1	-	-
Կենսաքիմիայի ինս-տ	-	-	-	-	1	-
Մոլեկուլային կենսաբանության ինս-տ	2	2	-	5	3	-
Ֆիզիոլոգիայի ինս-տ	-	1	5*	2	1	9*
Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինս-տ	-	1	-	-	2	1*
Էկոլոգանոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոն	-	2	-	1	2	-
<i>Քիմիական և Երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք</i>	4	1	-	8	2	5*
Օրգանական և դեղագործական քիմիայի գիտատեխնոլոգիական կենտրոն	-	-	-	1	-	-
Ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինս-տ	1	1	-	2	2	-
Քիմիական ֆիզիկայի ինս-տ	1	-	-	1	-	-
Երկրաբանական գիտությունների ինս-տ	1	-	-	3	-	-
Երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության ինս-տ	1	-	-	1	-	5*
<i>Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք</i>	13	13	6*	31	48	35/34*
Պատմության ինս-տ	1	3	-	2	4	1*
Տնտեսագիտության ինս-տ	4	-	-	6	10	2/1*
Հնագիտության և ազգագրության ինս-տ	1	1	-	2	6	7*
Արևելագիտության ինս-տ	3	3	-	6	7	-
Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինս-տ	4	2	2*	12	14	8*
Լեզվի ինս-տ	-	1	-	2	2	-
Գրականության ինս-տ	-	-	-	-	-	4*
Արվեստի ինս-տ	-	2	3*	-	5	12*
Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինս-տ	-	1	-	1	1	-
Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն	-	-	-	-	-	-
Գիտակրթական միջազգային կենտրոն	-	-	1*	-	-	1*
Ընդամենը՝	32	27	14*	85	75	59/58*

* Այդ թվում՝ արտերկրից

Մագիստրատուրա

Տարեսկզբին մագիստրատուրայում սովորել է 1084 (1-ին կուրսում՝ 605, 2-րդ կուրսում՝ 479) մագիստրանտ, որոնցից 27-ը՝ պետական պատվերով: Միյուռքահայ և արտերկրացի մագիստրանտների թիվը 1-ին կուրսում 24 (9 մասնագիտության գծով), 2-րդ կուրսում 18 (7 մասնագիտության գծով) էր:

2012-2013 ուստարվա շրջանավարտները 336 (առկա ուսուցմամբ) են. 12-ը մագիստրատուրան ավարտել են գերազանցությամբ, 141-ը՝ հեռակա ուսուցմամբ:

Մագիստրանտների բաշխումն ըստ մասնագիտությունների

Մասնագիտություն	Մագիստրանտների թվաքանակն առ 01.01.14 թ.			
	1-ին կուրս		2-րդ կուրս	
	վճարովի	պետպատվեր	վճարովի	պետպատվեր
Ինֆորմատիկա և հաշվողական տեխնիկա	29/1*	7	15	4
Կառավարում	21	4	27/1*	4
Ֆինանսներ	20	3	29	4
Շուկայաբանություն (մարքեթինգ)	-	-	19	3
Քաղաքագիտություն	13/2*	1	13/1*	-
Իրավագիտություն	22/2*	2	25/3*	3
Լրագրություն	-	-	18	-
Պատմություն	14	1	13	-
Կենսատեխնոլոգիա	-	-	-	-
Դեղագործական քիմիա	19	1	25/1*	-
Հոգեբանություն	34/1*	2	35/1*	1
Կիրառական մաթեմատիկա	-	-	9	1
Ռադիոտեխնիկա և կապ	18	3	19/1*	3
Արևելագիտություն	14	1	-	-
Մանկավարժություն և սոցիոլոգիա	-	-	13	-
Միջազգային հարաբերություններ	18	2	28	3
Բնապահպանություն և բնօգտագործում	-	-	6	1
Հայոց լեզու և գրականություն	22/1*	-	18	-
Մոլեկուլային և բջջային կենսաբանություն	9/2*	1	17/4*	-
Բիզնես կառավարում	21	2	-	-
Երկրաբանություն	3	-	-	-
Նեյրոֆիզիոլոգիա և տոքսինոլոգիա	3	-	-	-
Իրավագիտություն (հեռակա)	51	-	51	-
Կառավարում (հեռակա)	38	-	37	-
Ֆինանսներ (հեռակա)	36	-	35	-
Մանկավարժություն և սոցիոլոգիա (հեռակա)	22	-	27	-
Գրադարանային-տեղեկատվական աղբյուր. (հեռակա)	12	-	11	-
Հոգեբանություն (հեռակա)	34	-	30	-
Լրագրություն (հեռակա)	-	-	17	-
Քաղաքագիտություն (հեռակա)	18	-	25	-
Բիզնեսի կառավարում (հեռակա)	31	-	28	-
Տուրիզմի կառավարում (հեռակա)	30/2*	-	-	-
Ընդամենը՝	552/11*	30	590/12*	27

* Այդ թվում՝ սփյուռքից և արտերկրից

Հաշվետու տարում ԳԿՄԿ-ն իրավունք է ստացել մագիստրոսական կրթական ծրագրով ուսուցում իրականացնել ևս 2 մասնագիտության գծով՝ «Նեյրոֆիզիոլոգիա և տոքսինոլոգիա» և «Երկրաբանություն» (առկա), ինչպես նաև «Տուրիզմի կառավարում» մասնագիտության գծով՝ հեռակա ուսուցմամբ:

Այժմ ԳԿՄԿ մագիստրատուրայում ուսուցումն իրականացվում է 23 մասնագիտության գծով:

Հաշվետու տարում մագիստրատուրա ընդունվածների թիվը 571 է, որից 30-ը՝ պետպատվերով: Տարեվերջին մագիստրանտների ընդհանուր թիվը 1176 էր:

Գիտակրթական միջազգային կենտրոնի ամբիոնների դասախոսներն ընթացիկ տարում տպագրել են 87 հոդված, 8 մենագրություն: Պաշտպանվել է 1 դոկտորական ատենախոսություն:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության «Կրթական ծրագրերի կենտրոն» ՕԻԳ-ի Նորարարությունների մրցակցային հիմնադրամի շրջանակներում ԳԿՄԿ իրականացնում է «ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական միջազգային կենտրոնում լրացուցիչ հեռավար շարունակական կրթության կազմակերպում» ծրագիրը, որի հիմնական նպատակը շարունակական կրթության համատեքստում հեռավար լրացուցիչ կրթության կազմակերպումն է ԳԿՄԿ-ում: ՕԻԳ-ի մեկ այլ՝ «Կրթության որակ և համապատասխանություն» ծրագրի շրջանակներում ԳԿՄԿ իրականացնում է կրթության որակի ապահովման ներբուհական կարողությունների բարելավման ծրագիր, որի նպատակն է մշակել ու ԳԿՄԿ-ում ձևավորել կրթության որակի ապահովման ստորաբաժանում և ներդնել որակի ապահովման ու շարունակական բարելավմանն ուղղված համակարգ:

Գիտական խմբեր

Գերհաղորդականության խումբ: Ուսումնասիրվել է ջոզեֆսոնյան թույլ կապերի վարքագիծն իտրիումային և բիսմութային տիպի բարձրջերմաստիճանային գերհաղորդիչներում (ԲՋԳ)՝ նրանցով անցնող տրանսպորտային հոսանքով պայմանավորված մագնիսական դաշտի (սեփական) փոփոխությունից կախված: Ցույց է տրվել, որ այդ նմուշներում ջերմամշակումից հետո, մինչև սենյակային ջերմաստիճան սառեցնելուց և երկարատև պահպանելուց հետո նկատվում է գերհաղորդչային և նորմալ պարամետրերի ժամանակային փոփոխություն (ծերացում): Պարզվել է, որ ուսումնասիրվող ԲՋԳ միացություններում այդ ծերացումն ուղեկցվում է նորմալ վիճակի տեսակարար դիմադրության համարյա թռիչքային աճով՝ կախված նմուշի ծերացման ժամանակից: Ցույց է տրվել, որ այն պայմանավորված է նմուշի՝ մետաղական հաղորդականությանից կիսահաղորդչայինի կամ մեկուսչայինի անցմամբ, այսինքն՝ տեղի է ունենում գերհաղորդիչ-մեկուսիչ անցում: Այդ անցումը բացատրվում է նմուշի ջերմամշակումից հետո, հիմնականում թթվածնի ենթացանցում, թույլ կապված ատոմների տեղաշարժով պայմանավորված կառուցվածքային արատներով և ծերացման հետևանքով նրանց հետագա վերադասավորություններով: Իսկ բիսմութային նմուշում այդ անցմամբ պայմանավորված տեսակարար դիմադրության համեմատաբար մեծ փոփոխությունը պայմանավորված է նրանում երեք տարբեր գերհաղորդիչ փուլերի համագոյակցությամբ և ծերացման հետևանքով նրանց ծավալային հարաբերակցությունների էվոլյուցիայի առանձնահատկություններով: Հետազոտության արդյունքների մասին զեկուցվել է միջազգային տարբեր համաժողովներում, տպագրվել է 3 գիտական աշխատանք:

Կենսաինֆորմատիկայի խումբ: Հաշվետու տարում նախատեսվում էր մոդելավորել էրիթրոցիտային թաղանթ՝ տաուրին բարդ խառնուրդային համակարգերը, ինչպես նաև ուսումնասիրել մակերևութային ակտիվ նյութ՝ ջուր համակարգերի ինքնահավաքման մեխանիզմը: Նշված աշխատանքի շրջանակներում կատարվել է զուգահեռ մոլեկուլային դինամիկ ուսումնասիրությունների շարք՝ օգտագործելով ԳԱԱ ԻԱՊԻ տեղակայված գերհզոր կլաստերները: Աշխատանքները կատարվել են GROMACS ծրագրային փաթեթի օգնությամբ: Թեմայի շրջանակներում տպագրվել է 2 գիտական հոդված:

«ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

«Գիտություն» հրատարակչության գործունեությունն ընթացել է համակարգի ինստիտուտների գիտական աշխատությունների և ակադեմիական գիտական հանդեսների հրատարակչական-տպագրական աշխատանքների իրականացման ուղղություններով:

Հրատարակչությունը 2013թ. հրատարակել է 110 անուն գիրք և հանդես, որոնցից 53-ը գիտական աշխատություններ են (1178 տպագրական մամուլ ծավալով), 57-ը՝ 14 ակադեմիական հանդեսների համարներ (480 տպագրական մամուլ ծավալով): Գիտական հանդեսները տպագրվել են նախատեսվածից 60 տպագրական մամուլ ավելի ծավալով, ինչը խոսում է դրանց հրատարակության ոլորտի առաջընթացի մասին: Եթե հինգ տարի առաջ գիտական հանդեսները տպագրվում էին 300 տպագրական մամուլ ծավալով, ապա վերջին շրջանում մամուլաքանակն ավելացել է շուրջ 60%-ով: ԳԱԱ գիտահրատարակչական խորհրդի որոշմամբ լույս տեսած գրքերի և հանդեսների ընդհանուր ծավալը կազմել է 1658 տպագրական մամուլ, տպաքանակը՝ 30100 օրինակ: Ակադեմիական գրքերից բացի, պատվերային կարգով, իրականացվել են նաև այլ հրատարակություններ:

Հաշվետու տարում հրատարակված գրքերից արժանահիշատակ են «Կարս. Հայոց բանահյուսական մշակույթը», «Հայաստանի մայրաքաղաքները. գիրք 1, Վան», Պ.Սևակի «Սայաթ-Նովա», Լևոն Շանթի ԵԺ-ի VII հատորը, «Հայկագունիներ. Առասպել և պատմություն» (վերջին 2-ի հովանավոր՝ Էդ.Մսերյան):

Գիտությունների ակադեմիաների միջազգային ասոցիացիայի (MAAH) Մոսկվայում կազմակերպած «Գիտական գիրք. լավագույն գիտահրատարակչական նախագիծ» ամենամյա միջազգային մրցույթում հրատարակչությունը պարգևատրվել է «Դափնեկրի դիպլոմով»՝ ԳԱԱ թղթ. անդ. Ժ.Վարդանյանի «Научные основы интродукции древесных растений в Армении» գրքի հրատարակության համար:

«Գրքարվեստ-2013» հանրապետական մրցանակաբաշխության ժամանակ հրատարակչությունն արժանացել է ՀՀ մշակույթի նախարարության դիպլոմի՝ «Դիվան հայ վիճագրության. Լոռի» աշխատության հրատարակության համար:

2013 թ. գրահրատարակչական ցուցանիշները *

Անվանումները	Քանակը	Տպագրական մամուլը	Տպագրական թերթ-տպվածքը (հազ. օրինակ)	Տպաքանակը
Գրքեր	53	1178	400	18500
Ամսագրեր (14 անուն)	57 համար	480	85	11600
Ընդամենը՝	110	1658	485	30100

2009-2013 թթ. գրահրատարակչական ցուցանիշները*

Անվանումները	2009	2010	2011	2012	2013
Գրքեր	44	46	50	50	53
Ամսագրեր	56	57	57	57	57

* Տվյալները վերաբերվում են «Գիտություն» հրատարակչության մակնիշով լույս ընծայված գրականությանը:

«Գիտություն» հրատարակչության 2013 թ. հրատարակված գրականությունը Գրքեր

1. Հայերի կոտորածները Բաքվի և Ելիզավետպոլի նահանգներում 1918-1920 թթ., հ.2
2. Ռ.Ղազարյան - Մուրսիլի II- ի տասնամյա «Տարեգրությունը»
3. Հեղ. խումբ-Հայաստանի և սփյուռքի էթնոսոցիոլոգիական հետազոտություններ, պրակ 1, Հայրենիք-սփյուռք առնչությունները հայկական մամուլում (Հայաստանի և սփյուռքի թերթերի կոնտենտ անալիզ)
4. Վ.Համբարձումյան-Հայրենի բառաքնական և ստուգաբանական ուսումնասիրություններ
5. Լ.Շանթ - Երկերի ժողովածու, հ. 7
6. Ա.Մելքոնյան - Հայոց պատմության դասերն ու պատգամները (հոդվածներ և հարցազրույցներ)

7. Ա.Արևշատյան - Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում
8. Դ.Հարությունյան - Վճարային հաշվեկշռի պետական կարգավորման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում
9. Հեղ. խումբ - Երիտասարդ արվեստաբան -1 (գիտական հոդվածների ժողովածու)
10. ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսների և թղթակից անդամների 2012 թ. գործունեության համառոտ հաշվետվություն
11. Հեղ. խումբ - Գիտակրթական համալիրի կառավարման ռազմավարությունը
12. Հեղ. խումբ- ՀՀ ԳԱԱ փորձաքննությունների ազգային բյուրոյի երիտասարդական գիտա-
ժողովի զեկույցներ և հոդվածներ
13. Ա.Ասատրյան - Լիբանանահայ երաժշտություն. Արուսյակ Այնթապյան
14. Ռ.Սարինյան - Հայ տնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները (XIX դարի
70-90-ական թվականներ)
15. ՀՀ ԳԱԱ 2012 թ. գիտական և գիտակազմակերպական գործունեության հիմնական արդ-
յունքներ. հաշվետվություն
16. Основные результаты научных исследований НАН РА за 2012 г. Отчёт
17. Վ.Համբարձումյան - Հովհան Մամիկոնյանի «Տարոնի պատմության» լեզուն և ոճը
18. С.Амбарцумян - Микрополярная теория оболочек и пластин
19. Ա.Բայադյան - ՀՀ գյուղատնտեսական արտադրության զարգացման հիմնախնդիրները և
դրանց լուծման ուղիները
20. Հեղ. խումբ - Կարս. Հայոց բանահյուսական մշակույթը
21. Հեղ. խումբ - Proceedings: of the International Conference on „Microwave and THz
Technologies and Wireless Communications,,
22. Հեղ. խումբ - Երիտասարդ հայ արվեստաբանների գիտական յոթերորդ նստաշրջանի
նյութեր
23. Հեղ. խումբ - Հայաստանի մայրաքաղաքները. Գիրք 1. Վան (Վան քաղաքի առաջին հի-
շատակության 2865-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու)
24. Ch. Der-Kevorkian - On the Relevancies of Early Christian Architecture in Armenia and Syria
25. Է.Գզոյան - Հայաստանի առաջին հանրապետությունը և Ազգերի լիգան
26. Պ.Սևակ - Սայաթ-Նովա
27. Հեղ. խումբ - Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի
տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահար-
ցեր
28. Հեղ. խումբ - Проблемы окружающей среды и выделение групп риска среди населения
(сборник статей международной конференции)
29. Հեղ. խումբ - ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի «Գիտա-
կան աշխատություններ», հ. XV
30. Հ.Թերզյան - Մի կյանքի պատմություն
31. Հ.Սամսոնյան - Բանակի դերը Սիրիայի քաղաքական կյանքում. ռազմական հեղա-
շրջումների ֆենոմենը
32. Հեղ. խումբ - Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի
Հանրապետությունում. հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013, գիրք 1
33. Լ.Հովհաննիսյան - Հատուկ անունների մեկնությունները Սովսես Խորենացու «Հայոց
պատմության» մեջ
34. Հեղ. խումբ - Post-crisis developments in Armenia
35. Յու.Սովարյան, Վ.Միրզոյան - Հանրային կառավարման տեսություն և պատմություն
36. Հեղ. խումբ - Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիան 70
տարում

37. Авт. коллектив - Национальная академия наук Республики Армения за 70 лет
38. Հ.Ավագյան - ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը
39. Հեղ. խումբ - Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները (հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովի զեկուցումների դրույթներ)
40. Հեղ. խումբ - Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովի լիագումար նիստերի զեկուցումներ
41. Ա.Աբրահամյան - Երկրագործական գործիքների անվանումները հայերենի բարբառներում
42. Զ.Ավետիսյան - Ե դարի հայ պատմագրության տիպաբանությունը
43. Էջեր Մանուկ Աբեղյանի պատմահրապարակախոսական ժառանգությունից (կազմող՝ Ա.Զաքարյան)
44. Է.Սանամյան - Հակաճգնաժամային միջոցառումները և դրանց արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում
45. Ն.Սարուխանյան - Հայ պատմագիտությունը XIX դարում և XX դարասկզբին
46. Յա.Խաչիկյան - Գեղագիտության և արվեստի տեսության հարցերը հայ թատերագիրների տեսական գործերում
47. Ա.Արևշատյան - Գրիգոր Գապասաքայանի երաժշտագիտական ժառանգությունը
48. Ա.Սաֆարյան - Հանրային կառավարման արդյունավետության բարձրացման և հարկաբյուջետային համակարգի բարելավման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում
49. Ռ.Զրբաշյան - Հրաբխագիտության հիմունքները և Հայաստանի նորագույն հրաբխակա-նությունը
50. Ա.Աղայան - Ռուսական պոեզիայի գանձարանից
51. Հեղ. խումբ - Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում. հանրապետական գիտաժողովի նյութեր – 2013, գիրք 2
52. Հեղ. խումբ - Պատմամշակութային ժառանգություն և արդիականություն (միջազգային գիտաժողովի նյութեր)
53. Հեղ. խումբ - Հայկազունիներ. Առասպել և պատմություն (միջազգային գիտաժողովի հոդ-վածների ժողովածու)

ԳԱԱ հանդեսներ

1. «ՀՀ ԳԱԱ զեկույցներ» - 2013 թ. NN 1,2, 3, 4
2. «Աստղաֆիզիկա» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4
3. «Պատմաբանասիրական հանդես» – 2013 թ. NN 1, 2, 3
4. «Լրաբեր հասարակական գիտությունների» - 2013 թ. NN 1, 2, 3
5. «Հայաստանի բժշկագիտություն» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4
6. «Հայաստանի քիմիական հանդես» - 2013 թ. NN1, 2, 3, 4
7. «ՀՀ ԳԱԱ տեղեկագիր. Ֆիզիկա» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4, 5, 6
8. «ՀՀ ԳԱԱ տեղեկագիր. Մաթեմատիկա» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4, 5, 6
9. «ՀՀ ԳԱԱ տեղեկագիր. Մեխանիկա» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4
10. «ՀՀ ԳԱԱ տեղեկագիր. Գիտություններ երկրի մասին» - 2013 թ. NN 1, 2, 3
11. «ՀՀ ԳԱԱ տեղեկագիր. Տեխնիկական գիտություններ» - 2012 թ. NN1, 2, 3, 4
12. «Հայաստանի կենսաբանական հանդես» - 2013 թ. NN1, 2, 3, 4
13. «Նեյրոքիմիա» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4
14. «Գիտության աշխարհում» - 2013 թ. NN 1, 2, 3, 4

Համացանցում տեղադրված են նաև մի շարք հանդեսների էլեկտրոնային տարբերակները:

2013 թ. լույս է տեսել ԳԱԱ «Գիտություն» թերթի 12 համար՝ 6000 օրինակ ընդհանուր տպաքանակով:

ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ԳԱԱ համակարգում գործում է 30 ակադեմիական գրադարան՝ Հիմնարար գիտական գրադարանը (ՀԳԳ) և ակադեմիական ինստիտուտների 29 ճյուղային-մասնագիտական գրադարանները: ՀԳԳ-ն իր հավաքածուներում ունի 3031997 գրադարանային միավոր, որոնցից 864360՝ եվրոպական լեզուներով: Համալրման բոլոր աղբյուրներով գրադարանն այս տարի ձեռք է բերել 5221 գրադարանային միավոր (այդ թվում՝ 2160 միավոր գիրք, 2572 միավոր պարբերական և 489 այլ նյութեր): Ստացվել և ֆոնդ է հանձնվել 1900 միավոր թերթ:

2013 թ. ԳԱԱ բոլոր գրադարաններից օգտվել է 25560 ընթերցող, սպասարկվել է 771260 գրադարանային միավոր: Ակադեմիական բոլոր գրադարանների հավաքածուներում կա 4296834 գրադարանային միավոր: Հաշվետու տարում ՀԳԳ-ի և ակադեմիական բոլոր գրադարանների կողմից ձեռք է բերվել 15169 գրադարանային միավոր:

ՀԳԳ-ն միջազգային գրքափոխանակության գծով հաստատված կապեր ունի արտասահմանյան և ԱՊՀ երկրների 347 կազմակերպությունների հետ, որոնցից ստացվել է 2280 գրադարանային միավոր (294 միավոր գիրք, 1986 միավոր ամսագիր), առաքվել է 1205 միավոր հրատարակություն (119 միավոր գիրք, 1086 միավոր ամսագիր): Շարունակվում է Ռուսաստանի Գիտությունների ակադեմիայի հրատարակած 142 անուն պարբերականների կանոնավոր ստացումը. 2013 թ. ստացվել է 1115 միավոր ամսագիր (բոլոր այդ ամսագրերն ընթերցողներին հասանելի են թիվ 3 ընթերցասրահում):

Հաշվետու տարում կարգայինից չափսային դասավորությամբ վերադասավորվել է 9000 միավոր գիրք, առ այսօր՝ 50000 միավոր գիրք: Այս աշխատանքները կշարունակվեն նաև 2014 թ.:

Գրադարանն աջակցում է կրթական հաստատությունների գրադարաններին՝ տրամադրելով նրանց անհրաժեշտ գրականություն: Այսպես, Վանաձորի մանկավարժական ինստիտուտի գրադարանին տրամադրվել է 60 միավոր մասնագիտական և գեղարվեստական գրականություն, իսկ Չինար գյուղի գրադարանին՝ 100 միավոր ուսումնական և գեղարվեստական գրականություն:

Ընթերցողների տեղեկատվական սպասարկման ուղղությամբ ՀԳԳ-ն կազմակերպել է նորությունների 44 և թեմատիկ 3 ցուցահանդեսներ, որտեղ ցուցադրվել է 3609 գրադարանային միավոր: Թեմատիկ ցուցահանդեսները նվիրված են եղել մշակույթի և գիտության նշանավոր գործիչներին, պատմության և մշակույթի արդի խնդիրներին: Դրանցից հիշատակության են արժանի «Իվան Վասիլի Եղիազարով», «ՀՀ ԳԱԱ գիտաժողով», «Ակադեմիա-70» ցուցահանդեսները:

Գիտաշխատողների, ուսանողների և ասպիրանտների տեղեկատվական հարցումներն առավել լիարժեք բավարարելու համար ՀԳԳ-ն շարունակում է ընթերցողներին տրամադրել մի շարք բարձրարժեք էլեկտրոնային ամսագրերի հավաքածուներ:

Գրադարանը հազեցած է համակարգչային հզոր ցանցով, որն ապահովում է արխիվացված նյութերի պահպանությունն ու դրանց առցանց տրամադրումը:

Շարունակվել են ՀԳԳ-ի էլեկտրոնային քարտարանի ձևավորման աշխատանքները: Հաշվետու տարում քարտարան են մուտքագրվել 25167 գրադարանային միավոր գիրք,

պարբերական հրատարակություններ և սեղմագրեր, որոնցից 4598 միավորը նոր ստացված գրականություն է: Ներկայումս ՀԳԳ մատենագիտական տվյալների շտեմարանում մուտքագրված է 470683 գրադարանային միավոր:

ՀԳԳ-ն, որպես մեթոդական կենտրոն, աջակցել է ակադեմիական ինստիտուտների գրադարաններին արդիականացման և նորովի աշխատելու հարցերում: Արդյունքում՝ 15 գրադարան ակտիվորեն ներգրավված է համահավաք էլեկտրոնային քարտարանի ձևավորման աշխատանքներում, նրանք հաշվետու տարում մուտքագրել են 6439 գիրք: Ինստիտուտների գրադարանների համահավաք գրացուցակը սպասարկող կայանի և ծրագրային միջավայրի աշխատանքներն իրականացնում է ՀԳԳ աշխատակազմը:

Զգալի աշխատանքներ են տարվում ՀԳԳ-ի թվային գրադարանի, հայագիտական ուղղվածության «Հայկականք» հանգույցի ձևավորման ուղղությամբ: Իրականացվել են հայ հնատիպ (1512-1800 թթ.) և վաղ շրջանի գրքերի, ակադեմիական ամսագրերի (տպագրման առաջին տարվանից մինչև մեր օրերը) թվայնացման, գրադարանի կայքէջում տեղադրման և ազատ դիտման կարգավիճակով հանրությանը տրամադրման աշխատանքներ: Այսպես, ավարտվել է ԳԱԱ գիտական ամսագրերի (34443 հոդված, 248792 էջ) թվային շտեմարանների ստեղծումը, վաղ շրջանի (1801-1850 թթ.) գրքերի (331 անուն, 173153 էջ) խմբագրումը, ընթացքի մեջ է 1851-1900 թթ. գրքերի խմբագրումը և 1901-1920 թթ. հայատառ գրքերի (476 անուն, 94305 էջ) տեղադրումը համացանցում: Պետք է նշել, որ աշխատանքներն ավելի արագ և արդյունավետ են ընթանում, քանի որ ՀԳԳ ու Ազգային գրադարանը միասնաբար են իրականացնում հիշյալ խնդիրները: ՀԳԳ-ն համագործակցել է նաև «Հանրագիտարան»-ի խմբագրության հետ՝ տրամադրելով «Հայկական համառոտ հանրագիտարան»-ի ամբողջական թվայնացված տարբերակը, որը խմբագրումից հետո կտեղադրվի հայկական «Վիքիպեդիայում»:

Հայագիտական նյութերի էլեկտրոնային տարբերակների համացանցում տարածման ապահովման, հայագիտական բովանդակությամբ բազմալեզու կայքերի ստեղծման և շահագործման ծրագրի շրջանակում ՀԳԳ-ն թվայնացրել է ակադեմիական գիտահետազոտական հաստատությունների՝ Պատմության, Արևելագիտության, Հնագիտության և ազգագրության, Լեզվի և Գրականության ինստիտուտների կողմից հրատարակվող մատենաշարային 13 անուն հրատարակություն, ընթացքի մեջ են ԳԱԱ գիտահետազոտական հաստատությունների շարունակական հրատարակությունների թվայնացման աշխատանքները: Արդեն թվայնացվել են «Շեքսպիրական» (հայկական շեքսպիրյան տարեգիր), «Բնագիտության և տեխնիկայի պատմությունից» (գիտական աշխատությունների ժողովածու), «Հայաստանի ֆլորան, բուսականությունը և բուսական ռեսուրսները» (գիտական աշխատությունների ժողովածու), «Լեզվի և ոճի հարցեր» (գիտական աշխատությունների ժողովածու) շարունակական հրատարակությունները: Սեպտեմբերից նկարվել է 4015 էջ, մուտքագրվել և խմբագրվել է ավելի քան 350 հոդված:

Հատուկ ուշադրություն է դարձվում նաև հայագիտական բացառիկ արժեք ներկայացնող հրատարակությունների թվային շտեմարանների ստեղծմանը և առցանց հասանելի դարձնելուն:

Հաշվետու տարում ձևավորվել է «Հայ մամուլ» շտեմարանը: «Հայ մամուլ» համահավաք գրացուցակը ներառում է 1794 թ. աշխարհի տարբեր երկրներում հրատարակված հայատառ հանդեսներն ու թերթերը, գրառված են նաև այլալեզու, երկլեզվյան ու բազմալեզվյան մամուլի այն վերնագրերը, որոնց բնագրի լեզուներից մեկը հայերենն է: Այս շտեմարանում մուտքագրվել է ՀԳԳ պահոցներում պահպանվող 390 անուն թերթ, 199 անուն ամսագիր, ստեղծվել է 11 անուն թերթի և 17 անուն ամսագրի գրացուցակ:

ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակի կապակցությամբ ստեղծվել է «Ակադեմիա-70» շտեմարանը, որի ձևավորման աշխատանքներին ակտիվորեն մասնակցել է Հայաստանի Ազգային

գրադարանը, որի հավաքածուն Ակադեմիայի պատմությանը վերաբերող 181 փաստաթուղթ ունի:

Գրադարանը մշտապես համագործակցում է «Հայկական մաթեմատիկական հանդես» և «Ֆիզիկայի հայկական հանդես» ամսագրերի հետ՝ աջակցելով համացանցում նրանց հոդվածների տեղադրմանը և առցանց հասանելի դարձնելուն: Շարունակվում են «ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսների կենսամատենագիտությունը» էլեկտրոնային շտեմարանի ձևավորման աշխատանքները: 2013 թ. մուտքագրվել, խմբագրվել և կայքէջում տեղադրվել է ԳԱԱ 7 ակադեմիկոսի կենսամատենագիտություն: «ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամներ» ենթաբաժնում տեղադրվել է 9 արտասահմանյան անդամի կենսամատենագիտություն: Պարբերաբար ստուգվում և ավելացվում է ԳԱԱ ակադեմիկոսների շտեմարանը: Շարունակվել են «Մամուլը գիտության մասին» շտեմարանի ձևավորման աշխատանքները: Բոլոր այս շտեմարանները հասանելի են հանրությանը գրադարանի կայքէջից: Միայն 2013 թ. ՀԳԳ-ի թվային գրադարանի այցելուների թիվը գերազանցել է 120000:

Պարբերաբար կազմակերպվել են հանդիպումներ ԳԱԱ ինստիտուտների տնօրենների, գիտաշխատողների և գրադարանավարների հետ, ներկայացվել են գրադարանի էլեկտրոնային պաշարները և դրանցից օգտվելու եղանակները, անց են կացվել գործնական դասընթացներ էլեկտրոնային պաշարների օգտագործման եղանակներին, գրականության մուտքագրմանը, ավտոմատացման և թվայնացման աշխատանքների կազմակերպմանը, նյութի փնտրման մեթոդներին ծանոթացնելու նպատակով:

ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԳԱԱ ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ ԲՈՒՀԵՐԻ ԵՎ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏ

N	Համատեղության կազմակերպություններ	ՀՀ ԳԱԱ բաժանմունքներ												Ընդամենը	
		Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունք		Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունք		Բնական գիտությունների բաժանմունք		Քիմիական և Երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք		Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք		Փորձաքննությունների ազգային բյուրո			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	ԵՊՀ	8	4	18	9	22	14	10	11	40		4	2	102	40
2	ԵՊՀ Իջևանի մ/ճ									1				1	
3	Խ.Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ	2		1		9	3	5		10				27	3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
4	Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարան	5	1	4	2	6	4	2		6				23	7
5	ՀՊՏՀ			1	1									1	1
6	ԵՊՃՀ	1	3	4	2	2	1	10	4	2	1		1	19	12
7	ԵՃՇՊՀ									1					
8	Երևանի Վ.Բրյուսովի անվ. ՕԼՊ համալսարան									6				6	
9	ՀՊԱՀ	2	2			4	2			4				10	4
10	Երևանի Կոմիտասի անվ. պետ. կոնսերվատորիա									10				10	
11	Ա.Շիրակացի միջազգային հարաբերությունների համալսարան									1	1			1	1
12	Երևանի գեղարվեստի պետ. ակադեմիա									8				8	
13	Մ.Հերացու անվ. ՊԲՀ					7	9	3		7	2	1		18	11
14	Թատրոնի և կինոյի ինս-տ									3				3	
15	Գավառի ՊՀ					4				3				7	
16	Գորիսի ՊՀ									3				3	
17	Գիտության և առաջատար տեխնոլոգ. ազգային հիմնադրամ							2						2	
18	Կոտայքի մարզի դատախազություն									1				1	
19	Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամ									1				1	
20	ԳԱԹ									1				1	
21	Արցախի ՊՀ	1		1										2	
22	«ԷԿՈՍԵՐՎ»			1	3									1	3
23	Հյուսիսային համալսարան					1	2			1				2	2
24	Երևանի ֆիզիկայի ինս-տ			1	3									1	3
25	Հայկական բժշկական ինս-տ					1								1	
26	ՀՀ ԱԲՆ	1												1	
27	Մատենադարան									2				2	
28	ՀՀ արդարադատության նախարարություն									1				1	
29	ՀՀ մշակույթի նախարարություն										3				3
30	ՀՀ ՊՆ									3				3	
31	ՀՀ սփյուռքի նախարարություն	1								1	3			2	3
32	ՀՀ ԲՊ նախարարություն	1				1								2	
33	ՀՀ ԱՆ ուղղորդման ազգային կենտրոն						8								8
34	ՀՀ ԱՆ սթրես կենտրոն						4								4
35	ՀՀ ճառագայթային բժշկ. և այրվածքների ԳԿ						6					1		1	6
36	Մպորտային բժշկ. և հակադոպինգ. ծառայության հանրապետ. կենտրոն							1						1	
37	ՀՀ ԲՈՀ					1								1	
38	Մշակութային արժեքներ ֆԳԿ											1		1	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
39	ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ			1				1		1				3	
40	ՀՊՄՀ Գյումրիի մ/ճ									1				1	
41	«Արմենթել» միավորում			1				1						2	
42	Երևանի շամպայն գործարան					1								1	
43	Դեդ. և բժշկ. տեխնոլոգ. ՓԿ							1						1	
44	Պոռոշյանի կոնյակի գործարան							1						1	
45	Երևանի կոնյակի գործարան					1								1	
46	Հայրուսզազարդ ՓԲԸ							1						1	
47	«Սինոփսիս Արմենիա»			1										1	
48	Հայրուսզազարդ համալսարան					1								1	
49	ՎԻ ԱՅ ՓԻ պրոժեկտ														
50	Ազգային չափագրման ինս-տ							1						1	
51	Հայկական սեյսմոլոգիայի և Երկրի ֆիզիկայի ասոցացիա			1										1	
52	Պողոսյանի անվ. արյունաբանության կենտրոն					4								4	
53	«Նաիրի» ԲԿ					3								3	
54	Բաց համալսարան					1								1	
55	Անասնաբուծ. և անասնաբուծ. ԳԿ					1	1							1	1
56	ՀՀ ԱՆ հոգեբուծ. ԳԿ						4								4
57	Հանրապետ. անասնաբուծ. հակահամաճարակ. և ախտորոշիչ կենտրոն					1								1	
58	ՀՀ ոստիկանություն											1		1	
59	Արցախի ԳԿ						6								6
60	Երևանի «Պլաստպոլիմեր» ԳՀԿ						3								3
61	Ա.Ալեքսանյանի անվ. համաճարակաբան. և վիրուսոլոգ. ԳԿ					2	2					1	1	3	3
62	Հ.Պետրոսյանի անվ. հոդագիտ., ագրոքիմ. և մելիորացիայի ԳԿ												1		1
63	Սրտաբանության ինս-տ											1		1	
64	ՀՀ ոստիկանության ակադեմիա									1		1	1	2	1
65	«Ալբ» ավազ դարոց									1				1	
66	«Վեմ» համահայկական հանդես									1				1	
67	Երևանի Գլաձոր համալսարան									1				1	
68	Դատարան									1				1	
69	ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիա											2	1	2	1
70	ՀՀ գլխավոր դատախազություն												1		1
71	Սարդարապատի թանգարան									1				1	
72	Հայաստանի պատմության ազգային թանգարան									1				1	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
73	Հ.Շարամբեյանի անվ. ժողարվեստի թանգարան									1	1			1	1
74	Գյումրիի երկրագիտ. և ժողճարտ. քաղ.կենցաղի թանգարան									1				1	
75	ՀՀ Ամերիկյան համալսարան	1								1				2	
76	ՀՀ հանրային ռադիո									2				2	
77	ՀՀ ՄԱԿ-ի գրասենյակ									1				1	
78	Հայոց ազգագրության և ազատագրական պայքարի ազգային թանգարան									1				1	
79	Ե.Քոչարի թանգարան							1						1	
80	N74 դպրոց							2						2	
81	Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիտորինգի ՊՃ	5												5	
82	«Մեյսմիկ պաշտպանության ծառայություն» գործակալություն	2												2	
83	ՀՀ Սիներջի Ինթերնեյշնլ Սիսթեմզ ԲԸ			1	5									1	5
84	Sonix Technology Co			1	4									1	4
85	«National Instruments» հայկական մ/ճ			2										2	
86	ՀՀ ԱԱԾ			1										1	
87	ՀՀ ՊԵԿ			1	4									1	4
Ընդամենը՝		30	10	41	33	73	69	42	15	133	11	13	8	331	142

ԳԱԱ ԵՎ ԱՅԼ ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ, ԲՈՒՀԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՂ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐ, ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱՆԵՐ, ԱՄԲԻՈՆՆԵՐ

1. Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինստիտուտի և Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի հետ՝ համատեղ գիտահետազոտական լաբորատորիա՝ կիսահաղորդիչների և նանոկառուցվածքների հետազոտման աշխատանքներ իրականացնելու ուղղությամբ, «ԻՆՏԵԳՐԱ» ՓԲԸ (ԱՄՆ)-ԵՊՀ-ՌՖԷԻ եռակողմ համատեղ գիտակրթական լաբորատորիա՝ հզոր ԳԲՀ կիսահաղորդիչային սարքեր նախագծելու և հետազոտելու ուղղությամբ:

2. Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտի և Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտի համատեղ «Տեղեկատվական կենսաբանության» լաբորատորիա:

3. Ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտի և Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի հետ՝ «Քվանտային և օպտիկական էլեկտրոնիկայի» համատեղ բազային ամբիոն, Հայկական պետական ճարտարագիտական համալսարանի հետ՝ «Ոչ գծային օպտիկական, լազերային և ֆոտոնիկական բյուրեղների» համատեղ լաբորատորիա:

4. Տոմսկի ճարտարագիտական համալսարանի հետ՝ «Ռենտգենյան օպտիկա» հայ-ռուսական համատեղ լաբորատորիա:

5. Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնի և Արցախի գիտական կենտրոնի հետ՝ «Շրջակա միջավայրի երկրաքիմիայի» լաբորատորիա, Գիտակրթական միջազգային կենտրոնի հետ՝ «Բնապահպանություն և բնօգտագործում» մագիստրատուրայի ամբիոն, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի հետ՝ «Կրթություն հանուն կայուն զարգացման» ամբիոն:

6. Կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոնի և ՌԳԱ Ա. Սևերցևի անվ. էկոլոգիայի և էվոլյուցիայի պրոբլեմների ինստիտուտի Պարազիտոլոգիայի կենտրոնի հետ՝ համատեղ գիտափորձարարական կենտրոն (գործում է 1996 թվականից):

7. Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտի և Գիտակրթական միջազգային կենտրոնի հետ՝ համատեղ «Մոլեկուլային և բջջային կենսաբանության ամբիոն», Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի հետ՝ «Կենսաինֆորմատիկայի և մոլեկուլային կենսաբանության ու կենսաինժեներիայի» ամբիոն, ԵՊՀ կենսաբանական ֆակուլտետի հետ համատեղ՝ «Կիրառական կենսաբանության» TEMPUS մագիստրական ծրագիր:

8. «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ-ի և Արցախի գիտական կենտրոնի հետ՝ համատեղ լաբորատորիա:

9. Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի և Ֆրանսիայի գիտական հետազոտությունների ազգային կենտրոնի հետ՝ համատեղ 09-LIA-002՝ «Միացյալ միջազգային լաբորատորիա» (CNRS-LIA):

ԳԱԱ թեմատիկայի ամփոփ տվյալներ

N	Գիտական հիմնարկներ	Թեմաների թիվը			
		Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային ֆինանսավորում	Թեմատիկ ֆինանսավորում	Տնտ. պայմանագրեր
Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունք					
1	Մաթեմատիկայի ինս-տ		1	3	
2	Մեխանիկայի ինս-տ		1	4	2
3	Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինս-տ	1	1	3	7
4	Հիդրոմեխանիկայի և վիբրոտեխնիկայի բաժին		1		
Ընդամենը՝		1	4	10	9
Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունք					
1	Ֆիզիկական հետազոտությունների ինս-տ		1	6	6
2	Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինս-տ		1	1	9
3	Ֆիզիկայի կիրառական պրոբլեմների ինս-տ		1		
4	Բյուրականի աստղադիտարան		1	3	
Ընդամենը՝		-	4	10	15
Բնական գիտությունների բաժանմունք					
1	Բուսաբանության ինս-տ		1	2	2
2	Կենդանաբանության ինս-տ		1		4
3	Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինս-տ		1		5
4	Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինս-տ		1	2	
5	Մոլեկուլային կենսաբանության ինս-տ		1	8	2
6	Ֆիզիոլոգիայի ինս-տ		1	2	11
7	Կենսաքիմիայի ինս-տ	1	1	7	
8	Էկոլոգանոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոն	1	1	6	5
9	«Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ		2	8	
Ընդամենը՝		2	10	35	29
Քիմիական և Երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք					
1	Քիմիական ֆիզիկայի ինս-տ		1	2	
2	Նուրբ օրգանական քիմիայի ինս-տ		1	1	4
3	Օրգանական քիմիայի ինս-տ		1	2	
4	Մոլեկուլի կառույցի ուսումնասիրման կենտրոն		1	5	15
5	Ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինս-տ		1	3	1
6	Երկրաբանական գիտությունների ինս-տ		1	6	26
7	Երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության ինս-տ		1	2	
Ընդամենը՝			7	21	46
Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք					
1	Պատմության ինս-տ		3	1	
2	Արևելագիտության ինս-տ		3	3	
3	Հնագիտության և ազգագրության ինս-տ	1	1	11	11
4	Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն		1		
5	Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինս-տ		1	1	
6	Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինս-տ		1		
7	Տնտեսագիտության ինս-տ		1	1	
8	Գրականության ինս-տ		2		
9	Լեզվի ինս-տ		4	2	
10	Արվեստի ինս-տ		1	1	
Ընդամենը՝		1	18	20	11
	Փորձաքննությունների ազգային բյուրո		2	3	
ԳԱԱ համակարգում		4	45	99	110

ԳԱԱ հիմնարկների արտոնագրային ցուցանիշներ

N	Ինստիտուտը	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Ստացվել է
1	Ֆիզիկական հետազոտությունների ինս-տ	1	-	2
2	Ֆիզիկայի կիրառական պրոբլեմների ինս-տ	9	7	7
3	Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինս-տ	2	2	2
4	Հիդրոտեխանիկայի և վիբրոտեխանիկայի բաժին	4	-	-
5	Կենսաքիմիայի ինս-տ	3	3	3
6	Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինս-տ	1	1	
7	Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինս-տ			1
8	Ֆիզիոլոգիայի ինս-տ			1
9	Ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինս-տ	8	3	4
Ընդամենը՝		28	16	20

ԳԱԱ գիտաշխատողների հրապարակումների ընդհանուր քանակը

N	Գիտական հիմնարկներ	Մենագրություն, ժողովածու և այլն		Ուսումնական ձեռնարկ, դասագիրք և այլն		Հոդվածներ, զեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունք									
1	Մաթեմատիկայի ինս-տ					29	28	18	6
2	Մեխանիկայի ինս-տ	4		1	1	41	30		4
3	Բնֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինս-տ		1	1	1	75	63		
Ընդամենը՝		4	1	2	2	145	121	18	10
Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունք									
1	Ֆիզիկական հետազոտությունների ինս-տ					15	43	41	18
2	Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինս-տ					12	27		14
3	Ֆիզիկայի կիրառական պրոբլեմների ինս-տ		1	1		18	43		23
4	Բյուրականի աստղադիտարան	1				21	22	1	1
Ընդամենը՝		1	1	1		66	135	42	56
Բնական գիտությունների բաժանմունք									
1	Բուսաբանության ինս-տ		1			30	31		7
2	Կենդանաբանության ինս-տ	1				15	20		7
3	Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբան ինս-տ					19	8		
4	Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինս-տ	1				33	5	2	10
5	Մոլեկուլային կենսաբանության ինս-տ	2	5			53	67	13	22
6	Ֆիզիոլոգիայի ինս-տ	1				15	14	34	6
7	Կենսաքիմիայի ինս-տ					29	12	5	10
8	Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոն	1				22	12	1	3
9	«Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ	1				45	24	48	5
Ընդամենը՝		7	6			261	193	103	70

Քիմիական և Երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Քիմիական ֆիզիկայի ինս-տ		1			7	10	8	17
2	Նուրբ օրգանական քիմիայի ինս-տ					33	28	2	2
3	Օրգանական քիմիայի ինս-տ					11	20	2	
4	Մոլեկուլի կառուցքի ուսումնասիրման կենտրոն					7	17		2
5	Ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինս-տ					61	21		
6	Երկրաբանական գիտությունների ինս-տ	1	1	1		25	60		
7	Երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության ինս-տ	1				34	9		6
Ընդամենը՝		2	2	1		178	165	12	27
Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք									
1	Պատմության ինս-տ	22		4		104	14	7	5
2	Արևելագիտության ինս-տ	11	4	1		75	30	42	8
3	Հնագիտության և ազգագրության ինս-տ	9	4			62	40	42	8
4	Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն	1				22	4		
5	Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինս-տ	8				14			
6	Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինս-տ	8	1			52	8	11	
7	Տնտեսագիտության ինս-տ	13				92	20		1
8	Գրականության ինս-տ	9		2		69	9	6	1
9	Լեզվի ինս-տ	11		1		51	3	27	
10	Արվեստի ինս-տ	17				86	13	14	1
Ընդամենը՝		109	9	8		627	151	149	24
Փորձաքննությունների ազգային բյուրո				6		30	8		
ԳԱԱ համակարգում		123	19	18	2	1307	773	324	187

Աղյուսակ 4

ԳԱԱ ինստիտուտների անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտաժողովներ, սիմպոզիումներ և գիտական այլ միջոցառումներ

N	Միջոցառումները	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			ընդամենը	այդ թվում՝ արտերկրյան
1	2	3	4	5
1	Հայկական մաթեմատիկական միության տարեկան գիտաժողով՝ նվիրված ակ. Ռ. Ալեքսանդրյանի ծննդյան 90-ամյակին	Երևան, մայիսի 29-հունիսի 1, Մաթեմատիկայի ինս-տ, Հայկական մաթեմատիկական միություն, ԵՊՀ, ԻԱՊԻ	47	7
2	II միջազգային գիտաժողով՝ «Մաթեմատիկական Հայաստանում: Ձեռքբերումներն ու հեռանկարները»	Ծաղկաձոր, օգոստոսի 24-31, Մաթեմատիկայի ինս-տ, ԵՊՀ, ՀՊՀՀ, Հայաստանի Ամերիկյան համալսարան, Ռուս-այլական (Սլավոնական) համալսարան	160	80
3	Միջազգային գիտաժողով՝ «Օպերատորային հանրահաշիվներ և քվանտային կիսախմբեր»	Երևան, հունիսի 2-7, Մաթեմատիկայի ինս-տ, Հայկական մաթեմատիկական միություն, Կազանի պետական ճարտարագիտական համալսարան	15	6
4	Երիտասարդ գիտնականների II միջազգային դպրոց-գիտաժողով՝ նվիրված ԳԱԱ 70-ամյակին՝ «Մեխանիկա 2013»	Ծաղկաձոր, հոկտեմբերի 1-4, Մեխանիկայի ինս-տ, Հայաստանի տեսական և կիրառական մեխանիկայի ազգային կոմիտե, ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ, ՌԴ Մոսկվայի պետական-սարանի մեխանիկայի ինս-տ, ՌԳԱ Ա. Բշլինսկու անվ. մեխանիկայի պրոֆեսորների ինս-տ	60	15

5	IX միջազգային գիտաժողով՝ «Համա-կարգչային գիտություն և տեղեկա-տվական տեխնոլոգիաներ» (CSIT2013)	Երևան, սեպտեմբերի 23-27, ԻԱՊԻ	185	87
6	Գիտաժողով՝ «Ազգային էլեկտրոնա-յին հաշվողական ենթակառուցվածքի զարգացում»	Աղվերան, դեկտեմբերի 23-25, ԻԱՊԻ	50	
7	Միջազգային գիտաժողով՝ «IAU 304 AGN-երի բազմալիքային շրջահայու-թյուններ և ուսումնասիրություններ»	Բյուրական, հոկտեմբերի 7-11, Բյուրականի աստղադի-տարան	161	125
8	Հայ-վրացական կոլոքվիում	Բյուրական, օգոստոսի 25-28, Բյուրականի աստղադի-տարան	35	12
9	Երիտասարդական միջազգային գի-տաժողով՝ «IONS-Armenia»	Երևան, Աշտարակ, սեպտեմբերի 11-14, OSA-ի, SPIE-ի, ԵՊՀ և ԳԱԱ ուսանողական մասնաճյուղերի, ԵՊՀ ՈւԳԸ, Երիտասարդ գիտնականների միավորում	95	19
10	Միջազգային կոնֆերանս՝ «Լազերա-յին ֆիզիկա-2013»	Աշտարակ, հոկտեմբերի 8-11, ՖՀԻ	85	10
11	Հանրապետական սեմինար	Երևան, յուրաքանչյուր շաբաթ օր, ՖԿՊԻ	960	47
12	Միջազգային սիմպոզիում՝ «RREPS 13 & Meghri 13»	Սևան, սեպտեմբերի 23-28, ՖԿՊԻ, Տոմսկի ճարտարագի-տական համալսարան	122	73
13	Գ.Ասկարյանի անվ. երիտասարդ գիտնականների դպրոց	Մեղրի, սեպտեմբերի 28-հոկտեմբերի 1, ՖԿՊԻ	53	24
14	Միջազգային սիմպոզիում և տեխնի-կական սեմինար ARPEGEO հայ-շվեյցարական նախագծի շրջանա-կում՝ «Էկոլոգիական տեղեկատվու-թյան փոխանակում՝ ի նպաստ Հարա-վային Կովկասի տարածաշրջանի»	Երևան, մայիսի 21-22, Էկոլոգանոոսֆերային հետազո-տությունների կենտրոն	70	10
15	Միջազգային սեմինար FP7 Eco Arm 2 ERA նախագծի շրջանակում՝ «Եվրամիության HORIZON 2020 ծրա-գրի շրջանակում գիտական հայտերի նախապատրաստում»	Երևան, ապրիլի 23-24, Էկոլոգանոոսֆերային հետազո-տությունների կենտրոն	25	3
16	Վերապատրաստման դասընթաց Եվրամիության FP 7-TDS-exposure ծրագրի շրջանակում՝ «Ընդհանուր սննդաբաժնային ուսումնասիրու-թյուն և սննդամթերքում քիմիական նյութերի էքսպոզիցիայի գնահա-տում»	Երևան, սեպտեմբերի 2-7, Էկոլոգանոոսֆերային հետա-զոտությունների կենտրոն, Ազգային առողջապահու-թյան ինս-տ	16	1
17	Միջազգային երիտասարդական գի-տաժողով ԱՊՀ պետությունների հու-մանիտար համագործակցության գե-րակա միջոցառումների ծրագրի շր-ջանակում՝ «Շրջակա միջավայրի հիմնախնդիրները և բնակչության շրջանում դիսկային խմբերի առանձ-նացումը»	Երևան, սեպտեմբերի 27-29, Էկոլոգանոոսֆերային հե-տազոտությունների կենտրոն	46	7
18	Միջազգային II սեմինար FP7 EcoArm2ERA նախագծի շրջանա-կում՝ «Եվրամիության Horizon 2020 ծրագրի շրջանակում գիտական հայ-տերի նախապատրաստում»	Երևան, դեկտեմբերի 2-3, Էկոլոգանոոսֆերային հետա-զոտությունների կենտրոն	30	3
19	Ռուս-հայկական համատեղ գիտար-շավներ	Սևանա լիճ, հուլիսի 24-29, հոկտեմբերի 8-16, Հիդրոէկո-լոգիայի և ձկնաբանության ինս-տ, ՌԳԱ Պապանինի անվ. ներքին ջրերի կենսաբանության ինս-տ	10 10	5 3
20	Երիտասարդ գիտնականների միջ-ազգային գիտաժողով՝ նվիրված	Ծաղկաձոր, մայիսի 3-5, Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբա-նության ինս-տ	164	51

	ԳԱԱ 70-ամյակին՝ ԿՀԳԿ-ի ԿՀԵԳԿ «Կենսաբազմազանություն և վայրի բնության պահպանության էկոլոգիական հիմնախնդիրները»			
21	I միջազգային սիմպոզիում՝ «Frontiers in Chemistry, Armenia»(ArmChemFront 2013)	Երևան, օգոստոսի 25-29, «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ, ԵՊՀ, Գրոնինգենի համալսարան (Հոլանդիա)	154	47
22	II միջազգային գիտաժողով՝ «Երիտասարդների ավանդը կենսատեխնոլոգիայի զարգացման գործընթացում»	Երևան, հոկտեմբերի 1-4, «Հայկենսատեխնոլոգիա» ԳԱԿ, ՄԳՏԿ, ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ	112	7
23	Երիտասարդական գիտաժողով՝ «Բույսերի արտադրության ինովացիոն տեխնոլոգիաների ժամանակակից հիմնախնդիրները»	Երևան, սեպտեմբերի 23-24, Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինս-տ	50	
24	Երիտասարդ գիտնականների միջազգային գիտաժողով՝ «Մոլեկուլային և բջջային կենսաբանության զարգացման հեռանկարները-4»	Երևան, հոկտեմբերի 21-22, Մոլեկուլային կենսաբանության ինս-տ, Մոլեկուլային և բջջային կենսաբանության և իմունաբանության հայկական ասոցիացիա	105	18
25	Ուսուցողական սեմինար ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի ծրագրի շրջանակներում՝ «Ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառումը քաղցրահամ ջրերի մոնիթորինգի և պահպանման գործում»	Երևան, դեկտեմբերի 3-16, Մոլեկուլային կենսաբանության ինս-տ	100	
26	Նյարդաբանության և կենսաբանական հոգեբանության III միջազգային հորելյանական գիտաժողով	Երևան, սեպտեմբերի 22-24, Լ.Օրբելու անվ. ֆիզիոլոգիայի ինս-տ, Հայկական ֆիզիոլոգիական ընկերություն	75	16
27	Նյութաբանության և կենսաբանական հոգեբանության միջազգային սիմպոզիում՝ «Սթրես և վարք»	Երևան, սեպտեմբերի 20-21, Լ.Օրբելու անվ. ֆիզիոլոգիայի ինս-տ, Հայկական ֆիզիոլոգիական ընկերություն, «Սթրես և վարքագիծ» միջազգային միություն (ISBS)	50	9
28	Հուլ-ցերեկային՝ նվիրված ալ. Հ.Բունիաթյանին	Երևան, հունիսի 5, Հ.Բունիաթյանի անվ. կենսաքիմիայի ինս-տ, Գավառի ՊՀ	60	
29	Երիտասարդ գիտնականների գիտաժողով՝ նվիրված ԳԱԱ 70-ամյակին՝ «Մոլեկուլային կենսատեխնոլոգիայի և կենսաքիմիայի նոր ասպեկտները»	Երևան, հունիսի 27-28, Հ.Բունիաթյանի անվ. կենսաքիմիայի ինս-տ, Կենսաքիմիկոսների հայկական ասոցիացիա	65	
30	III միջազգային գիտաժողով՝ «Քիմիա և քիմիական տեխնոլոգիաներ»	Երևան, սեպտեմբերի 16-20, ԸԱՔԻ	150	42
31	Երիտասարդական գիտաժողով՝ «Արդիական խնդիրները Երկրի մասին գիտություններում»	Երևան, հոկտեմբերի 23-24, ԵԳԻ	26	
32	Սպիտակի երկրաշարժի 25-րդ տարեկիցին նվիրված դաշտային սեմինար՝ «ՀՀ խոշոր բնակավայրերի երկրաշարժերի սցենար՝ ներառյալ սեյսմիկ վտանգի և ռիսկի գնահատումը»	Վանաձոր-Սպիտակ-Ֆիոլետովո, նոյեմբերի 2-3, ԵԳԻ	40	
33	Երիտասարդ գիտնականների I միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված ԳԱԱ 70-ամյակին	Երևան-Ծաղկաձոր, մայիսի 12-16, Քիմիական և Երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք, Ա.Նազարովի անվ. երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմաբանության ինս-տ	90	20
34	Հանրապետական գիտական նստաշրջան՝ նվիրված հայ տպագրության 500-ամյակին՝ «Հայ տպագրությունը դարերի միջով»	Արզական, հունվարի 13-14, Պատմության ինս-տ	8	
35	«Ջավախքի պարերգեր և պարեղանակներ» գրքի շնորհանդես	Երևան, հունվարի 31, Արվեստի, Պատմության ինս-տներ, «Ջավախք» հայրենակցական-բարեգործական միություն	85	10

36	Յու.Փիրումյանի «На обрывах лет и дней: жизнь Даниэл-бека Пирумяна» գրքի շնորհանդես	Երևան, հունիսի 11, Պատմության ինս-տ, Հայաստանի ազգային արխիվ, ԵՊՀ	90	4
37	Երիտասարդ գիտաշխատողների խորհրդի XXXIV գիտական նստաշրջան՝ նվիրված Պատմության ինստիտուտի 70-ամյակին	Երևան, հուլիսի 4, Արզական, հուլիսի 5-7, Պատմության ինս-տ	19	
38	Գիտաժողով՝ «Հայկական հարցի միջազգայնացման 1912-1923 թթ. փուլը»	Երևան, հուլիսի 12, Պատմության ինս-տ	9	
39	Միջազգային գիտագործական կոնֆերանս՝ նվիրված ԽՍՀՄ կրկնակի հերոս Նելսոն Ստեփանյանի ծննդյան 100-ամյակին	Երևան, հոկտեմբերի 2, Պատմության ինս-տ, ՌԴ Ուլյանովսկի քաղաքացիական ավիացիայի բարձրագույն ուսումնարան	2	3
40	Միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Ղարաբաղյան շարժման 25-ամյակին՝ «Արցախի ազգային-ազատագրական պայքարը. Գյուլիստանից մինչև մեր օրերը»	Ստեփանակերտ, հոկտեմբերի 3-6, Արցախի ՊՀ, Պատմության ինս-տ, Եվրոպայի Հայ Դատի հանձնախմբի գրասենյակ (Բելգիա), Լյուվենի կաթոլիկ համալսարան (Բելգիա), Քաղաքական գիտության Հայաստանի ասոցիացիա	4	17
41	Գիտական նստաշրջան՝ նվիրված Սիմոն Զավարյանի մահվան 100-ամյակին	Երևան, հոկտեմբերի 23, ՀՅԴ, Պատմության ինս-տ	2	2
42	Կլոր սեղան՝ «Գյուլիստանի պայմանագիրը 1813-2013 թթ. պատմական զուգահեռներում»	Երևան, հոկտեմբերի 24, ՀՀ-ում «Ռոսսոտորուդնիչեստվո» ներկայացուցչություն, Պատմության ինս-տ	3	5
43	Երիտասարդական գիտաժողով՝ նվիրված պատմաբան-արևելագետ Արամ Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին՝ «Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ»	Ծաղկաձոր, նոյեմբերի 1-3, Պատմության ինս-տ	11	
44	Գիտաժողով՝ նվիրված Պատմության ինստիտուտի 70-ամյակին	Երևան, դեկտեմբերի 20, Պատմության ինս-տ	85	
45	Գիտաժողով՝ նվիրված ԳԱԱ 70-ամյակին՝ «Փիլիսոփայությունը արդի աշխարհում»	Երևան, նոյեմբերի 21, Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինս-տ	50	3
46	Հանրապետական գիտաժողով՝ «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»	Երևան, հունիսի 24-25, դեկտեմբերի 16-17, Մ.Քոթանյանի անվ. տնտեսագիտության ինս-տ, ՀՊՏՀ	115 110	
47	Հանրապետական գիտական նստաշրջան՝ «Ջահուկյանական ընթերցումներ»	Երևան, մայիսի 22-24, Լեզվի ինս-տ	43	
48	Հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հ. Աճառյանի անվ. լեզվի ինստիտուտի 70-ամյակին	Երևան, սեպտեմբերի 30, Լեզվի ինս-տ	70	1
49	Երիտասարդ լեզվաբանների հանրապետական III գիտաժողով	Երևան, հոկտեմբերի 2-3, Լեզվի ինս-տ	22	
50	Գիտաժողով՝ նվիրված «Մայրենիի օրվան»՝ «Արդի լեզվաքաղաքականության խնդիրներ»	Երևան, փետրվարի 21, Լեզվի ինս-տ, ՀՀ սփյուռքի նախարարություն	60	
51	Երիտասարդ գիտաշխատողների հանրապետական գիտական նստաշրջան	Նոյեմբերյան, մայիսի 21-23, Հայաստանի Գրողների միություն, Գրականության ինս-տ	60	2
52	Կովկասյան մշակութային աշխարհը և Հայաստանը	Երևան, մարտի 25-26, Արևելագիտության ինս-տ, ԵՊՀ	20	3
53	Գիտաժողով՝ «Բմամ Խոմեյնու գաղափարների ազդեցությունն Իրանում և ամբողջ աշխարհում»	Երևան, հունիսի 4, Արևելագիտության ինս-տ, ԻԻՀ դեսպանության մշակույթի կենտրոն	8	5
54	Գիտաժողով՝ նվիրված Հ.Բնճիկյանի ծննդյան 100-ամյակին	Երևան, սեպտեմբերի 24, Արևելագիտության ինս-տ	15	2

55	Երիտասարդ արևելագետների 34-րդ գիտաժողով	Երևան, հոկտեմբերի 23-24, Արևելագիտության ինս-տ	49	2
56	Միջազգային գիտաժողով՝ «Թուրքիայի Հանրապետության 90 տարին. Աթաթուրքից՝ Էրդոհան»	Երևան, նոյեմբերի 5-6, Արևելագիտության ինս-տ	25	5
57	Գիտաժողով՝ նվիրված Ե.Սարգսյանի ծննդյան 100-ամյակին	Երևան, դեկտեմբերի 13, Արևելագիտության ինս-տ	15	
58	Գիտաժողով՝ «Քարի դարը Հայաստանում: Քարեդարյան հնագիտության վերջին նվաճումները Հայաստանի Հանրապետությունում: Անցած ուղին և հեռանկարները»	Երևան, մայիսի 5, Հնագիտության և ազգագրության ինս-տ, Ամերիկայի «Գֆոլդեր» հիմնադրամ-ընկերության հայաստանյան մասնաճյուղ, Կանադական համալսարան (Ճապոնիա)	16	1
59	Երիտասարդ հայ արվեստագետների գիտական VIII ստաշրջան՝ նվիրված ԳԱԱ 70-ամյակին	Երևան, նոյեմբերի 15-17, Արվեստի ինս-տ, Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամ	40	8
60	Միջազգային գիտաժողով՝ «Հայոց ցեղասպանություն. մարտահրավերներ 100-ամյակի նախաշեմին»	Երևան, մարտի 22-23, «Անի պլազա» հյուրանոց, ՀՅԹԻ	28	14
61	Միջազգային գիտաժողով՝ «Պատմամշակութային ժառանգություն և արդիականություն»	Գյումրի, հոկտեմբերի 4-6, ՇՀՀ կենտրոն	120	50
62	Ավանդական երաժշտության փառատոն	Գյումրի, հոկտեմբերի 3-6, ՇՀՀ կենտրոն, ՀՀ մշակույթի նախարարություն	40	4
63	Հացի փառատոն	Գյումրի, հոկտեմբերի 13, ՇՀՀ կենտրոն, ՀՀ մշակույթի նախարարություն	80	
64	Գիտագործնական գիտաժողով՝ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրոյում կազմավորված փորձագիտական տվյալների բազաների կազմակերպչական և գիտագործնական փորձի ուսումնասիրությունը, դրանց համադրումը հանրապետությունում առկա դատափորձագիտական բազաների հետ: Հանրապետությունում առկա դատափորձագիտական տվյալների բազաների՝ եվրոպական դատափորձագիտական տվյալների բազաներում ինտեգրման նախադրյալները»	Ադվերան, դեկտեմբերի 3-4, «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ, ԳԱԱ երիտասարդ գիտնականների խորհուրդ, Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամ	51	
65	«Անձը և պաշտոնը» ձեռնարկի շնորհանդես	Երևան, նոյեմբերի 15, «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ	40	

ԿԱԴՐԵՐ

2014 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ ԳԱԱ կազմում ընդգրկված են 55 ակադեմիկոս և 58 թղթակից անդամ, որոնցից 28 ակադեմիկոս և 29 թղթակից անդամ աշխատում են ԳԱԱ համակարգից դուրս:

Հաշվետու տարում վախճանվել են ակադեմիկոսներ Վլադիմիր Սարգսյանը (հունվարի 2), Համլետ Վարդապետյանը (հունվարի 22), Սուրեն Ավդալբեկյանը (մարտի 10), Կոնստանտին Ղարազյոզյանը (ապրիլի 28), Մայա Ինձիկյանը (դեկտեմբերի 13) և թղթակից անդամներ՝ Բաբկեն Հարությունյանը (փետրվարի 26), Ալեքսանդր Բազդոնը (մարտի 2):

2014 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ ԳԱԱ համակարգում աշխատում է 4077* մարդ,

որոնցից 2515-ը գիտական աշխատողներ են՝ 330-ը գիտության դոկտորներ, 1105-ը գիտության թեկնածուներ, 1080-ը գիտական աշխատողներ առանց գիտական աստիճանի:

Հաշվետու տարում ԳԱԱ համակարգում աշխատանքի է ընդունվել 194 երիտասարդ մասնագետ, որոնցից 71-ը ընթացիկ տարվա շրջանավարտներ են: Համակարգի աշխատակիցներից 12-ը պաշտպանել են դոկտորական, 86-ը՝ թեկնածուական ատենախոսություններ:

ԳԱԱ աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներ

N	ԳԱԱ հիմնարկությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը	ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
1	2	3	4	5	6	7	8
1	ԳԱԱ ՈԱԿ	122	28	9	2	13	12
2	Գիտակրթական միջազգային կենտրոն	101 **	20	1	-	3	17
3	Հիմնարար գիտական գրադարան	82	6	-	-	-	-
Ընդամենը՝		305	54	10	2	16	29
<i>Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունք</i>							
1	Մաթեմատիկայի ինս-տ	59	44	3	-	10	20
2	Մեխանիկայի ինս-տ	119	84	1	1	18	49
3	Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինս-տ	194	133	1	2	12	70
4	Հիդրոմեխանիկայի և վիբրոտեխնիկայի բաժին	7	6	-	-	-	2
Ընդամենը՝		379	267	5	3	40	141
<i>Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունք</i>							
1	Բյուրականի աստղադիտարան	90	44	1	1	6	21
2	Ֆիզիկական հետազոտությունների ինս-տ	175	116	-	3	18	47
3	Ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինս-տ	145	77	-	1	9	23
4	Ֆիզիկայի կիրառական պրոբլեմների ինս-տ	254	169	1	-	18	38
Ընդամենը՝		664	406	2	5	51	129
<i>Քիմիական և Երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք</i>							
1	Քիմիական ֆիզիկայի ինս-տ	93	60	2	-	9	23
2	Ընդհանուր և անօրգանական քիմիայի ինս-տ	108	96	-	-	3	35
3	Օրգանական և դեղագործական քիմիայի գիտատեխնոլոգիական կենտրոն	285	194	-	1	23	84
4	Երկրաֆիզիկայի և ինժեներային սեյսմոլոգիայի ինս-տ	73	31	-	1	5	18
5	Երկրաբանական գիտությունների ինս-տ	168	59	1	1	9	40
Ընդամենը՝		727	440	3	3	49	200
<i>Բնական գիտությունների բաժանմունք</i>							
1	Բուսաբանության ինս-տ	79	46	-	1	8	19
2	Կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոն	121	82	1	-	9	47
3	«Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոն	174	122	2	1	7	45
4	Հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինս-տ	41	30	-	1	3	8
5	Կենսաքիմիայի ինս-տ	143	105	-	-	10	57
6	Մոլեկուլային կենսաբանության ինս-տ	131	99	-	-	15	55
7	Ֆիզիոլոգիայի ինս-տ	105	81	-	1	11	36
8	Էկոլոգանոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոն	68	43	-	-	3	19
Ընդամենը՝		862	608	3	4	66	286

<i>Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք</i>							
1	Պատմության ինս-տ	117	93	1	2	23	47
2	Արևելագիտության ինս-տ	67	53	-	2	11	26
3	Հնագիտության և ազգագրության ինս-տ	168	115	-	2	11	63
4	Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինս-տ	74	21	-	-	1	5
5	Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինս-տ	49	34	1	1	13	13
6	Տնտեսագիտության ինս-տ	89	74	-	1	12	30
7	Գրականության ինս-տ	65	51	2	-	11	33
8	Լեզվի ինս-տ	74	60	-	2	6	35
9	Արվեստի ինս-տ	74	60	-	2	13	32
10	Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն	33	20	-	-	2	11
11	Հանրագիտարան	36	25	-	-	1	1
Ընդամենը՝		846	606	4	12	104	296
Ընդամենը գիտական հիմնարկներում՝		3478	2327	17	27	310	1052
Այլ կազմակերպություններում՝		294	134	-	-	4	24
ԳԱԱ համակարգում՝		4077	2515	27	29	330	1105
Այդ թվում կանայք՝		1994	1226	1	1	59	492

*Նշված թվից ԳԱԱ համակարգում համատեղությամբ աշխատում է 557 մարդ:

**ԳԱԱ համակարգի 142 գիտական աշխատող համատեղությամբ, ժամավճարային հիմունքներով դասավանդում է ԳԿՄ կենտրոնի մագիստրատուրայում, որոնցից 34-ը գիտության դոկտորներ են, 91-ը՝ գիտության թեկնածուներ, 6-ը՝ թղթակից անդամներ և 1 ակադեմիկոս: